

Den aseksuelle utfordringen

- En diskursiv undersøkelse av *forventet seksualitet*

Sunniva Serigstad

**Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the
Degree of Master of Philosophy in
Gender Studies**

Centre for Gender Studies

University of Oslo

Blindern, Norway

23. september 2019

© Sunniva Serigstad

2019

Den aseksuelle utfordringen – En diskursiv undersøkelse av *forventet seksualitet*

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker hvordan aseksuelle perspektiver utfordrer hegemoniske forståelser av seksualitet. Oppgaven undersøker og diskuterer aseksualitet som diskurs. Dette betyr aseksualitet knyttet til erfaring, som identitet, og som begrep og definisjon innen aktivisme og i forskning omkring fenomenet. Teoretiske perspektiv hentes først og fremst fra feministisk og queerteoretisk tradisjon innen kjønnsforskning. I oppgaven anvender jeg det analytiske begrepet *forventet seksualitet*. Forventet seksualitet (*compulsory sexuality* på engelsk) beskriver hvordan sosiale normer og praksiser kan fremtvinge forventninger for mennesker om å erfare seg selv som seksuelt begjærende subjekt og at det er nødvendig å innta en avklart og avgrenset (a)seksuell identitet. Gjennom Michel Foucaults forståelser av subjektdannelsesprosesser og makt argumenterer jeg for at det er en tendens til å fastlåse personer i seksuelle identitetskategorier, fordi begjærsbekjennelser nå kan bli vurdert som en indikasjon på noens seksuelle identitet. Herunder blir de med begjærsopplevelser som utfordrer hegemoniske seksualitetsdiskurser opplevd som uforståelige. Ut ifra Judith Butlers forståelser av underkastelse i subjektdannelsesprosesser og sårbarhet forsøker jeg å svare på følgende spørsmål: Hvordan kan vi skape rom for menneskers foranderlighet i prosesser av begrepsavklaring og definering når det gjelder (a)seksuelle identiteter? Som empiriske eksempler på hvordan aseksuelle perspektiver kan utfordre gjeldende forståelser av seksualitet undersøker og diskuterer jeg diskurser om (a)seksualitet i tekster fra aseksuelle fellesskap, forskning på aseksualitet som identitet og begrep, og undervisningsmateriell brukt i norsk seksualitetsundervisning. Mitt konkluderende forslag er at vi kan alle være tjent med å bevege oss bort fra det å lene oss på rigide kategoriske definisjoner av (a)seksualitet, og isteden oppmuntre til begrepsavklaring som har rom for at hvordan vi erfarer og redegjør for begjærsopplevelser kan forandre seg.

Abstract

This thesis examines how asexual perspectives challenge hegemonic understandings of sexuality. The thesis examines and discusses asexuality as discourse. Emphasizing on asexuality as experience, identity and as a concept, and how it is defined within activism and research on asexuality. The theoretical starting points are primarily based in feminist- and queer perspectives within gender research. In the thesis I use the analytical concept *compulsory sexuality* (translated to Norwegian as *forventet seksualitet*), which describes how social norms and practices can compel people to experience themselves as desiring sexual subjects. Which, in turn, compels the need for people to take on a defined and limited (a)sexual identity. Through the theories of Michel Foucault concerning processes of subject formation and power, I argue that there is a tendency to confine people into (a)sexual identity categories because expressed desire has come to be understood as expressions of sexual identity. This leads to people with desires that challenge the hegemonic sexual discourse to potentially be dismissed as incomprehensible. I use the theories of Judith Butler on subjection and vulnerability to try and answer the following question: How can we make room for human changeability within processes of concept development concerning (a)sexual identities? As empirical examples of how asexuality challenge existing understandings of sexuality I examine and discuss discourses surrounding (a)sexuality in texts from asexual communities, research on asexuality as identity and concept, and material used in Norwegian sexual education. My concluding suggestion is that we move away from mainly relying on non-fluid categorical definitions for (a)sexual identities and instead encourage concept development that have more room for change within how we experience and express our desires.

Forord

I denne prosessen har det mest givende vært lesingen, tenkingen og skrivingen. Det mest krevende har vært å tillate meg selv å bli den personen jeg trengte å bli for å kunne skrive denne masteroppgaven. Jeg ble tidlig fortalt at å skrive en masteroppgave er en tilblivelsesprosess. Det kan jeg skrive under på.

Takk til min strålende veileder Wencke Mühleisen, min slipestein som gjorde meg skarpere og oppgaven min bedre.

Takk til tidligere og nåværende ansatte ved Senter for tverrfaglig kjønnsforskning som har vært til støtte og veiledning i prosessen.

Takk til Mari Helene Flaathen og Susanne Danielsen fra Skeiv Ungdom for at jeg fikk følge dere og lære. Dere gjør et fantastisk arbeid.

Takk til dere gode, sterke og modige medstudenter som har vært med meg.

Takk til mine korrekturlesere og nærmeste rådgivere: Åshild, Tante Grete og Gro-Mette.

Størst takk til min partner Morten, som har gått gjennom denne prosessen sammen med meg. Vi klarer alt sammen. Denne oppgaven er til oss begge – nå er jeg ferdig.

Sunniva

Oslo 23. sep. 2019

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	5
ABSTRACT	6
FORORD	8
1. INNLEDNING	12
1.1 ASEKSUALITET SOM IDENTITET	12
1.2 ASEKSUALITET SOM BEGREP OG KATEGORI	15
1.3 ASEKSUELLE OPLEVELSER.....	17
1.4 ASEKSUELLE FORHOLD.....	17
1.5 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	20
1.6 FORSKNINGSPØRSMÅL.....	23
1.7 LESERVEILEDNING OG INNLEDENDE PRESENTASJON AV TEKSTMATERIAL	24
1.8 SPRÅK OG OVERSETTELSER	25
1.9 QUEER ØYEBLIKK.....	26
2. TEORI	29
2.1 FORVENTET SEKSUALITET: DEFINISJON	29
2.2 HEGEMONISKE SEKSUALITETSDISKURSER	31
2.3 DISKURSIV ANALYSE.....	32
2.4 KORT OM FOUCAULT OG BUTLER	33
2.5 EN DISKURSIV TILNÆRMING TIL SEKSUALITET	33
2.6 SUBJEKTDANNELSE	36
2.7 MAKT OG MOTSTAND	40
2.8 FORANDRING OG ENDRING	43
2.9 MULIGHETEN I SÅRBARHET	48
2.10 FORVENTET SEKSUALITET: KATEGORISK STABILITET.....	52
2.11 FORVENTET SEKSUALITET: NATURLIG OG NORMALT.....	54
2.12 FORVENTET SEKSUALITET: MARGINALISERING AV "IKKE-SEKSUALITET"	56
2.13 FORVENTET SEKSUALITET: DET SEKSUELLE SUBJEKTET	58
2.14 OPPSUMMERING AV KAPITTEL	60
3. ASEKSUELLE SEKSUALITETSDISKURSER	61
3.1 ASEKSUALITET OG ASEKSUELL IDENTITET	61
3.2 SPRÅK: ESSENSIALISME OG NYANSERING.....	64
3.3 SPRÅKLIGE UTFORDRINGER	66
3.4 (A)SEKSUELL LYST OG BEGJÆR.....	67
3.5 SPRÅKLIG UTFORSKNING.....	70
3.6 FORSKNING PÅ ASEKSUALITET: BEGREPSAVKLARING	71
3.7 FORSKNING PÅ ASEKSUALITET: SELV-IDENTIFISERING	74
3.8 FORSKNING PÅ ASEKSUALITET: ASEKSUALITETENS RADIKALE POTENSIAL.....	77
3.9 OPPSUMMERING AV KAPITTEL	79
4. SEKSUALITETSDISKURSER I NORSK SEKSUALITETSUNDERVISNING	81
4.1 UNDERVISNINGSSOPPLEGG: UKE 6 OG RESTART.....	81
4.2 UTVALG AV TEKST	83
4.3 INNLEDENDE REFLEKSJONER	83
4.4 UKE 6: SEKSUALITET, LYST OG SEX	84
4.5 UKE 6: (A)SEKSUELLE IDENTITETER	88
4.6 UKE 6: ASEKSUALITET	89
4.7 UKE 6: NORMAL OG ANNERLEDES	91
4.8 RESTART OG UKE 6: NORMKRITIKK	93
4.9 RESTART: SEKSUALITET OG SEKSUELL IDENTITET	96
4.10 RESTART: ASEKSUALITET	98
4.11 AVSLUTTENDE DISKUSJON.....	100
5. ASEKSUALITETENS SPRÅK	104

LITTERATURLISTE..... 106

1. Innledning

Perhaps it's naïve to think that changing our patterns of thought can change the world, but, well, I think it can. When Audre Lorde explains, in several of her essays and speeches in *Sister Outsider*, that there is a distinct difference between "revolution" and "reform," I think of changing our methods, our approaches, our ways of knowing as part of the revolution – and as the only way to catalyze changes in consciousness (Waite, 2015, s.67).

Jeg har så lenge jeg kan huske opplevd en forventning om seksualitet. Med tema seksualitet som kan innebære så mye sårbarhet, og i den næreste relasjonen jeg har, så stod jeg en dag sammen med min aseksuelle partner og opplevde et brudd med en virkelighetsoppfatning hvor det skjedde et skifte. Jeg stilte meg selv spørsmålet: Hvis det seksuelle, med alt det innebærer, *ikke* var så viktig, hvem er jeg da? Dette spørsmålet ledet meg til å foreta en undersøkelse av hvordan aseksualitet utfordrer hegemoniske forståelser av seksualitet.

Det er to problemstillinger jeg jobber ut fra i denne masteroppgaven. Den ene omhandler normative seksualitetsdiskurser, hvor begrepsavklaring og definisjonsprosesser belyser utfordringer med å romme aseksualitet og aseksuelle opplevelser, og når det gjør det så er det gjerne i negative ordelag. Den andre omhandler hvordan det virker å være uttalt forventninger om *kategorisk stabilitet* i møte med (a)seksuelle¹ opplevelser og (a)seksuell identitet. Med dette mener jeg forventninger om *kontinuitet* i ens (a)seksuelle selv-identifisering. Videre i dette kapitlet vil jeg først gi en introduksjon til aseksualitet som identitet, begrep og i erfaring.

1.1 Aseksualitet som identitet

Aseksualitet som identitet blir i både i faglitteratur og blant selv-identifiserte aseksuelle ofte definert på følgende vis: *Noen som ikke opplever seksuell tiltrekning*. Det å lage en fungerende avgrenset definisjon av aseksualitet er en anerkjent utfordring innenfor forskning på aseksualitet, da det å basere en definisjon på subjektiv opplevelse av seksuell tiltrekning gir rom for tolkning (Chasin, 2011). Det har for eksempel vært diskutert i hvilken grad en skal fokusere på selv-identifisering i forskning gjort på aseksuell identitet (Hinderliter, 2009; Brotto og Yule, 2009). Jeg vektlegger å anvende aseksuell *identitet* i stedet for orientering for

¹ Når jeg skriver (a)seksuelle eller (a)seksualitet på denne måten, så mener jeg både aseksualitet og seksualitet.

å holde fokus på prosesser av subjektdannelse og selv-identifisering i møte med aseksualitet som begrep og kategori.

Fremveksten av den aseksuelle identitetskategorien slik den er kjent i dag, er et nyere og i stor grad vestlig fenomen. I 2001 ble nettsiden *The Asexual Visibility & Education Network* [AVEN] opprettet, og den har vokst til å i dag være verdens største nettsamfunn for selv-identifiserte aseksuelle (AVEN, 2019a). AVEN er bygget opp rundt den overnevnte definisjonen av aseksualitet (Cerankowski og Milks, 2010, s.651). Nettsiden til AVEN er på engelsk, med linker til nettsteder for informasjon på andre språk og aseksuelle fellesskap i andre land. Aseksuelle fellesskap, som AVEN, bærer preg av en kreativ og undersøkende tilnærming til aseksualitet for å forsøke å forklare og italesette egne opplevelser, intime forhold² og identiteter (Chasin, 2011, s.717).

Innenfor academia har det vært økende interdisiplinær interesse for - og forskning på, aseksualitet som begrep og som identitet. Det er publikasjoner fra hovedsakelig nord-amerikanske forskere, innenfor disipliner som psykologi, sexologi og i nyere tid med perspektiver fra teori bygget på feministisk og *queer*³ forskning. Det har vært forskning gjort på aseksualitet og aseksualitet i forhold før 2000-tallet, men ikke i lys av den aseksuelle identiteten slik den forstås dag.

Den første kjente empiriske studien av aseksualitet som identitet ble publisert av den canadiske professoren i psykologi Anthony Bogaert (2004), med tittelen: «Asexuality: Prevalence and Associated Factors in a National Probability Sample». Artikkelen bidro til akademisk oppmerksomhet og satte søkelyset på aseksualitet som identitet slik den også er definert ved AVEN. Bogaert presenterer i denne artikkelen det ofte gjengitte funnet at 1% av befolkningen sannsynligvis kan betegnes som aseksuell. I undersøkelsen til Bogaert (2004) definerer han aseksuell identitet som: *Ingen opplevelse av seksuell tiltrekning til noe kjønn*. Denne definisjonen tar utgangspunkt i en tiltrekningsmodell basert på to dimensjoner, hvor utgangspunktet er at en persons subjektive opplevelse av tiltrekning har én kjønnet og én erotisk dimensjon. Den todimensjonale tiltrekningsmodellen er en videreutvikling av Kinsey-modellen, kjent fra de såkalte Kinsey-rapportene skrevet av den amerikanske biologien og sexologen Alfred Kinsey og hans medarbeidere, utgitt i 1948 og 1953. Modellen til Kinsey

² Med *forhold* mener jeg en nær relasjon mellom en eller flere parter som gjerne forventes å ha en romantisk og seksuell dimensjon. Forhold er et flertydig begrep, for eksempel partnerskap, samboerskap, ekteskap, kjæreste og platonisk forhold. Jeg vil kun bruke begrepet *forhold* eller skrive det som *nært forhold* for å ikke underbygge forestillinger om at et forhold forutsetter en seksuell og/eller romantisk dimensjon mellom partene.

³ Jeg vil heretter bruke det engelske begrepet *queer* om jeg refererer til *queer* forskning og queerteori. Selv om den norske oversettelsen til *skeiv* har en lignende betydning så har det ikke den samme teoretiske tilknytningen eller historien. *Skeiv* er likefullt et etablert begrep for identifisering, jfr. organisasjoner som *Skeiv Ungdom*, så jeg vil bruke det norske begrepet *skeiv* i kontekster hvor det er hensiktsmessig.

består av én dimensjon, opplevelser av kjønnet tiltrekning. Ytterpunktene er de binære kjønnete kategoriene homo-hetero, altså at retningen på tiltrekningsopplevelser er enten til samme kjønn eller motsatt kjønn. Det er verdt å nevne at Kinsey-skalaen også opererer med kategori "X", som er ment å omfavne personer som: «Ikke reagerer erotisk hverken overfor heteroseksuelle eller homoseksuelle» (Kinsey mfl., 1954, s.385). Kinsey-modellen ble foreslått utvidet av den amerikanske psykologen Michael D. Storms (1980) til å inkludere en erotisk dimensjon da personer som vil betegne at de ikke opplever en kjønn preferanse av tiltrekning til noe kjønn kunne automatisk bli kategorisert som biseksuelle. Det er verdt å bemerke at det her er retning og nivå av opplevelser av seksuell tiltrekning som er kriterier for seksuell identitet, ikke eventuell deltakelse i seksuelle aktiviteter med eller uten partner(e), hvilke seksuelle aktiviteter en eventuelt deltar i eller opplevelse av romantisk tiltrekning eller opplevelse av seksuell lyst⁴. I den todimensjonale tiltrekningsmodellen er den ene dimensjonen lav til høy opplevelse av erotisk tiltrekning, den andre dimensjonen er lav til høy opplevelse av kjønn tiltrekning, altså tiltrukket av samme kjønn (homo) eller motsatt kjønn (hetero) (Storms, 1980, s.784-785). Denne modellen genererer fire avgrensede kategorier: *heteroseksuell, homoseksuell, biseksuell og aseksuell*. Her forstått som at biseksuell tiltrekning høy erotisk tiltrekning til begge kjønn, heteroseksuell og homoseksuell vil ha høy erotisk tiltrekning til motsatt eller samme kjønn, mens aseksuell betyr å ikke opplever erotisk tiltrekning til noe kjønn.

Bogaert (2004) hadde som intensjon i studien han foretok å undersøke *livslang* aseksualitet, definert som å *aldri* ha opplevd seksuell tiltrekning til noe kjønn, uavhengig av seksuell aktivitet. Ca. 1% av deltakerne i det nasjonale (britisk) utvalget til Bogaert (2004, s.284) rapporterte at de hadde aldri opplevd seksuell tiltrekning rettet mot en annen person. Det er relevant å nevne at data-materialet Bogaert baserte sin undersøkelse på ikke var utarbeidet med tanke på aseksualitet eller aseksuell identitet (Chasin, 2011, s.713).

Den foregående introduksjon av undersøkelsen til Bogaert har jeg inkludert som en innledende indikasjon på hvordan aseksuell identitet ofte har blitt definert innen faglitteraturen og innenfor aseksuelle fellesskap med eksempel fra nettsiden til AVEN. Det indikerende antallet på 1% blir gjentatt i påfølgende år i forskning på aseksuell identitet, og artikkelen til Bogaert la et grunnlag for videre utforskning av aseksualitet som begrep og identitet (Chasin, 2011, s.713). Jeg vil utover i oppgaven pakke ut og diskutere definisjonen og tilnærming til aseksualitet som Bogaert fremmer, ettersom denne definisjonen har blitt kritisert og stilt spørsmål ved for å blant annet fremme et essensialistisk syn på (a)seksualitet.

⁴ Seksuell lyst betyr her en subjektiv opplevelse av lyst til å delta i seksuelle aktiviteter.

1.2 Aseksualitet som begrep og kategori

CJ DeLuzio Chasin (2013), kanadisk psykolog og selv-identifisert aseksuell, undersøker hva hen beskriver som «aseksualitetens radikale potensial» i artikkelen med tittelen:

«Reconsidering Asexuality and Its Radical Potential». Ifølge Chasin bidrar academia til at aseksualitet blir posisjonert i tråd med essensialistiske identitetsdiskurser gjennom å definere aseksualitet som et livslangt fravær av seksuell tiltrekning (jfr. Bogaert, 2004).

Essensialistiske identitetsdiskurser betyr for eksempel å forstå seksuell tiltrekning som et *essensielt* eller iboende trekk ved hvem en person er, eksemplifisert i vektlegging av *livslangt* fravær. Slike essensialistisk perspektiv på aseksualitet har styrket argumenter fra aseksuelle fellesskap om å ikke sykeliggjøre aseksualitet og aseksuelle opplevelser. Det har vært en politisk kamp for anerkjennelse av aseksualitet som en seksuell identitet fri fra diagnosen Hypoactive Sexual Desire Disorder (HSDD). HSDD er definert som: *Å i liten grad oppleve seksuelt begjær*⁵ (*desire*) *ledsaget av personlige eller interpersonelle plager*⁶ (Chasin, 2013, s.405, min oversettelse). HSDD er en psykiatrisk diagnose i diagnosemanualen til Amerikansk Psykiatrisk Forening: The Diagnostic and Statistics Manual of Mental Disorders (DSM). I Norge kommer diagnosekriteriene inn under seksuell dysfunksjon. På nettsiden til Den Norske Legeforening, under veileder i gynekologi, lener de seg på DSM-5 med tilsvarende kriterium og definisjoner som nevnt over (Lonnée-Hoffmann mfl., 2016). Chasin diskuterer hva som kan være problematisk med den overnevnte definisjonen av aseksualitet i følgende sitat:

This politically safe essentialist definition of asexuality is problematic because it establishes a binary opposition between people who should be accepted as asexual and people who are "legitimate" subjects of psychiatric intervention for low sexual desire (Chasin, 2013, s.406).

Bogaert (2006) argumenterer for en begrepsavklaring hvor aseksualitet defineres som et livslangt fenomen og at aseksuelle ikke opplever personlige eller interpersonelle plager i samsvar med fravær eller redusert opplevelse av seksuell tiltrekning. Chasin (2013, s.406-

⁵ I de engelskspråklige akademiske tekstene brukes ofte begrepet *desire* som kan, alt etter kontekst, oversettes til nyanser i opplevelser av *seksuell tiltrekning*, *seksuelt begjær* eller seksuell *lyst*. En selv-identifisert aseksuell kan oppleve lyst på sex uten å nødvendigvis *seksuelt lyste*, *begjære* eller ha en subjektiv opplevelse av *seksuell tiltrekning* overfor den de eventuelt har sex med. Se kapittel 3 og 4 for videre diskusjon. Jeg vil heretter skrive *desire* i parentes hvor jeg har oversatt begrepet for å tydeliggjøre variasjoner i oversettelser.

⁶ Personlige eller interpersonelle plager er uttrykket brukt i definisjonen fra nettsiden til Den Norske Legeforening, ved Lonnée-Hoffmann mfl., hvor det står «distress» i parentes.

407) på sin side påpeker at det er rom for nyanser og et mangfold innenfor aseksuelle fellesskap som ikke blir omfavnet i en slik definisjon. Det finnes eksempler innenfor aseksuelle fellesskap på en forståelse av et aseksuelt spektrum. Dette betyr at en kan si en identifiserer seg som å være på det aseksuelle spektrumet for å indikere at ens aseksuelle opplevelser er i den grad at personen vil identifisere seg som aseksuell fremfor en annen seksualitetsvariasjon (AVEN, 2019b). Chasin (2013, s.409) påpeker at definisjoner som den Bogaert fremmer tar det for gitt at aseksualitet er et livslangt fenomen, at aseksuelle aldri kan oppleve personlige eller interpersonelle plager omkring det å ikke oppleve seksuell tiltrekning (*desire*); og *hvis* du opplever plager så er det dermed patologisk. Den utbredte anvendelsen av definisjonen, som gjengitt ved Bogaert, i kampen for anerkjennelse blir av Chasin (2013, s.409-410) begrunnet med at definisjonen ikke utfordrer, men derimot bevarer etablerte maktforhold, autoriteter og antagelser, gjengitt i påfølgende sitat:

People unfamiliar with asexuality generally put up little resistance when faced with this definition because it does not challenge any fundamental assumptions or ideologies about human sexuality and may even strengthen them – rare lifelong asexuals support the notion that most people are, have always been, and will always be sexual (Chasin, 2013, s.410).

Det at aseksualitet som identitet kan defineres som at en person opplever liten eller ingen seksuell tiltrekning, og i noen tilfeller opplever liten eller ingen seksuell lyst (*desire*) betyr ikke at alle som har disse opplevelsene selv-identifiserer seg som aseksuell (Prause og Graham, 2007). Aseksualitet er i teori og praksis en identitetskategori som er i utvikling og i en etableringsprosess. I min tilnærming til aseksualitetsbegrepet vil jeg undersøke hvilken rolle språkliggjøring av erfaringer og opplevelser kan ha i subjektdannelse og begrepsavklaringsprosesser.

Det er et vesentlig poeng for meg i denne oppgaven å basere meg på en forståelse av aseksualitet som kan bidra til å skape større rom for fellesskap av (a)seksualitetsvariasjoner sammen med respekt for at begrep kan virke identitetsbyggende. Noen av oss foretrekker identitetsfremmende språk. For noen av oss er aseksualitet et begrep som er med på å gi opplevelser, valg og tilstedeværelse i verden mening. Samtidig trenger dette ikke å utelukke kritiske undersøkelser av definisjonsprosesser og begrepsavklaringer. Jeg vil komme tilbake til dette med identitetsfremmende språk og søken etter anerkjennelse i tilknytning til makt og subjektdannelse i kapittel 2, og i analyse og drøfting av seksualitetsdiskurser i kapittel 3 og kapittel 4.

1.3 Aseksuelle opplevelser

Jeg definerer *aseksuelle opplevelser* på følgende vis: *liten eller ingen opplevelse av seksuell tiltrekning og liten eller ingen opplevelse av seksuell lyst*. Dette er opplevelser en kan ha *uavhengig* av (a)seksuell identifisering. Jeg forstår en aseksuell person som å være en person som selv-identifiserer seg som aseksuell og kan ha overnevnte aseksuelle opplevelser. På grunn av den politiske kampen for å ikke kategorisere aseksualitet som en seksuell dysfunksjon så har *aseksuelle opplevelser* potensialet til å få en "normalisert" betydning. Det å forsøke å definere *aseksuelle opplevelser* som å både å kunne være en del av aseksuell identitet og uavhengig av (a)seksuell identitet er mitt forsøk på å fristille opplevelser fra å kun være identitetsmarkører *eller* noe som sykelliggjøres. Jeg vil utover i denne masteroppgaven argumentere for hvorfor jeg mener det er hensiktsmessig å ikke begrense (a)seksuelle opplevelser til identitetsmarkører da det potensielt kan bidra til usynliggjøring og marginalisering av opplevelser som er mer nyansert enn, eller kan gå på tvers av, ulike kriteriene for (a)seksuelle identiteter. En søken etter avklarte definisjoner kan forutsette en antagelse om at aseksualitet og seksualitet er avgrensede og definerbare størrelser. Selv om kategoriene som begrep kan være definerte og avklarte, så er ikke nødvendigvis menneskers opplevelser like definerte eller avklarte.

Skillet jeg gjør mellom aseksuelle opplevelser og aseksualitet som identitetskategori er sentral da jeg vil utforske seksualitetspråket i lys av aseksualitetsbegrepet. Aseksualitet er begrepsmessig utledet av seksualitet, og aseksualitet kan bli både forstått og definert som *ikke-seksualitet*, hvor det fraværende eller manglende blir vektlagt. Det at jeg tar det språklige grepet om å anvende og definere begrepet *aseksuelle opplevelser*, kan selvfølgelig diskuteres. Jeg kunne valgt et annet begrep for aseksuelle opplevelser. Grunnen til at jeg velger å bruke det er fordi aseksualitet, i økende grad, er blitt et mer positivt ladet begrep enn for eksempel "ikke-seksualitet" eller "ikke-seksuelle opplevelser". Aseksualitetsbegrepet har blitt kjempet og kjempes fortsatt frem som en betegnelse fri fra patologisering. Dette gjør begrepet fruktbart å anvende for en potensiell "friskmelding" av aseksuelle opplevelser på generell basis; både som en del av og uavhengig av (a)seksuelle identitetskategorier.

1.4 Aseksuelle forhold

Aseksualitet blir i forskningen før 2000-tallet ikke forstått som den identitetskategorien som har blitt definert i nyere tid, og aseksualitet brukes gjerne synonymt med "ikke-seksualitet". Det finnes flere forskere som har undersøkt og utfordret grenser dratt mellom aseksuelle og

seksuelle forhold. En av de tidligere bidragene er fra feministen Adrienne Rich (1980) med artikkelen: «Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence», hvor hun skriver om *compulsory heterosexuality*. *Compulsory Heterosexuality* er ment å beskrive hvordan heteroseksualitet er forventet. Denne forventningen forsterkes i samfunnet gjennom fokus på og vektlegging av heteronormerende praksiser som for eksempel at et ekteskap er mellom en mann og en kvinne. Rich kritiserte blant annet usynliggjøringen av lesbiske forhold og ulike ikke-seksuelle forhold blant kvinner.

Boken med tittelen: *Boston marriages: Romantic but asexual relationships among contemporary lesbians*, er en samling teoretiske artikler og personlige historier redigert av den amerikanske psykologen Esther D. Rothblum og den amerikanske psykoterapeuten Kathleen A. Brehony. Rothblum og Brehony (1993a) undersøker kvinner i aseksuelle forhold, forstått her som ikke-seksuelle intime og/eller romantiske forhold. Begrepet *Boston Marriage* refererer til ugifte kvinner som bodde sammen på 1800-tallet frem til tidlig 1900-tallet (Rothblum og Brehony, 1993b, s.5). Ettersom det ikke ble forventet av kvinner på denne tiden at de ville ha sex, kunne kvinner leve sammen i *Boston Marriages* som sosialt aksepterte «peppermø» og kunne uttrykke sin kjærlighet og dele emosjonell intimitet med hverandre (ibid.). Videre gjengir Rothblum og Brehony (ibid., s.6) eksempler på ulike aseksuelle forhold og hvordan vi mangler språk for å italesette det, og de stiller et sentralt spørsmål: Hva er det som utgjør et intimt forhold hvis det ikke er en seksuell dimensjon? Rothblum refererer i påfølgende sitat til terapeuten, og en av bidragsyterne i boken, Marny Hall og hvordan sex har blitt et validitetskriterium for lesbiske forhold:

According to her, lesbians have little external validation of our relationships; when we don't have sex, our internal validation is taken away as well. She recommended that lesbians throw away our "Cliff Notes" of relationships and write our own story, which would be an intimacy narrative rather than a sex narrative (Rothblum, 1993, s.17).

Ifølge en av bidragsyterne til *Boston Marriages*, den amerikanske historikeren Lillian Faderman (1993, s.33), ble det samtidig med ble flere muligheter for økonomisk og sosial selvstendighet for kvinner, laget kategorien *lesbisk* av sexologer på begynnelsen av 1870-tallet. Selv om forhold mellom kvinner kunne være platoniske, så ble kategoriseringen av kjærlighet mellom kvinner som noe unormalt mer utbredt i samfunnet forøvrig, etterhvert ble slike forhold ikke lenger ansett som sosialt akseptabelt (Faderman, 1993, s.33). På 1920-tallet så kunne ikke kvinner lenger bruke betegnelsen *Boston Marriage* på grunn av sosialt stigma. Effektene av denne stigmatiseringen var kompleks ifølge Faderman (ibid., s.35).

Introduksjonen av kategorien lesbisk gav kvinner en større frihet til å ta likekjønnete forhold på alvor, noe en kunne bygge et liv rundt som ikke hadde vært mulig tidligere. Samtidig, hvis bare lesbiske kan elske andre kvinner så ble de kvinner, som ikke identifiserte seg som lesbisk, avskåret fra mulighetene for intense emosjonelle og nære forhold med det samme kjønn, som kvinner tidligere hadde kunnet ha. I det følgende sitatet skriver Faderman om utfordringen med nye identitetskategorier til fordel for de gamle:

Twentieth-century psychoanalytic theory, or its popular interpretation that suggested a universal sexuality, generally failed to acknowledge varying levels of erotic interest and drive in individuals. ...The categories that existed earlier such as "romantic friendships" or "Boston marriages" were no longer valid since intense female same-sex love that was purely platonic had become as unimaginable as intense platonic heterosexual love, a contradiction in terms (Faderman, 1993, s.36).

Det kan være utfordrende med normative forventninger om hvordan det "burde" være i forhold, gjerne med antatte og forventete sammenhenger mellom intimitet, opplevelser av forelskelse, kjærlighet og eventuell deltakelse i seksuell aktivitet. Slike normative forventninger kan lede til at mennesker deltar i seksuelle aktiviteter på bakgrunn av andre forutsetninger enn opplevelser av seksuell tiltrekning eller seksuell lyst, uavhengig av (a)seksuell identitet. I en studie gjort på amerikanske studenter i heteroseksuelle forhold, rapporterte 38% av deltakerne at de deltok i uønsket seksuell aktivitet i løp av en periode på to uker (O'Sullivan og Allgeier, 1998). Å tilfredsstille partner, fremme intimitet i forholdet og å forebygge misnøye i forholdet var motivene de oppga (ibid., s.240). Det er også dem som av ulike årsaker later som om de opplever seksuell nytelse når de deltar i seksuelle aktiviteter med partner, uavhengig av (a)seksuell identitet. En studie publisert i 2016 undersøker menns motivasjon for å "fake" orgasme, med årsaker som ønsker om tilfredsstillelse i seksuallivet og tilfredsstillelse i forholdet de befant seg i (Séguin og Milhausen, 2016). Disse studiene er bare noen eksempler på hvor tett vi kan forbinde seksuelle opplevelser og seksuelle handlinger med intimitet, forelskelse, kjærlighet og forhold. I påfølgende sitat skriver Cerankowski og Milks hvordan aseksualitet setter søkelyset på og dermed utfordrer den rollen seksualitet har i, eller som forutsetning for, nære forhold:

By its very definition, asexuality brings a focus to the presence or absence of sexual desire as a way to queer the normative conceptions about how sex is practiced and how

relationships are (or are not) formed around the practice (Cerankowski og Milks, 2010, s.660).

Jeg inkluderer perspektiver på aseksualitet i forhold og aseksuelle forhold for å illustrere hvorfor det kan være viktig å ikke avgrense *aseksuelle opplevelser* til å være identitetsmarkører. Hvordan kan vi navigere definisjoner av aseksualitet i konteksten av forhold uten å usynliggjøre eller sykelliggjøre aseksuelle opplevelser og ulike former for forhold, uavhengig av seksuell identitet?

1.5 Bakgrunn for valg av tema

Min introduksjon til aseksualitet var gjennom min partner som selv-identifiserer seg som aseksuell. I mine utallige samtaler med han og andre selv-identifiserte aseksuelle så ble jeg konfrontert med hvor begrenset språk vi har for nyanser av tiltrekning, følelsesmessig og fysisk intimitet, kroppslige opplevelser, lyst og begjær. Det språket vi bruker i hverdagen kan virke gjennomført sex-positivt, positivt i den forstand at seksualitet blir gjentagende kontekstualisert som noe værende, noe vi *er*, noe vi *opplever* og noe vi *gjør*. Alt ved en selv-identifisert aseksuell, deres identitet og generelt aseksuelle opplevelser og atferd defineres gjerne som sex-negativt eller "ikke-seksualitet"; altså som noe vi *ikke* er, noe vi *ikke* opplever og noe vi *ikke* gjør.

Det at opplevelser av liten eller ingen seksuell tiltrekning og seksuell lyst kan bli annengjort og sykelliggjort er en utfordring som ikke automatisk blir løst gjennom å søke nye definisjoner. Den indiske litteraturviteren og filosofen Gayatri Spivak (1976) gjør, i innledningen til *Of Grammatology* av den franske filosofen Jacques Derrida, et relevant poeng om begrepsdannelse som jeg lar meg inspirere av i min tilnærming til det å danne nye begrep. Det er i tilknytning til uttrykket *sous rature* som ofte er anvendt av Derrida som et verktøy eller en prosess. *Sous rature* viser til å skrive et ord for så å krysse det ut, men fortsatt la ordet bli stående lesbart for å indikere at ordet er upresist, men at det må anvendes i mangel av noe mer passende (Spivak, 1976, s.xiii-xv). Jeg er tilhenger av denne prosessen, fordi, som Spivak (ibid., s.xv) påpeker, gjennom nyetablering av begrep risikerer en å glemme forutgående utfordringer eller problemer. Eller, en kan tro at nyetablering av ord og begrep har løst forutgående utfordring eller problem. I min skriveprosess var det meningsfylt å lese om *sous rature*, denne praksisen beskriver godt hvordan det kan oppleves å snakke om seksualitet sammen med en selv-identifisert aseksuell. Vi bruker de ordene vi har ut av nødvendighet men setter gjerne anførselstegn for å indikere at ordet eller ordene ikke strekker

til eller er upresise. Det er en prosess å gjøre mening ut av opplevelser, aktiviteter, tanker og følelser som er avhengig av et til tider begrenset og begrensende normativt seksualitetspråk. Hvordan kan vi snakke om begjær, lengsler eller lyst som en ikke definerer eller opplever som seksuelle, men som blir forstått i lys av seksualitet? Spivak (1976) refererer til *sous rature*, oversatt til engelsk som «under erasure» i påfølgende sitat:

In examining familiar things we come to such unfamiliar conclusions that our very language is twisted and bent even as it guides us. Writing "under erasure" is the mark of this contortion (Spivak, 1976, s.xiv).

Jeg ser på en begrepsdefinisjon som et forståelseskart, men ikke en destinasjon i seg selv. I denne oppgaven så anvender jeg anførselstegn aktivt som en *sous rature* praksis. Jeg bruker typen anførselstegn: "", som et tegn på praksisen *sous rature*, om et begrep eller uttrykk kan være upresist eller ikke strekker helt til. Jeg bruker typen anførselstegn: «», i sitering og titler. Hvis det er et enkeltord med anførselstegn så er det en indikasjon på at det kan være et upresist ord eller uttrykk, men i mangel av noe mer passende så lar jeg det stå.

En av de første artiklene jeg leste om tema aseksualitet er fra den norske sosiologen Randi Gressgård. I artikkelen «Asexuality: from pathology to identity and beyond» er det et avsluttende sitat fra Gressgård (2013) jeg vil gjengir her, hvor hun poengterer hva hun ser på som aseksualitetens radikale potensial:

If asexuality is queer, it is not by virtue of being yet another transgressive radical sexuality but by decentering the human from sexuality and, in effect, breaking with idealized notions of intimacy, family and kinship (Gressgård, 2013, s.188).

Slik jeg leser sitatet over gjør definisjonen av *aseksuelle opplevelser* seg gjeldende her, og jeg formulerer følgende spørsmål: Hvordan kan vi språklig romme de selv-identifiserte aseksuelle og aseksuelle opplevelser, uavhengig av (a)seksuell identitet? Når jeg skriver *språklig romme*, så mener jeg: Kan vi snakke og skrive om aseksualitet som identitet og aseksuelle opplevelser uavhengig av (a)seksuell identitet uten å begrense eller usynliggjøre de opplevelser som kan krysse eller trosse etablerte definisjoner og begrep? Jeg vil i denne masteroppgaven videre undersøke potensialer for språklig utvidelse og dermed en utvidelse av forståelseshorisonter når det gjelder (a)seksualitet. Jeg skriver utvidelse, fordi dette masterprosjektet er en undersøkende utfordring av rommet for (a)seksuell utforskning som forhåpentligvis vil forstyrre syn på (a)seksuelle identitetskategorier som alt-omfattende, universalistiske eller

essensialistiske, og mennesker som kategorisk stabile. Hvis jeg skal kort gjengi én setning som har vært til inspirasjon for dette masterprosjektet, som beskriver noe av hva jeg er interessert i å utforske, så er det følgende sitat fra Chasin:

If it can be okay for asexual people to not want sex, maybe we can make it okay for anyone to not want sex (Chasin, 2013, s.416).

Jeg vil utdype dette sitatet fra Chasin, for det er også grupper av mennesker som blir *deseksualisert* mot deres eget ønske, for eksempel mennesker med funksjonsvariasjon og eldre eller overvektige mennesker (Gupta, 2015, s.141). Til tross for at seksualitet kan fremmes som noe essensielt, "naturlig" eller "normalt" så kan deseksualiseringsprosesser gjenspeile normative seksuelle forventninger basert på kriterier utover opplevelser og atferd. I noen tilfeller så brukes seksualisering aktivt som et virkemiddel for å bestride deseksualisering, gjengitt i det følgende sitatet fra den amerikanske kjønnsforskeren Kristina Gupta (2015):

For example, fat burlesque troupes have created important opportunities for sexual fat women to express their sexuality in an affirming environment ... some disability rights activists and scholars have countered the desexualization of people with disabilities by arguing that people with disabilities are, essentially, sexual, although not necessarily essentially heterosexual. What these examples point to is that our society's definition of the human and the normal is tied to the sexual, but not necessarily any longer to the heterosexual. (Gupta, 2015, s.142)

Jeg vil si det er på sin plass å utvide spørsmålet til Chasin (2013): Hvis det kan være ok for alle å ikke ønske å ha sex, så kan det også være ok for alle å ønske å ha sex? Poenget for meg er å ikke redusere menneskers kropper, handlinger eller opplevelser til identitetskriterier. Hvis forskjellen mellom for eksempel aseksualitet som identitetskategori og seksuell dysfunksjon (HSDD) er varighet av aseksuelle opplevelser og hvorvidt det skaper plager, så kan det være relevant å undersøke hvorfor eller på hvilken måte det kan være plagsomt.

For det første kan personlige ulikheter når det gjelder (a)seksualitet være utfordrende å navigere i et forhold. For det andre kan det være uadresserte seksuelle forventninger som kan lede til at en blir fortalt eller en selv opplever at det er noe galt med aseksuelle opplevelser, og at det er noe en kan trenge behandling for. Chasin (2013, s.411-412) påpeker at det generelt

ikke ansees som akseptert å hevde at for eksempel likekjønnet seksuell tiltrekning bør eller trenger å behandles; så hvor dra grensen for om, og eventuelt når, det skal oppfordres til eller tilbys behandling for aseksuelle opplevelser? Videre spør jeg: Hvordan kan det gjøres tryggere å utforske seksualitet og aseksualitet? Som eksemplifisert tidligere, det er mange årsaker til hvorfor noen ønsker å delta eller ikke ønsker å delta i seksuelle aktiviteter. Det å nyansere og kritisk undersøke hvordan og hvor vi investerer forventninger om seksuelle begjærsopplevelser, kan gi rom for å belyse og pakke ut den sosio-kulturelle normative konteksten for hva som verdsettes og vektlegges i normative seksualitetsdiskurser. Hvis noen betegner deres (a)seksuelle opplevelser som plagsomme fordi det samfunnet de lever i ikke har normativt rom for deres opplevelser, så er utgangspunktet mitt at vi trenger å forandre samfunnet, ikke personen (Chasin, 2013, s.412).

Målet for denne masteroppgaven er altså å kritisk undersøke definisjoner av (a)seksualitet, hvilken rolle seksualitet kan ha subjektdannelsesprosesser, seksualitetens verdi i identitetsbygging og relasjonsdannelse, og hvordan dette reproduseres språklig. Jeg vil hevde vi ikke er prisgitt en (a)seksuell fatalisme, hvor mennesker og deres (a)seksuelle opplevelser eller atferd kan reduseres til og kun forstås innenfor rammen av (a)seksuelle identitetskriterier. Kanskje er det ikke så enkelt å (a)seksuelt organisere mennesker fordi vi ikke er å (a)seksuelt organiserbare?

1.6 Forskningsspørsmål

Det overordnede hovedspørsmål for denne masteroppgaven er:

- *Hvordan utfordrer aseksualitet hegemoniske forståelser av seksualitet?*

Jeg har to delspørsmål til analyse- og diskusjonskapitlene. Det første omhandler seksualitetsdiskurser med et aseksuelt perspektiv. Det andre delspørsmålet er rettet mot seksualitetsdiskurser i norsk seksualitetsundervisning.

Delspørsmål 1:

- *Hvordan blir aseksualitet forstått og forklart med et aseksuelt perspektiv, i møte med normative seksualitetsdiskurser?*

Delspørsmål 2:

- *Hvordan utfordrer aseksualitet seksualitetsdiskurser i norsk seksualitetsundervisning?*

1.7 Leserveiledning og innledende presentasjon av tekstmaterial

I kapittel 2 vil jeg foreta en presentasjon og reflektert diskusjon av *forventet seksualitet* i lys av teorier og perspektiver fra filosofene Michel Foucault og Judith Butler. *Forventet seksualitet* er min norske oversettelse av begrepet *Compulsory sexuality* som er ment å betegne forestillingen om at det i samfunnet generelt er et normativt fokus på, vektlegging av og forventning om seksualitet. Basert på det teoretiske arbeidet jeg gjør i kapittel 2, vil jeg i kapittel 3 og 4 foreta en diskursiv undersøkelse av tekstmaterial som omhandler aseksualitet og eksempler på seksualitetsnormer.

Jeg vil i kapittel 3 presentere, analysere og diskutere seksualitetsdiskurser med utgangspunkt i aseksualitet. Jeg fokuserer på hvordan aseksualitet blir presentert og diskutert i aseksuelle fellesskap, og i forskning gjort på aseksualitet som identitetskategori og begrep. I presentasjonen av aseksuelle seksualitetsdiskurser tar jeg utgangspunkt i teksteksempler fra aseksuelle fellesskap i form av beskrivelser og definisjoner fra blant annet den største nettsiden om aseksualitet: The Asexual Visibility and Education Network [AVEN]. Jeg valgte AVEN fordi de ofte er gjengitt og anvendt som tema og kilde i forskning gjort på selv-identifiserte aseksuelle og aseksualitet. Jeg fokuserer på offisielle definisjoner fra nettsiden til AVEN som eksempel på en aseksuell seksualitetsdiskurs med utgangspunkt i aseksualitet som identitet. Jeg vil også presentere, analysere og diskutere forskning gjort på aseksualitet som begrep og som seksuell identitet. Her vil jeg fokusere på utfordringer med begrepsavklaring og definisjonsprosesser.

I kapittel 4 vil jeg foreta en undersøkelse av og diskutere tekstmaterial fra norsk seksualitetsundervisning som et eksempel på generelle seksualitetsdiskurser, altså hvor utgangspunktet ikke er aseksualitet. Seksualitetsundervisning er en krysning av ulike perspektiver på og vektlegging av informasjon og dannelse når det gjelder seksualitet. Jeg har valgt tekstmaterial fra to ulike leverandører, hvor begge jobber med tema som seksuell identitet og seksuelle rettigheter. Uke 6 er et opplegg produsert av organisasjonen Sex og Politikk. RESTART er et opplegg produsert og som formidles av organisasjonen Skeiv Ungdom. Jeg vil gi en mer inngående presentasjon av leverandørene og tekstmaterialene i kapittel 4. Grunnen til jeg valgte seksualitetsundervisning er fordi det er et godt eksempel på en arena som formidler seksualitetsdiskurser som er utformet og presentert innenfor spesifikke kulturelle og sosiopolitiske rammer. Jeg er interessert i å undersøke norske seksualitetsnormer ettersom det er lite forskning på aseksualitet som begrep og identitet på norsk og i Norge. Det har blitt forsket på norsk seksualitetsundervisning generelt, i tillegg til analyser gjort på både Uke 6 og RESTART, men ingen spesifikt om aseksualitet eller med aseksuelt perspektiv som jeg har lest. Undervisningsmateriell fra norsk

seksualitetsundervisning kan fungere som gode eksempler på seksualitetsdiskurser, ettersom det mottar offentlig støtte og det involverer aspekter av juss, medisin og politikk i tilnærming til seksualitet. Slike undervisningsmaterieell gir eksempler på dominante seksualitetsdiskurser.

I rapporten *Styrking av seksualitetsundervisning i skolen – en evalueringsrapport om bruken av undervisningsopplegget Uke 6* forklarer Stubberud mfl. (2017, s.8) at begrepet seksualitet favner «seksualitetens kulturelle betydninger, i tillegg til seksuell praksis», hvorav seksual oftere forstås som å kun omhandle sex. Derfor bruker jeg også bevisst begrepet *seksualitetsnormer* og ikke seksualnormer. Dette er av samme grunn som jeg bruker begrepet *seksualitetsundervisning* og ikke seksualundervisning.

1.8 Språk og oversettelser

Det er ikke selvsagt at det er nødvendig å forklare hvorfor en norsk student skriver en masteroppgave på norsk, men i mitt tilfelle så er det en sentral del av selve prosessen og det endelige produktet. Mitt forhold til språklig kommunikasjon er affektivt; i samtaler har jeg en følelsesmessig og noen ganger nesten fysisk opplevelse av hvorvidt de ord jeg bruker samstemmer med hva jeg vil formidle. For meg, kan det å snakke oppleves som å skru på knappen til en gammel FM-radio for å finne den rette bølgelengden. Frekvensen jeg søker er gjensidig forståelse og en så klar kommunikasjon som mulig sammen med den eller de jeg snakker med. Prosessen med å være språklig presis handler for meg om å oppnå en form for intersubjektivitet som ikke skal forveksles med enighet om argumenter eller perspektiv.

I en slik språklig sentrert prosess som denne masteroppgaven generelt er, så ble det å skrive på norsk et viktig valg jeg tok på grunn av tema og tilnærming. Fordi jeg vil undersøke, analysere og diskutere hvordan og hvorfor det seksuelle hverdagspråket og akademiske begrepsapparatet kan oppleves begrenset og begrensende ble det nødvendig for meg å velge det utgangspunktet der jeg språklig har mest å gå på. Innenfor det akademiske formatet så forstod jeg tidlig at jeg gav meg selv best mulig språklig plass om jeg skrev på norsk. Denne undersøkende og utforskende språkfokuserte tilnærmingen er bevisst gjennomført fra innledning til avslutning i denne masteroppgaven.

En utfordring som viste seg å bli en aktiv del av masteroppgaven har vært å håndtere at nesten alt av faglitteratur tilknyttet aseksualitet jeg her anvender er på engelsk og er skrevet av forskere fra Nord-Amerika. Jeg har i de fleste tilfeller valgt å oversette begrep og utforsker denne prosessen språklig på norsk. Dette gjorde jeg for å "hente begrepene hjem" og diskutere om det skjer noe, og eventuelt hva som skjer, med begrepene på norsk. Jeg har gjort et bevisst valg om å gjøre utforskende oversettelser, å jobbe med oversettelsene er en del av det

teoretiske arbeidet jeg gjør med begrepene. Jeg anser det som en styrke å kunne utforske et begrep på to språk. Derfor oversetter jeg til norsk når jeg anser det som hensiktsmessig for teksten eller det er en del av det tankearbeidet jeg gjør, men lar det stå på engelsk når oversettelse ikke er nødvendig for det arbeidet jeg gjør.

1.9 Queer øyeblikk

Temaet aseksualitet er i utvikling innenfor akademia og i aseksuelle fellesskap. Aseksualitet som begrepet blir forhandlet om og bearbeidet med fokus på blant annet meningsinnhold og ulike forståelser av aseksualitet. Det gjenspeiler også ulike syn på seksualitet, intimitet, seksuell identitet og grunnlag for romantiske eller nære forhold. Ifølge den amerikanske filosofen J. Halberstam kan *queer* forstås som: «En ikke-normativ logikk og organisering av fellesskap, seksuell identitet, kroppsliggjøring, og aktivitet i tid og rom» (Halberstam, 2005, s.6, min oversettelse). Irske Aoife Sadlier (2018) har i sitt akademiske arbeid hatt en tverrfaglig tilnærming til aseksualitet og skriver i artikkelen «Evoking the Female 'Asexual': Narrating the Silenced Self» om hvordan å fokusere på kroppsliggjøring, *queer* tid og rom, så kan vi utvikle alternativ til oppsett og rekkefølger på heteroseksualitet, reproduksjon og familie. Halberstam (1998) definerer *queer* metodologi som «*scavenger methodology*⁷», og beskriver det på følgende vis:

The queer methodology attempts to combine methods that are often cast as being at odds with each other, and it refuses the academic compulsion toward disciplinary coherence (Halberstam, 1998, s.13).

Den amerikanske *queer* litteraturviteren og pedagogen Stacey Waite (2015) tar i artikkelen «Cultivating the Scavenger: A Queerer Feminist Future for Composition and Rhetoric» utgangspunkt i Halberstams definisjon av *scavenger methodology* og hvordan det kan anvendes i en akademisk skriveprosess. Waite (2015, s.65) skriver at det motsetningsfylte alltid frister til å finne "løsninger", og i tråd med hvordan Halberstam beskriver det kan *queer* metodologier aktivt motgå slike «normative fristelser». Om vi opplever et behov for å finne "løsninger" i møte med det motsetningsfylte, hva med å først forsøke å undersøke hva som skjer i møtene med det motsetningsfylte? Waite refererer i påfølgende sitat til den

⁷Selv om *scavenger* kan oversettes til åtselers på norsk, så vil jeg oversette *scavenger methodology* til norsk som *skattejakt metodologi*. Hvor det handler om å forsøke å sette sammen det tilsynelatende uforenelige eller motstridende gjennom å lete etter og se faglig verdi i det som innenfor akademia kan bli oversett eller avvist som faglig usammenhengende.

amerikanske sosiologen Patricia Hill Collins, og skriver om det å utfordre og gjøre endringer i dominante og dominerende diskurser, og hva det kan innebære:

Making changes in racist, sexist, or other logics of dominance and superiority means interrogation the ways conclusions are drawn and finding new ways to go through the process of thinking itself. It is about changing patterns of thought and the ways of knowing that *produce* these systems (Waite, 2015, s.56).

Jeg refererer til *queer* metodologier, og det å ha en *scavenger* tilnærming i skrivingen, for å poengtere verdien jeg ser i det å kunne stoppe opp litt i tankene og i begrepsavklaringsprosesser i møte med det tilsynelatende motstridende, uforenelige eller utfordrende. Det som kan oppleves som utfordrende, kan også gi en åpning for muligheter for noe nytt, forandring eller reetablering. Sitatet gjengitt aller først i innledningen til denne masteroppgaven, fra Waite (2015, s.67), er også mitt utgangspunkt: Å forandre tankemønstre kan forandre verden.

Jeg er situert nært og personlig til temaet aseksualitet gjennom mitt forhold til min partner. Det er noe som både har bidratt til min interesse for, forståelse av og engasjement i aseksualitet som begrep, identitet og språklige utfordringer knyttet til tema. Jeg skriver søkende og undersøkende i denne masteroppgave og ble i prosessen kjent med begrepet «me-search», som er et ordspill på det engelske ordet for forskning: *research*. Det er en metodologi som anerkjenner nærheten mellom meg som forskersubjekt og det mitt akademiske arbeid handler om (Nguyen, 2015, s. 469). Mine erfaringer informerer min faglige interesse og de valg jeg tar i denne teksten. Mine første opplevelser og refleksjoner i møte med aseksualitet var desorienterende, det var et *queer* øyeblikk. Den britisk-australske filosofen Sara Ahmed (2006, s.171) skriver om *queer* øyeblikk som stunder hvor det «glipper». Det som glipper er vårt grep om det som vi søker å begripe eller tror vi begriper. Sadlier (2018) refererer til Ahmed (2006), og påpeker at det handler ikke så mye om hva *queer* øyeblikk er, men hvordan vi går disse øyeblikkene i møte. I øyeblikkene hvor det glipper kan det skje noe transformativt, disse opplevelsene er øyeblikk hvor begrensninger kan utforskes. En *queer* tilnærming til slike øyeblikk kan bety å se muligheter og potensial i møte med rom som oppstår når det glipper (Ahmed, 2006, s.171). Ved å fokusere på (a)seksualiteters definisjoner, beskrivelser og begrepsavklaringsprosesser kan vi spørre: Hvordan kan vi lage mer rom for foranderlighet og nyanser? I tilfeller av *queer* øyeblikk i møte med aseksualitet hvor det normative glipper, så søker jeg å engasjere meg med tekst, språk og mer konkret begreper og definisjoner gjennom en undersøkende og kritisk *queer* tilnærming. Jeg vil gjerne

at denne masteroppgaven kan gi rom for, eller være grobunn for videre, *queer* øyeblikk for andre.

2. Teori

Den overordnede problemstillingen etterspør: *Hvordan utfordrer aseksualitet hegemoniske forståelser av seksualitet?* Dette spørsmålet innebærer noen sentrale begrep og forutsetter noen perspektiv som jeg i dette kapitlet vil utdype, undersøke og forsøke å forklare. Hva vil det si at aseksuelle perspektiv utfordrer og hva betyr å utfordre i denne konteksten? Hvem eller hva er det som utfordres og hva er hegemoniske forståelser? Problemstillingen tar utgangspunkt i det mest sentrale analytiske begrepet jeg vil anvende for å undersøke og forsøke å besvare overnevnte spørsmål: *forventet seksualitet*. Det er min norske oversettelse av det engelske begrepet: *compulsory sexuality*. Jeg vil først presentere definisjonen av *forventet seksualitet* før jeg går inn i en mer omfattende presentasjon av relevant teori som vil gi kontekst og forklaring til de ulike delene av definisjonen.

2.1 Forventet Seksualitet: Definisjon

Compulsory Sexuality er ment å beskrive et system av forventet seksualitet og at dette systemet fungerer som en form for sosial regulering av seksualitet i moderne vestlige samfunn. Følgende definisjonen på engelsk er den jeg tar utgangspunkt i, formulert av den amerikanske kjønnsforskeren Kristina Gupta (2015), fra artikkelen med tittelen: «Compulsory Sexuality: Evaluation an Emerging Concept»:

I use the term compulsory sexuality to describe the assumption that all people are sexual and to describe the social norms and practices that both marginalize various forms of non-sexuality, such as a lack of sexual desire or behavior, and compel people to experience themselves as desiring subjects, take up sexual identities, and engage in sexual activity (Gupta, 2015, s.132).

Her følger mitt forslag til en definisjon av *forventet seksualitet* på norsk, en delvis oversettelse av definisjonen fra teksten til Gupta:

Forventet seksualitet beskriver den som oftest ubestridte forestillingen om at alle mennesker er seksuelle av natur, altså at mennesker for eksempel erfarer gjennomsnittlig på samme vis seksuell lyst og seksuell tiltrekning rettet mot en annen person. Forventet seksualitet beskriver også de sosiale normene og praksisene som marginaliserer ulike former for aseksualitet og aseksuelle opplevelser, for eksempel liten eller ingen opplevelse av seksuell tiltrekning og liten eller ingen deltakelse i

seksuelle aktiviteter. Forventet seksualitet beskriver også hvordan disse normene kan fremtvinge forventninger for mennesker om å erfare seg selv som seksuelt begjærende subjekt, innta en (a)seksuell identitet og delta i seksuell aktivitet.

Jeg har utvidet Gupta sin definisjon med noen korte beskrivelser av hva seksualitet kan forstås som, da det ikke er en selvfølge at de som leser denne definisjonen har den samme forståelsen av seksualitet. Begrepet *ikke-seksualitet* gir mening i konteksten av *forventet seksualitet*, men jeg skriver det heretter med anførselstegn som en praksis av *sous rature* fordi begrepet er upresist. Det impliserer noe fraværende eller manglende som jeg søker å komme bort fra når det gjelder aseksualitet og aseksuelle opplevelser. Det språklige valget om å ikke inkludere "ikke-seksualitet" i min oversettelse men å bruke aseksualitet og aseksuelle opplevelser som en samlebetegnelse er fordi jeg forstår aseksualitet som å beskrive unike opplevelser og atferd, ikke nødvendigvis en mangel på eller fravær av seksualitet. Jeg fortsetter å bruke anførselstegn aktivt utover i teksten for å indikere *sous rature*.

Gupta henviser (2015, s.134) til andre begrep enn *compulsory sexuality* som er foreslått, for eksempel: *sex-normative culture* (Cerankowski og Milks, 2010), *sexualnormativity* (Hinderliter, 2009; Chasin, 2011 og 2013), *sexusociety* (Przybylo, 2011) og *the sexual assumption* (Carrigan, 2011). Ettersom *compulsory sexuality* ifølge Gupta (2015) virker som å ha blitt stående som det mest anvendte begrepet, tar også jeg utgangspunkt i det.

Compulsory sexuality henviser til og bygger videre på en tradisjon innenfor feministisk og *queer* forskning som kritisk undersøker heteronormativitet (jfr. *compulsory heterosexuality*, Rich, 1980). Det kan styrke begrepets faglige posisjon å ikke oversette det til norsk og i stedet undersøke og anvende begrepet på engelsk som en videreutvikling av eksisterende forskning og teori. Samtidig kan det gi rom for forvirring for de som har liten eller ingen kjennskap til aseksualitet, da *compulsory sexuality* kan forveksles i ordlyden med *compulsory heterosexuality*. Dette er en av grunnene til at jeg oversetter begrepet, da jeg vil begrepet også skal vekke nysgjerrighet for alle som leser norsk, i tillegg til faglige assosiasjoner for de som kjenner til feministisk og *queer* teori som omhandler heteronormativ kritikk.

En annen grunn til min oversettelse er begrepets språklige betydning oversatt til norsk. *Compulsory* kan oversettes til norsk som *obligatorisk*, det motsatte av valgfritt (Obligatorisk, 2018). Dette innebærer slik jeg tolker det et aspekt av forpliktelse, og dermed en mer eksplisitt tvang, som ved for eksempel: *obligatorisk oppmøte*. Jeg anvender oversettelsen *forventet seksualitet*, da begrepet er ment å benevne et sosialt system av regulering som har sitt utgangspunkt i den grunnleggende antakelsen om at alle mennesker er seksuelle på

tilnærmet samme vis, i opplevelser og handling. Det kan alltid diskuteres hvordan styrende seksuelle forventninger utspiller seg og hvor ulike grenser trekkes opp for en slik sosiopolitisk regulering av seksualitet. Jeg anser obligatorisk for å være et for determinerende ord for å betegne hva jeg forstår som en i hovedsak underliggende normativ seksualitetsregulering. Ved å anvende forventning så håper jeg å tilby en potensielt mindre rigid tilnærming til temaet seksualitetsnormer, at de kan være formbare og dermed bevisst kan videreutvikles og endres. Mitt forslag til norsk oversettelse er basert på min forståelse av hva *compulsory sexuality* beskriver: Et hovedsakelig uuttalt sosialt system for regulering av seksualitet som viser seg i en forventning om seksualitet.

2.2 Hegemoniske seksualitetsdiskurser

Min norske oversettelse og forståelse av *forventet seksualitet* er ikke et fasitsvar for en tolkning av *compulsory sexuality*. Jeg er klar over at seksuelle forventninger kan oppleves som påkrevd eller obligatorisk, som at man *må* eller i det minste *burde* føye seg til samfunnets dominerende seksualitetsnormer. Når jeg skriver dominante eller hegemoniske seksualitetsdiskurser så mener jeg det omfattende sosiokulturelle dominante synet på hva seksualitet er og hva som er de tilsvarende "riktige" måtene å være og utføre seksualitet på (Halberstam, 2011, s.17). I boken *Norske Seksualiteter* (Mühleisen og Røthing, red., 2009) blir det gitt eksempler på etablering og regulering av dominante norske seksualitetsdiskurser. Når den norske stat trekker opp juridiske retningslinjer for regulering av seksuelle aktiviteter som hvor og med hvem en kan ha sex med, etableres det en standard for hva som er akseptabel seksualitet og hvilke uttrykk for seksualitet som er legitime (Mühleisen, Røthing og Svendsen, 2009, s.12).

Den norske tverrfaglige pedagogen Stine H. B. Svendsen (2012) diskuterer i artikkelen «Elusive sex acts: pleasure and politics in Norwegian sex education» at selv om norsk seksualitetsundervisning kan ha fokus på anerkjennelse, inkludering og likestilling i læreplanene så kommer dette til kort i praksis. Undervisning og kunnskapsformidling er i Norge en offentlig anliggende, og i den kontekst er det et offentlig anliggende å undervise og drive kunnskapsformidling av seksualitet i undervisningen. Sex som aktivitet virker derimot å være en annen sak ifølge Svendsen (2012, s.398-399). Fravær av diskusjoner om ulike former for seksuell aktivitet annen enn samleie og rollen nytelsen kan ha som både en del av og målet for seksuelle handlinger illustrerer ifølge Svendsen (ibid.) hvordan norsk seksualitetsundervisning ikke nødvendigvis bidrar til god nok seksuell kompetanse for ungdommer. Norsk seksualitet blir gjerne fremmet som for eksempel frisinnert, liberal og

likestilt (Svendsen, 2012, s.397; Røthing og Svendsen, 2009, s.123). Det er ofte et fokus på toleranse og inkludering som til tross for gode intensjoner fra det offentlige og undervisere kan sies å reprodusere en annengjøring av seksuelle minoriteter og privilegerer det heteroseksuelle subjektet (Svendsen, 2012, s.403).

2.3 Diskursiv analyse

Jeg har et overordnet teoretisk fokus i denne oppgaven. Min diskursive tilnærming til og forståelse av (a)seksualitet er både som "fremkomstmiddel" og "veien jeg kjører på". Den kanadiske statsviteren Carol Bacchi (2005) skriver om diskursanalyse og beskriver tema på en måte som favner hvordan jeg tenker diskursivt og hvordan jeg anvender en diskursiv tilnærming. Bacchi (ibid., s.199-200) definerer to analytiske tradisjoner innenfor diskursteori, samtidig som hun påpeker at det ikke er tette skodd mellom de to. Den første, *discourse analysis*, fokuserer på det språklige og har som mål å identifisere hvordan personer navigerer gjennom motstridende opplevelser og meningsstrukturer (ibid.). I denne kategorien plasserer jeg for eksempel undersøkelser og diskusjoner omkring det normative positive seksuelle språket og hvordan selv-identifiserte aseksuelle språklig navigerer dette. Den andre tradisjonen, *analysis of discourses*, tar utgangspunkt i tekst og har som mål å identifisere fortolkninger og begrepsapparat som er kulturelt kontekstuelle, har institusjonell støtte og produserer spesifikke forståelser av et tema (ibid.). Jeg vil i denne kategorien plassere for eksempel diskusjonen rundt seksualitetsundervisningen, samt forestillinger om hva (a)seksualitet er, og utfordringer omkring annengjøring og sykelliggjøring av opplevelser og atferd som trosser eller krysser normative seksualitetsforståelser.

Selv om jeg undersøker hvordan det språklige og det strukturelle kan skape og reprodusere begrensinger i handlingsrom når det gjelder (a)seksualitet, så vil jeg også undersøke hvordan forandring kan se ut: Hvordan skape større rom? Jeg bruker begrepet *rom* aktivt utover i masteroppgaven. Kort fortalt forstår jeg *rom* som handlingsrom, rom for utforskning og rom for foranderlighet. Gjennom denne oppgaven undersøker og diskuterer jeg reflektert omkring spesifikke begreper og mer omfattende kontekstuelle begrepsapparat knyttet til (a)seksualitet. Bacchi (2005, s.206) skriver at det kan være en politisk handling å praktisere bevisst oppmerksomhet overfor egne særskilte måter å se verden på, og at det kan lede til «informert motstand». Dette poenget til Bacchi relaterer jeg til sitatet fra Waite (2015, s.67), at å forandre tankemønstre kan forandre verden, gjengitt helt i starten av oppgaven.

Videre i dette kapitlet vil jeg presentere hvordan jeg forstår seksualitetsdiskurser. Jeg knytter dette opp til perspektiv på diskursrelaterte begrep som *makt* og *viten*, og hvilken rolle

disse begrepene kan ha i *subjektdannelse*. Til slutt vil jeg presentere teori om og perspektiver på *motstand* og hvilken rolle det kan spille i endringsprosesser. Målet er teoretisk å undersøke og kontekstualisere *forventet seksualitet*. Jeg vil fortløpende reflektere rundt relevante begrep, teori og perspektiver, og ankre det i aseksualitet og *forventet seksualitet*. Senere tekstmaterial anvendt i kapittel 3 og 4 er landingspunkt for å videre diskutere den påfølgende teorien og mine refleksjoner.

2.4 Kort om Foucault og Butler

Det innflytelsesrike teoretiske arbeidet med seksualitetsdiskurser av den franske filosofen og historikeren Michel Foucault (1998, 1999, 2001) er sentralt i min tilnærming til seksualitet og dermed også aseksualitet. Jeg supplerer oversettelser av tekster til Foucault med tekster som enten engasjerer seg med Foucault sitt arbeid eller tema som Foucault diskuterer. Jeg lener meg også på det teoretiske arbeidet til den amerikanske filosofen Judith Butler. Hun har over flere bøker, som jeg vil fortløpende referere til og fra, engasjert seg i (blant annet) Foucaults perspektiver og har gjort et teoretisk dyptgående arbeid med tema som *subjekt, makt, motstand, seksualitet og kjønn*. Både Foucault og Butler er assosiert med å ha en diskursiv tilnærming og være kritiske til essensialistiske forståelser av subjektet, kjønn og seksualitet (Egeland og Jegerstedt, 2008; Jegerstedt, 2008).

I tekstene til Foucault og Butler som jeg har lest har jeg ikke funnet at det står om aseksualitet, hverken som begrep eller som seksuell identitet. Deres teorier og perspektiver er likevel svært anvendelige og produktive for mitt arbeid med aseksualitet og undersøkelse av hva aseksualitet kan sies å utfordre i hegemoniske forståelser av seksualitet. Jeg oppfordrer deg som leser denne oppgaven til å tenke på min presentasjon av Foucault og Butlers teorier og perspektiver som bakteppe eller hvelvingen hvor jeg belyser, undersøker og diskuterer *forventet seksualitet* og aseksualitet.

2.5 En diskursiv tilnærming til seksualitet

Først, litt om oversettelser av tekster til Foucault. I den norske versjonen av boken *Seksualitetens historie 1: Viljen til viten* har oversetter Espen Schaanning skrevet at han gjør et valg om å konsekvent oversette det franske begrepet *sexe* til «kjønn», og begrunner dette i følgende sitat:

Foucault spiller her på minst fem betydningsdimensjoner. For det første kjønn som *anatomisk* begrep, dvs. kjønnsorganene; for det andre som *biologisk* begrep, dvs. de

kroppslige forskjellene mellom mann og kvinne, hanner og hunner; for det tredje som *psykologisk* og *sosialt* begrep, dvs. om forskjeller mellom menn og kvinners psyke og sosiale funksjoner; for det fjerde som *fysiologisk* begrep, dvs. kjønnsdrift eller forplantningsdrift; for det femte som *epistemologisk* og *ontologisk* begrep, dvs. hele feltet som har med kjønn og gjøre og som vi kan ha kunnskap om (Schaanning, 1999a, s. 10).

I den engelske versjonen, *The History of Sexuality Volume 1: The Will to Knowledge* (1998), så anvender oversetter for det meste *sex* hvor Schaanning oversetter det til kjønn. Sex kan ha en dobbelt betydning på engelsk som både seksuell aktivitet og biologisk kjønn. Det er ingen forklaring til oversettelse i den engelske utgaven jeg har. Schaanning (1999a, s.10) skriver at Foucault ikke er konsekvent i bruken av *sexe* opp mot *sexualité* (seksualitet); noen ganger virker det å være synonymt, noen ganger er det et skarpt skille. Slik jeg leser det så glipper det noe i oversettelsen av *sexe* til «kjønn», da kjønn/seksualitet er så sammenvevde begrep generelt, ikke bare i Foucaults tekst, at det er utfordring å oversette og kun bruke ett av begrepene. Jeg er mer tilbøyelig til å skrive seksualitet enn kjønn, og vil gjøre det konsekvent av to årsaker. Den ene er fordi boken til Foucault har i tittelen, på de språk jeg har tilgjengelig, at dette omhandler *seksualitetens* historie. Den andre grunnen er at jeg undersøker seksualitetsdiskurser og å introdusere kjønnsbegrepet kan virke forvirrende. Dette betyr ikke at jeg anser kjønn som separat fra seksualitet. Det blir som å ha to "begrepsben", jeg kan stå på det ene eller det andre, men de tilhører den samme "diskursive kroppen". Dette kan betegne et tilfelle av *sous rature*, hvor språket vi har ikke er presist nok, men det er hva vi har å anvende som anvendes, og det anvendes reflektert. Schaanning begrunner sitt valg og han oppfordrer leseren til selv til å gjøre seg opp en mening. Ettersom jeg ikke kan fransk så kan jeg ikke gjøre meg opp min egen vurdering av dette språklige valget ut fra den originale teksten. Jeg lener meg derfor både på en engelsk og en norsk oversettelse for å utdype min lesning av Foucault. Jeg tar meg derfor den friheten å velge noen ganger en engelsk oversettelse og noen ganger en norsk oversettelse når jeg siterer Foucault, alt etter hva som er mest presist slik jeg tolker det.

Det er en sammensatt historisk analyse Foucault (1998, 1999, 2001) foretar i *The history of Sexuality/Seksualitetens historie*. Han undersøker hvordan seksualitet har blitt et diskursivt objekt fra omtrent 1600-tallet til tidlig 1900-tallet i den vestlige del av verden. Diskurs blir her forstått som noe mer enn bare språk, det er praksis. Denne historisk-diskursive tilnærmingen til seksualitet kan forstås med utgangspunkt i det franske uttrykket *la mise en discours du sexe*. Schaanning (1999a, s. 9) oversetter det til *språkliggjøring av kjønn*,

ment som «diskursgjøring av kjønn». Dette uttrykket inkludere mer enn bare språk, noe som kan virke forvirrende i den norske oversettelsen av uttrykket. I den engelske versjonen så oversettes det til «transforming sex into discourse» (Foucault, 1998, s. 20). Hvis diskurs er mer enn språk, hva betyr da diskursgjøring av seksualitet? Jeg forstår det som å være den diskursen seksualitet blir praktisert i og som produserer seksualitetsdiskurser, for eksempel seksualitetsundervisning. Foucaults perspektiv på forholdet mellom seksualitet og diskurs kan forstås som at det i seg selv ikke finnes noe konstant eller fast seksualitet som er der "på forhånd", selv om det er konkrete opplevelser og praksiser, så er diskursen det forstås og praktiseres i kontekstuel.

For å bedre forstå denne diskursive tilnærmingen til seksualitet så vil jeg gå nærmere inn på det analytiske arbeidet Foucault gjør hvor han stiller spørsmål ved det han definerer som *undertrykkeshypotesen*. Foucault (1999, s.9) argumenterer for hvordan tanken om at seksualitet fra 1600-tallet frem til tidlig 1900-tallet har vært undertrykket er en konsekvens av diskursive praksiser, og han vil undersøke hvordan disse diskursene har oppstått. Foucault (1999, s.11) opponerer mot undertrykkeshypotesen gjennom å diskursivt kontekstualisere den, det er altså ikke et spørsmål om den er sann eller ikke. Gjennom å lokalisere og undersøke ulike former for viten og makt, og hvordan det gjennomsyrrer og har en innflytelse på individer, så kan vi ifølge Foucault diskutere hvordan vi snakker om, praktiserer og definerer seksualitet og seksuell frigjøring er en del av og en konsekvens av seksualitetsdiskursene.

Ved å undersøke diskurser så kan vi altså diskutere hvordan definisjoner og forståelser av (a)seksualitet både kan være en del av og en konsekvens av seksualitetsdiskursene. Vi kan, ifølge Foucault, ikke snakke om seksualitet utenfor den diskursen den befinner seg i, ettersom vi selv er gjennomsyret av diskursenes aktuelle forståelsesramme. Poenget med Foucaults seksualitetsforståelse og denne tilnærmingen til seksualitet blir i det påfølgende sitatet forklart av Schanning:

Det er lett å tenke seg seksualiteten som en konstant, ahistorisk størrelse som mennesker i ulike epoker har tenkt om og forholdt seg til på ulikt vis. Å beskrive den slik kunne være en måte å relativisere på: Fortidens seksualatferd og forestillinger om seksualitet var annerledes enn vår. Men boken går mer radikalt til verks enn dette. Den vil ha det til at seksualitet og kjønn er noe som er *blitt til*. Det finnes ingen ubesudlet og ren seksualitet som ulike epoker skulle ha hatt ulike oppfatninger av eller ha iscenesatt på ulik måte (Schaanning, 1999b, s.189).

Grunnen til jeg er interessert i denne diskursive forståelsen av og tilnærmingen til seksualitet, er fordi diskurser består av og reproducerer de diskursive rammene vi som mennesker manøvrerer innenfor for å forstå oss selv og andre. Dette leder meg til begrepet *subjektdannelse*.

2.6 Subjektdannelse

Når det gjelder subjektdannelse, og mer spesifikt etablering av seksuell identitet, undersøker Foucault det komplekse forholdet mellom «sannhetspill» og seksualitetsbegrepet i andre volum av *Seksualitetens historie*: «Gjennom hvilke sannhetspill erkjenner mennesket seg selv som begjærende menneske?» (Foucault, 2001, s.11). Den rollen seksualitet har i subjektdannelse er interessant fordi jeg opplever det diskursive filteret som erfaringer og opplevelser bearbeides i har veldig tydelige normative retningslinjer for betegnelser av "normalt" eller "sykt", som ofte kan tas for gitt. Et relevant eksempel er grensedragningen mellom aseksualitet som identitet og definisjonen av seksuell dysfunksjon og diagnosen Hypoactive Sexual Desire Disorder (HSDD). Hvis noen skal bestemme hva som er "friskt" og hva som er "sykt", hvem sin vurdering skal veie tyngst? Hvilke konsekvenser kan det ha om ens opplevelser i noen kontekster sykeliggjøres, mens det er uproblematisk i andre sammenhenger?

Foucault nevner gjennom begge de første volumene av *Seksualitetens historie* ulike former for makt-viten-praksiser som produserer og utøver viten, hvor den ene praksisen er bekjennelsespraksiser. Her er det individet selv som er den viktigste produsenten av viten. Det er i bekjennelsen at sannhet og seksualitet er bundet sammen ifølge Foucault (1998, s.61). Den amerikanske antropologen David Valentine (2003) undersøker, i artikkelen med tittelen «'I went to bed with my own kind once': the erasure of desire in the name of identity», tilfeller av når bekjennelser av seksuelt begjær blir definert som "uforståelige" fordi de ikke kan snakkes om i konteksten av etablerte seksuelle identitetsdiskurser. Valentine beskriver i det følgende sitatet hvordan Foucaults poeng i større grad har blitt knyttet til identitet:

Within queer, feminist, and anthropological scholarship, Foucault's famous point – that sexual identity has come to stand as the truth of who we are (...) has been utilized to show how, since the late nineteenth century in the West, the erotic is not expressed as particular *desires* but rather, as discrete *identities* (Valentine, 2003, s.123-124).

Valentine (2003) foreslår i sin tekst at anvendelsen av identitetskategorier etablert gjennom en binær forståelse av seksualitet og kjønn reproducerer et system hvor begjær som krysser, eller forstyrrer, kategoriene blir gjengitt som uforståelige. Disse erfaringene gir da altså ikke mening innenfor den ene forståelseskategoriene, som er den binære kjønn (mann og kvinne), eller den andre forståelseskategorien, som er den trinære forståelse av seksualitet (hetero-, homo- og biseksualitet). Jeg oppfatter dette som eksempler på *forventet seksualitet*. Hvis en ikke lever opp til seksuelle forventninger eller på et vis bryter med forventninger så kan en oppleves som seksuelt "uforståelig". Valentine forklarer i det følgende sitat hva han argumenterer for vi kan oppnå gjennom å i stedet lytte til begjærserfaringer:

(...) paying attention to such desires, rather than dismissing them, gives us a way of focusing on the practices and desires which underpin the complex lives of human beings, unrestrained as they are experientially by how such desires come to be accounted for. As such, a focus on desire expressed in talk enables a complication of the categories that have gained such force and power in academic, activist, and increasingly, popular understandings of what counts as 'sexuality' (Valentine, 2003, s.136).

Dette poenget til Valentine, om å lytte til erfaringene, er relevant med tanke på aseksualitet. Hva gjør vi når en bekjenner, som Foucault skriver om, men det som blir sagt oppleves som å ikke gi mening? Hvis vi mangler språk for å redegjøre for egne opplevelser og handlinger, eller våre bekjennelser bestrider normen på noe vis, så kan bekjennelsen bli kritisert, forsøkt korrigert eller blankt avvises. Er det sammenhenger mellom utfordringen med å bli betegnet som "uforståelig" og subjektkriterier innenfor etablerte seksualitetsdiskurser? Hvem kan ha en plass innenfor normative seksualitetsdiskursene? Hvordan kan aseksualitet sees i lys av dette? Hvilke begrepsmessige avgrensninger og kategoriske kriterier trekkes opp gjennom (a)seksualitetsdiskursene?

Det er både *ytre* og *indre* prosesser og indre og ytre kriterier for subjektdannelse. "Ytre" og "indre" er ikke uproblematisk å bruke, da begrepene kan regnes som diskursive størrelse i den forstand at det er ingen klare avgrensninger eller lokasjoner for hva og hvor er det "indre" og det "ytre". Det er kontekstavhengige begrep. Det jeg fokuserer på når jeg bruker disse begrepene er at noen av prosessene for subjektdannelse finner sted i prosesser av selv-regulering eller selv-korrigerende, og andre tilfeller av ytre regulering som lover. Vi kan bekjenne, men som Foucault (1999, s.61-62) påpeker vi må også bekjenne oss til eller for noen. Det er prosesser av objektivitet og subjektivitet i subjektdannelse.

Foucault forklarer at subjektdannelse innebærer en form for underkastelse (*subjection*). Her spiller han på det franske ordet for subjekt som er *sujet*, på engelsk er det *subject*. På begge disse språk kan det ha betydningen *undersått*: «Med menneskenes underkastelse mener jeg deres konstitusjon som «subjekter» i ordets dobbelte betydning» (Foucault, 1999, s.71). Jeg vil komme tilbake til dette med underkastelse litt senere i teksten, relatert til Butler og hennes drøfting av hvorfor, for hva (eller hvem) en underkaster seg og hva som står på spill i en slik underkastelse. Jeg vil heretter anvende begrepet underkastelse, men skriver *subjection* i parentes hvor det vil være behov for å tydeliggjøre underkastelse i subjektdannelsesprosesser i tråd med Foucaults perspektiver.

Analytisk kan subjektdannelsesprosesser forstås ved hjelp av begrepene *subjectification* (*assujettissement* på fransk) eller *subjectivation* (*subjectivation* på fransk). Gressgård (2013) presenterer en definisjon med henvisning til de amerikanske filosofene Alan Rosenberg og Alan Milchman sin forklaring av begrepene som ulike prosesser for subjektdannelse, gjengitt i påfølgende sitat:

While subjectification refers to the way in which people are governed by others (e.g. researchers, therapists, etc.) into subjects through apparatuses of power/knowledge – through the power of truth – subjectivation refers to the ways that people govern themselves into subjects on the basis of knowledge – what they take to be the truth (Gressgård, 2013, s.5).

Om en vil undersøke levde erfaringer som selv-identifiserte aseksuelle formidler, så kan de ikke forstås slik jeg ser det, uten å undersøke kriteriene for subjektdannelse disse erfaringene korresponderer med eller står i opposisjon til. Jeg forstår begrepsdefinisjoner av aseksualitet som å være utledet av hegemoniske seksualitetsdiskurser, samtidig som aseksualitet blir diskursivt plassert i opposisjon til seksualitet gjennom bruk av begrep som "ikke-seksualitet". Mitt utgangspunkt for å undersøke aseksualitet er dermed at det heller ikke kan forstås uten hegemoniske seksualitetsdiskursers språklige forståelsesrammer og diskursive praksiser. Min tilnærming og undersøkelse av aseksualitet og hegemoniske seksualitetsdiskurser er inspirert av Gressgård forståelse, gjengitt i følgende sitat:

I would argue that the prevailing notion of the human as an innate sexual being is, in the struggle for recognition of asexual identity, 'inhumanly' disrupted – and this disruption opens up the possibility for re-imagining the human in queer theory and politics (Gressgård, 2013, s.9).

Jeg tolker dette sitatet dithen at aseksualitet har potensial for å tilby *queer* øyeblikk, der det oppstår rom hvor vi kan undersøke språklige og diskursive begrensninger i dominante seksualitetsforståelser. Slike undersøkelser kan lede til nye måter å tenke, skrive, snakke om og forstå rollen (a)seksualitet har og kan ha i menneskers individuelle og relasjonelle liv. Jeg forstår det slik at det som ifølge Gressgård blir forstyrret i møte med aseksualitet er kriterier for subjektdannelse.

Foucault påpeker at Selvet former seg gjennom praksiser av blant annet bekjennelse og erkjennelse, og dette skjer innenfor diskursive rammer og sannhetsbetingelser definert via prosessene *subjectivation/subjectification*. Judith Butler (2000) stiller, i det følgende sitatet, spørsmål ved konsekvensene av diskursive rammer, sannhetsbetingelser og maktrelasjoner i subjektdannelse:

The politics of truth pertains to those relations of power that circumscribe in advance what will and will not count as truth, which order the world in certain regular and regulatable ways, and which we come to accept as the given field of knowledge. We can understand the salience of this point when we begin to ask: (...) Who can I become in such a world where the meanings and limits of the subject are set out in advance for me? By what norms am I constrained as I begin to ask what I may become? And what happens when I begin to become that for which there is no place within the given regime of truth? (Butler, 2002, s.220-221).

Det siste spørsmålet som Butler stiller her, belyser hva jeg forstår som et sentralt spenningspunkt i møte mellom normative seksualitetsdiskurser og de begjærsopplevelser som "krysser" det forventede. Dette er et *queer* øyeblikk som tilby muligheter for transformasjon: Hva skjer når jeg begynner å bli det som det ikke finnes noe sted for innenfor et gitt sannhetsregime? I det foregående sitatet henviser Butler til Foucaults (2002) forelesning «What is Critique?» hvor han omtaler «sannhetens politikk» (Politics of truth). Denne sannhetens politikk omhandler maktforhold og mekanismer som produserer hva som ansees som legitim kunnskap og sannhet. Hvilke maktforhold er det her snakk om og hvordan blir *makt* forstått?

2.7 Makt og motstand

Foucault (1999) foretar en maktanalyse i *Seksualitetens historie* hvor han relaterer makt til undertrykkelseshypotesen. Det endelige målet til Foucault (ibid., s.23) er å «avdekke» de mekanismene som tjener og støtter den diskursive produksjonen av seksualitet som et objekt for kunnskap og sannhet. Han hevder at hvis en opplever begjær som undertrykket, er det fordi det er konstituert som undertrykket. Foucault (ibid.) presiserer at han ikke med dette mener at seksualitet aldri har vært undertrykket. Men, at det er et strategisk knep å plassere undertrykkelse av seksualitet som et diskursivt konstituerende fundament for en moderne historie-fortelling om seksualitet. Han argumentere for at ulike negative elementer som sensur og forbud kun er deler av en større mekanisme som kan lokaliseres og som spiller en taktisk rolle i en diskursiv tilblivelse. Sensur og forbud er også eksempler på mekanismer i subjektdannelse og enhver form for opprør eller motstand mot slike undertrykkelser vil eksistere som en del av den etablerte sannhetsdiskursen; en kan ikke unnslippe makten ifølge Foucault (1998, s.82). Diskurser kan både være et verktøy for og en effekt av makt (ibid., s.100-101). Med utgangspunkt i Foucaults perspektiver blir makt forstått som diffus, iboende og subjektdannende. Makt er det mangfoldet av maktrelasjoner som er i og en del av det feltet makten opererer innenfor og som betinger organiseringen av maktrelasjonene: «Der hvor det er makt, er det motstand», skriver Foucault (1999, s.106). Han definerer motstand som opposisjonen i maktforhold, motstand er dermed spredt utover som et mangfold av motstandspunkter i maktforhold (Foucault, 1998, s.96). Disse motstandspunktene er effekter som blir skapt og bekreftet av at opposisjoner støter sammen (ibid.). Foucault forklarer i det følgende sitatet hvordan makt er en strategisk situasjon:

Power is not an institution, and not a structure; neither is it a certain strength we are endowed with; it is the name that one attributes to a complex strategical situation in a particular society (Foucault, 1998, s.93).

Jeg leser Foucaults forståelse av makt som at den ikke trenger å være grunnleggende undertrykkende. Makt kan være skapende, den produserer virkeligheter og makt produserer objekter for viten og sannhet. Videre skriver Foucault (1999, s.151-153) om maktprosedyrer karakterisert som disiplinerte og kontrollerende overfor seksualitet, kjønn og reproduksjon (jfr. *subjectivation* og *subjectification*). Fremveksten av blant annet psykiatrien skapte ifølge Foucault (ibid., s.46) både språklig og i praksis en seksualitetsdiskurs som har blitt brukt for å utøve makt over hva som anses som normalt og (p)sykt eller avvik. Samtidig med fremveksten av disse normerende seksualitetsdiskursen ble det dermed rom for en opposisjon.

Den amerikanske antropologen Gayle Rubin (1998) skrev om en "diskursiv utvandring" som har blitt praktisert og fortsatt praktiseres av ulike grupper basert på identitetskategorier og identitetskriterier, gjengitt i følgende sitat:

Sexualities keep marching out of the *Diagnostic and Statistical Manual* and on to the page of social history. At present, several other groups are trying to emulate the successes of homosexuals. Bisexuals, sadomasochists, individuals who prefer cross-generational encounters, transsexuals, and transvestites are all in various states of community formation and identity acquisition. (Rubin, 1998, s.156).

Aseksualitet er en av de nyere seksuelle identitetskategoriene som er i prosessen av å diskursivt vandre bort fra psykiatrien. Aseksuelle fellesskap gjør i dag en politisk identitetskamp for anerkjennelse og "normalisering" gjennom å bruke de samme kriteriene og språket som psykiatrien gjør. En utfordring med en slik identitetskamp er, som tidligere referert til, ifølge Chasin (2013) at den ikke automatisk utfordrer de diskursive rammene en forsøker å frigjøre seg fra.

Det kan være flere og sammensatte årsaker til at aseksuelle opplevelser kan forårsaker plager som ikke nødvendigvis er selve opplevelsen av for eksempel liten eller ingen seksuell lyst. Psykolog og sexolog Elsa Almås har sammen med lege og sexolog Esben Esther Pirelli Benestad skrevet om diagnosen: *Redusert eller manglende seksuell lyst*. Tittelen på artikkelen deres er: «Lystproblem og «lystproblem», fru Blom! Første og annen ordens forståelser av manglende seksuell lyst hos kvinner», og de skriver blant annet: «Opplevelse av manglende eller redusert seksuell lyst kan være symptom på somatisk lidelse, det kan være resultat av psykiske problemer, men det kan også være et problem i seg selv. Det kan også være en kombinasjon av mange faktorer» (Almås & Benestad, 2008). Utfordring av en antatt problemtankegang i møte med aseksuelle opplevelser kan være et sted å starte for å utfordre de diskursive rammene.

Makt er altså sannhetsregimer som gjennomsyrrer samfunn og som er i konstant bevegelse og i (re)forhandling. Makt er, gitt den grunnleggende kontekstuelle diskursforståelsen, også relativ og mangfoldig. Foucault skriver i påfølgende sitat om at vi må ikke anta «lovens form» eller «statens suverenitet», beskrevet som maktens «endepunkter»:

Med makt tror jeg man først og fremst må forstå mangfoldet av de styrkeforholdene som er immanente i det feltet hvor de utøves og som er konstitutive for deres

organisering. Den er det spillet av uopphørlige kamper og sammenstøt som transformerer, bestyrker eller omvelter styrkeforholdene (Foucault, 1999, s.103).

Å snakke om makt som et «endepunkt», er på et vis å plassere maktpunktene innenfor en diskursiv ramme hvor de evig kan snakkes om og reforhandles. For å følge Foucaults perspektiv kan vi se for oss denne rammen som en lukket sirkel. Vi kan tenke på maktpunktene som eikene på et hjul, i opposisjon til hverandre innenfor denne diskursive sirkelen. Så lenge hjulet er i bevegelse så er det kun et spørsmål om hvilken eik som er øverst og hvilken som er nederst. Motstandsarbeid i maktstrukturer blir derfor innenfor Foucaults maktperspektiv en form for sisyfosarbeid. Det betyr ikke dermed at det blir meningsløst. Motstands- og frigjøringsarbeid kan være meningsfylt selv om det er en del av dette sykliske arbeide, eller «spillet» som Foucault beskriver det i foregående sitat. Den diskursive sirkelen forflytter seg og vedlikeholder samtidig makt og motstandspunkt. Det jeg stiller spørsmål ved er hvorvidt vi kan forandre betingelsene for denne «uopphørlige kampen», forandre hvordan vi kjemper? Hva er det i så fall asexualitet utfordrer? Dette bringer oss tilbake til subjekt-kriterier og spørsmålet: Hvem kan ha en plass innenfor normative seksualitetsdiskursers subjekt-kriterier, og hva skjer om vi utfordrer disse subjekt-kriteriene? Kan hvordan vi forholder oss til subjektive (a)seksuelle begjærsopplevelser versus subjekt-kriterier forandres, og hvordan kan dette se ut? Valentine (2003) refererer i påfølgende sitat til den svenske antropologen Don Kulicks kritikk av hvordan essensialistiske identitetskategorier «skygger for» den språklige kompleksiteten i møte med begjær og seksualitet:

This critique draws on a central tenet of contemporary social theory: that essentialized categories of identity obscure the crosscutting nature of social experience and identification. Being 'gay' or 'lesbian' for example, is experienced by different people in radically different ways depending on their racial identification, location, age, social class, personal history, and so forth. What is less clear, though, is that such categories of identity achieve a density of meaning through reiteration, even in scholarly work that attempts to disrupt that meaning (Valentine, 2003, s.124-125).

Det kan være et sårbart utgangspunkt å kjempe for sosial og juridisk legitimitet, og "friskmelding" fra patologisering, når det innebærer en underkastelse (*subjection*) til subjekt-kriterier som også kan virke bindende. Butler (2004b, s.32-33) skriver i boken *Undoing Gender* om forskjellen mellom å kjempe for seksuelle rettigheter som en mener en burde ha, og å kjempe for retten til å bli anerkjent som subjekt. Ved førstnevnte tar en nemlig

for gitt at en allerede er konstituert som subjekt. Det er ifølge Butler i hovedsak kampen for rettigheter som har potensial til å utfordre subjektdannelseskriteriene, da denne kampen bryter inn i den etablerte sosiopolitiske subjektdannelsesprosessen.

Med utgangspunkt i Foucaults perspektiver på diskurs, makt og seksualitet blir gjerne aseksualitet etablert som å stå diskursivt i opposisjon til seksualitet, samtidig er aseksualitet ikke utenfor seksualitetsdiskursen. Aseksualitet som begrep og identitet forholder seg til de samme kriteriene som seksualitet. Hvordan kan en da snakke om reell endring hvis en ikke kommer utenom diskursen? Kan en mulighet være å undersøke og forsøke å skyve på de diskursive grensene for (a)seksualitet og kriteriene for subjektdannelse? For eksempel ved å undersøke rom som oppstår i møter mellom aseksualitet og hegemoniske seksualitetsdiskurser? Det er informasjon å hente i undersøkelser av hva som skjer i *queer* øyeblikk, men kan potensial for sosiopolitisk endring sies å finne sted i hvordan vi imøtekommer disse øyeblikkene, mer enn forsøk på å definere øyeblikkene? (jfr. Sadlier, 2018 og Ahmed, 2006). Hvis en skal endre seksualitetsnormer og hvordan vi møter aseksualitet og aseksuelle opplevelser, hvordan kan en slik forandring skje? Hva, om noe, står i så tilfelle på spill ved forandring?

2.8 Forandring og endring

I Butlers (2007) innflytelsesrike bok *Gender Trouble*, argumenterer hun for at kjønn er en sosial konstruksjon, og hun foreslår blant annet hvordan motstand og endring av etablerte syn på kjønn kan praktiseres innenfor et diskursivt perspektiv på kjønn. Førsteutgaven av *Gender Trouble* kom ut i 1990, før boken *The Psychic Life of Power* som er publisert i 1997. Slik jeg leser sistnevnte bok så undersøker Butler også her tema som makt og subjektdannelse, men uten særlig fokus på kjønnsperspektivet. I *The Psychic Life of Power* diskuterer Butler (1997) subjektdannelse og motstand i lys av Foucaults teorier samt psykoanalytiske teorier, med referanse til den østerrikske psykoanalytikeren Sigmund Freud og den franske psykoanalytikeren og filosofen Jacques Lacan. Ifølge Butler (1997, s.2-3) diskuterer Foucault i liten grad hvilken rolle det "indre" spiller i subjektdannelsesprosesser, og hvilken form makten tar i menneskets psyke. For å undersøke forholdet mellom makt og psyken utforsker Butler i *The Psychic Life of Power* teorier om makt sammen med teorier om psyken. Denne undersøkelsen innebærer et fokus på språk (*semiotikk*), og den rollen det kan spille i subjektdannelse, med referanse til den franske filosofen Louis Althusser. Bøkene *Gender Trouble* og *The Psychic Life of Power* har latt meg lese Butlers perspektiver og teoretiske begrepsbearbeiding om temaene diskurs, makt og subjektdannelsesprosesser med et

kjønnsperspektiv, men også mer abstrakt. Dette betyr ikke at Butler ikke nevner kjønn i *The Psychic Life of Power*, men det er ikke det sentrale perspektivet. Videre vil jeg presentere deler av Butlers argumenter og teoretiske perspektiver for å redegjøre for hvordan forandring kan se ut innenfor en diskursiv tilnærming og forståelse av (a)seksualitet. Jeg vil i teksten videre illustrere hvordan regulerende krefter kan opprettholde forventninger om subjekter som (a)seksuelle gjennom å produsere og utnytte kravet om blant annet *kategorisk stabilitet*; og hvordan aseksualitet kan sies å utfordre dette kravet. Forventninger om *kategorisk stabilitet* i kontekst av (a)seksualitet forstår jeg, som tidligere definert, for å innebære forventninger om *kontinuitet* i ens (a)seksuelle selv-identifisering. Jeg henviser her til ett av tre punkter som Butler legger frem om hva en kritisk analyse av Foucaults *subjection* bør inkludere; gjengitt i påfølgende sitat:

A critical analysis of subjection involves: (1) an account of the way regulatory power maintains subjects in subordination by producing and exploiting the demand for continuity, visibility, and place. (Butler, 1997, s.29)

Jeg anser dette som å følge i samme tråd som Valentine (2003) poengterer: Subjekter som "feiler" i møte med de normative kravene "forstyrrer" etablerte normative seksualitetsdiskurser. Kanskje situasjoner med de som blir beskrevet som å "feile" først og fremst sier noe om tilkortkommenheten i normative seksualitetsdiskursers evne til å gjengi og romme mangfoldet av og nyanser i (a)seksuelle opplevelser? I påfølgende sitat stiller Butler spørsmål ved verdien av å snakke om representasjon basert på identitetskategorier som ekskluderer de som "feiler":

What sense does it make to extend representation to subjects who are constructed through exclusion of those who fail to conform to unspoken normative requirements of the subject? What relations of domination and exclusion are inadvertently sustained when representation becomes the sole focus of politics? (Butler, 2007, s.8).

Første spørsmålet Butler stiller i sitatet over er relevant med tanke på makt, diskursforståelse og subjektdannelse. Det forespeiler hvordan Butler (2007) senere i *Gender Trouble* argumenterer for at motstand til de hegemoniske diskursive rammene skjer gjennom å "forstyrre" de diskursive rammene. Butler problematiserer det dikotome begrepsparet subjekt/objekt, og hevder at etableringen av et "Jeg" og "Andre" er betinget og ikke uunngåelig. Hun beskriver denne etableringen som et strategisk trekk for å flytte fokuset til

identiteter (Butler, 2007, s.197-198). Det er altså her ikke de "uforståelige" opplevelsene som er utfordringen, men de praksiser og prosesser som ikke gir rom for "uforståelighet". Det er heller snakk om en språklig eller diskursiv tilkortkommenhet og ikke nødvendigvis en individuell eller personlig "feiling".

I *Gender Trouble* skriver Butler (2007) at muligheten for forandring og motstand ligger i repetisjon. Repetisjon, i den forstand at subjekt-dannelsesprosesser er en «korrigerende repetitiv prosess», det er ikke noe som skjer én gang, men igjen og igjen (ibid., s.198). Butler refererer ofte til *signification*, som betyr prosesser hvor det etableres mening eller betydning. *Signification* er et begrep fra semiotikken, basert på en teoretisk modell fra den sveitsiske lingvisten Ferdinand de Saussure. I denne modellen formidler et språk tegn (*sign*) en forbindelse mellom signifikant og signifikat, for eksempel mellom det konkrete *kropp*, og begrepet *kvinne* (Svendsen, 2018). Ferdinand de Saussure hevdet at det er en tilfeldig og ingen naturlig forbindelse mellom språktegnet og det som beskrives, og at språk tegn får sin mening i kontrast til andre språk tegn (ibid.). Dette perspektivet åpner opp for *resignification* og *misrecognition* som er prosesser av henholdsvis å etablere en ny mening eller betydning, og det å feil-gjenkjenne noe(n). Jeg vil heretter skrive disse begrepene på engelsk for å bevare begrepsbetydningen. Ettersom Butler bruker disse begrepene ofte, så blir det mer leservennlig når jeg veksler mellom sitat og egne ord. Jeg vil videre eksemplifisere og forklare disse begrepene ved hjelp av Butlers tekster, og forklare hvordan Butler ser repetisjon som et en mulighet for motstand. I det følgende sitatet forklarer Butler hva det vil si at subjektet er konstruert, eller etablert gjennom repetisjon, og hvordan det ikke betyr at subjektet er forutbestemt gjennom de omstendighetene som konstruerer det:

When the subject is said to be constituted, that means simply that the subject is a consequence of certain rule-governed discourse that govern the intelligible invocation of identity. The subject is not *determined* by the rules through which it is generated because signification is *not a founding act, but rather a regulated process of repetition* that both conceals itself and enforces its rules precisely through the production of substantializing effect (Butler, 2007, s.198).

Butler skriver videre at potensial for handlekraft (*agency*⁸) i dette tilfellet er å finne i behovet for repetisjon. Det er ifølge Butler i repetisjon muligheten for *resignification* og

⁸ Jeg forstår at *agency* er et mye mer komplekst begrep enn kun min oversettelse til "handlekraft", men den diskusjonen er ikke relevant akkurat her. Jeg anvender derfor denne oversettelsen fordi det er hva jeg forstår *agency* å bety i denne konteksten. Jeg lar det heretter stå *agency* i parentes om jeg oversetter begrepet.

misrecognition kommer inn. Jeg forstår repetisjonsprosessen som en respons på vedvarende sosiopolitisk forventning eller krav om en vedvarende iscenesettelse av subjektkriterier for å kunne bli anerkjent og opplevd diskursivt "forståelig". Så hva er det som kan blir forstyrret i repetisjonen? Hvordan kan repetisjonen forstyrres?

Misrecognition tar utgangspunkt i den franske filosofen Louis Althusser's begrep *interpellasjon*, som beskriver prosessen hvor et subjekt blir konstituert gjennom påkallelse, gjennom en henvendelse eller det å bli navngitt (Butler, 1997, s.95). Butler forklarer i påfølgende sitat, med referanse til Althusser, hvordan interpellasjon kan virke i tilknytning til motstand og forandring, gjennom *misrecognition*:

As Althusser himself insists, this performative effort of naming can only *attempt* to bring its addressee into being: there is always the risk of a certain *misrecognition*. If one misrecognizes that effort to produce the subject, the production itself falters (...) Consider the force of this dynamic of interpellation and misrecognition when the name is not a proper name but a social category (...) (Butler, 1997, s.95-96).

Aseksualitet er fortsatt i en forhandlingsfase som seksuell identitet i relasjon til normative forståelser av seksualitet og kriterier for seksuell sykliggjøring. Hvordan kan en som ikke gjenkjenner seg i en (hetero)seksuell forventning forholde seg til *misrecognition*? Butler skriver at det er mest sannsynlig et øyeblikks nøling for enhver som opplever *misrecognition*, og hun stiller i påfølgende sitat spørsmål ved hva som står på spill i øyeblikk av interpellasjon:

If that name is called, there is more often than not some hesitation about whether or how to respond, for what is at stake is whether the temporary totalization performed by the name is politically enabling or paralyzing, whether the foreclosure, indeed the violence, of totalizing reduction of identity performed by that particular hailing is politically strategic or regressive or, if paralyzing and regressive, also enabling in some way (Butler, 1997, s.96).

Interpellasjon blir her beskrevet som å kaste nett over en persons identitet. Ved å bli påkalt blir en redusert, og en kan enten å ta denne påkallelsen imot eller avvise den. Kan en i det hele tatt avvise den? Hvordan er mulighetene for motstand og endring? Jeg vil introdusere noen av poengene Butler gjør i forbindelse med *interpellasjon* og *misrecognition*, for å sy sammen *subjektdannelse*, underkastelse (*subjection*), *makt* og *motstand*.

Navn og betegnelser kan ikke brukes med sikkerhet fordi det er alltid en mulighet for *misrecognition*. Det som oppleves å "feile" kan være det å bli forstått og "organisert" innenfor dominante forståelsesrammer, og en kan oppleve å bli definert som avvik eller avvikende (jfr. Valentine, 2003). Jeg vil beskrive dette som *queer øyeblikk*, hvor vi av ulike årsaker ikke evner eller ikke velger å se på det som en mulighet til å utforske og utfordre forståelsesrammenes begrensning eller tilkortkommenhet. Slik jeg forstår det så ligger ikke "feilen" i navnet eller identiteten i og for seg, men det kan være "feil" navn, identitet eller begrep å bruke. Det kan også basere seg på en feilaktig forestilling om at ulike navn og betegnelser som blir bruk for å påkalle eller beskrive noen, faktisk sier noe permanent eller vedvarende om en annen person, eller oss selv (jfr. forventninger om *kategorisk stabilitet*). Subjektet er for Butler (1997, s.10-11) ikke synonymt med individet; hun hevder at subjektet bør bli befestet som en språklig kategori, en plassholder, et sted hvor individer kan ta bolig.

Fortellingen om underkastelse (*subjection*) som en del av subjektdannelsesprosessen forutsetter at det allerede er "noen" som kan underkaste seg for å bli konstituert som subjekt. Butler (ibid., s.13-15) skriver at makt er ikke bare en betingelse for subjektet, makten utøves av subjektet og subjektet blir til gjennom at makten utøver subjektet. Hvem eller hva er det som er "utøveren" her? I tilknytning til Foucaults perspektiver på motstand som en effekt av makt skriver Butler (ibid., s.98-99) at diskursdebatten om makt bygger på en forståelse av makt som produserende, regulerende og motsetningsfylt. Butler bringer inn den repetitive interpellasjonen som et «ikke-sted» for motstand, beskrevet i påfølgende sitat:

What is brought into being through the performative effect of the interpellating demand is much more than a "subject", for the "subject" created is not for that reason fixed in a place: it becomes the occasion for a further making. Indeed, I would add, a subject only remains a subject through a reiteration or rearticulation of itself as a subject, and this dependency of the subject on repetition for coherence may constitute that subject's incoherence, its incomplete character. This repetition or, better, iterability thus becomes the non-place of subversion, the possibility of a re-embodying of the subjectivating norm that can redirect its normativity (Butler, 1997, s.99).

Jeg leser i sitatet fra Butler hvordan behovet for repetisjon avdekker hvordan det er et element av uforutsigbarhet og uforståelighet som alltid allerede er tilstede i subjektdannelsesprosessen. Dette betyr også muligheter for forandring. Gjennom interpellasjon så skapes subjektet som et sted for videre skapelse. Subjektet trenger repetisjon og gjentagende bekreftelse for å fremstå og opprettholde seg som diskursivt forståelig. Våre

samfunnsmessige og kontekstuelle betingete forsøk på å gjøre mening ut av og gi mening til egne og andres opplevelser og begjær er et arbeid som alltid står i fare for å bli opplevd som "uforståelig".

Å hevde at subjektet blir et sted for videre subjektdannelsesprosesser trenger ikke fungere som et argument for relativisme. Det er heller en måte å belyse de mektige forsterkende linjene som kan finne sted mellom kategorisering og konstatering når det gjelder prosesser av subjektdannelse, for eksempel i forbindelse med (a)seksuelle identitetskategorier. Hva som kan stå på spill i et slikt perspektiv knytter jeg til sårbarheten i subjektdannelsen som Butler refererer til. Å søke spesifisitet når det gjelder identitetskategorier er veldig forståelig med tanke på sosial og samfunnsbetinget legitimitet, men når definisjoner ofte ender opp med å forstås som å betegne noe permanent og vedvarende så kan det fort bli begrensende i praksis. Personer som selv-identifiserer seg som aseksuelle kan kjempe for sosiopolitisk anerkjennelse av aseksualitet fri fra psykiatriens diagnostiske kriterier – men, hvilke andre valg er det for de med aseksuelle opplevelser til å anerkjennes som "friske" og bli forstått innenfor etablerte hegemoniske seksualitetsdiskursers subjekt-kriterier? Videre vil jeg med utgangspunkt i Butlers perspektiver på sårbarhet gjengi hvordan det kan være muligheter for forandring i våre møter med hverandre.

2.9 Muligheten i sårbarhet

For å forsøke å forstå og forklare sårbarheten i subjektdannelsesprosesser henter Butler blant annet perspektiv fra psykoanalysens tilknytningsteori. Her forklares det at barn "underkaster" seg til den/de rundt en, fordi barnet er nødt til det for å overleve: «Jeg vil heller eksistere i underkastelse enn å ikke eksistere» (Butler, 1997, s.7, min oversettelse). Dette sitatet formidler slik jeg forstår det, den sårbarheten som ligger i ønsker om å bli sett og forstått, både av oss selv og andre. Det ligger et element av makt her, for hvem er vi sårbare overfor i subjektdannelsesprosesser? Butler (1997, s.7) påpeker videre at barns avhengighet og underkastelse ikke er en politisk underkastelse, men at etableringen av en slik primær avhengighet og underkastelse er med på å forme oss til senere politisk underkastelse. Hvis en vil kritisk undersøke den politiske underkastelsen (*subjection*), hvilke tilfeller av avhengighet kan det være snakk om i de voksne og samfunnets identitetsfokuserte subjektdannelsesprosesser? Butler refererer her til den amerikanske politiske teoretikeren Wendy Brown og hennes artikkel «Wounded Attachments». Her skriver Brown (1993) om hvordan en identitetsbasert frigjøringskamp er betinget av noe(n) som en vil frigjøres fra, gjengitt i påfølgende sitat:

If we are interested in developing the contestatory, subversive, potentially transformative elements of identity-based political claims, we need to know the implications of the particular genealogy and production conditions of identity's desire for recognition. We need to be able to ask: given what produces it, given what shapes and suffuses it, what does politicized identity want? (Brown, 1993, s.396).

Jeg forstår Brown og hennes bearbeiding av Foucaults teorier dithen at gjennom regimer av makt, viten og sannhet så trer subjekter frem som både et produkt av og en konsekvens av ens omstendigheter, og en kan oppleve å bli investert i sin egen politiske underkastelse (*subjection*) da det forutsetter videre subjektdannelse og anerkjennelse. Muligheten for *resignification* vil, ifølge Butler, kunne forstyrre tilknytningen til underkastelsen. *Resignification* er prosessen å endre meningsinnhold, betydning eller konnotasjon i begrep, og kan være en egen form for motstand- eller endringsarbeid. Butler beskriver denne prosessen i påfølgende sitat:

Called by an injurious name, I come into social being, and because I have a certain inevitable attachment to my existence, because a certain narcissism takes hold of any term that confers existence, I am led to embrace the terms that injure me because they constitute me socially (Butler, 1997, s.104).

Jeg forstår sitatet over som at vår "tilknytning" til subjektdannelsesprosesser kan styre oss inn i identitetskategorier som kan skade vår interesse. Ved å utfordre, med intensjon om å forandre, subjektkriterier forankret i diskursive sannhetskriterium, kan en ikke bare utfordre sannhetskriteriene men også forstyrre forestillinger om *kategorisk stabilitet* i subjektdannelsesprosesser. Brown (1993, s.407) foreslår at vi kan gjøre et skifte fra begrensende posisjoneringer og endre til et begjærende språk, som for eksempel "Jeg vil ..." eller "Jeg ønsker ...". Hvor også enhver uttalelse som starter med "Jeg er ..." kan forstås som å være i bevegelse. Butler (2001) beskriver i det følgende sitatet, fra artikkelen «Giving an Account of Oneself», dette radikale potensialet for å bevisstgjøre oss våre eventuelle forventninger om *kategorisk stabilitet* eller kategorisk «tilfredsstillelse»:

As we ask to know the Other, or ask that the Other say, finally, who he or she is, it will be important not to expect an answer that will ever satisfy. By not pursuing satisfaction, and by letting the question remain open, even enduring, we let the Other

live, since life might be understood as precisely that which exceeds any account we may try to give of it (Butler, 2001, s.28).

Med utgangspunkt i dette sitatet fra Butler, så forstår jeg aseksualitet som et eksempel på det "kategorisk utilfredsstillende" gjennom at aseksuelle opplevelser og etableringsprosessen av aseksualitetsbegrepet utfordrer forestillinger om et stabilt og vedvarende (a)seksuelt subjekt. Ifølge Butler (1997) gjenspeiler sosiale kategorier sårbarhet, underkastelse (*subjection*) og subjektbetingelsene, samtidig som kategoriene kan muliggjøre forandring. Butler (ibid., s.28-29) etterspør et fokus på noe annet enn forestillingen om en vedvarende sosial posisjon. Hva skjer om vi i stedet anerkjenner den vedvarende risikoen i sosial repetisjon, hvor forandring og "uforståelighet" anerkjennes og kan gi muligheter for transformasjon av betinget hierarkisk sosial samfunnsorganisering?

Butler (2004a) har i nyere tider skrevet om sårbarhet i boken *Precarious Life: The Power of Mourning and Violence*. Butler undersøker her blant annet utfordringen med hva hun beskriver som en «grunnleggende felles sosial sårbarhet» (ibid., s. xiv, min oversettelse). Denne sårbarheten må ifølge Butler anerkjennes for å avsløre i hvor stor grad vi er sosialt og politisk sammenvevd i hverandre og i vår oppfattelse av hverandre. Butler (2004a, s.24) påpeker at vi kan trenge et språk for å kunne tilnærme oss og snakke om hvordan vi ikke bare blir konstituert gjennom eller av våre relasjoner, men også at vi kan oppleve å bli *fratatt* noe, eller *forstyrret* (dispossessed) i denne konstitueringen. Butler (ibid., s.23-24) skriver om denne sårbarheten i tilknytning til sorg, det å sørge, men hun beskriver også hvordan dette kan relatere til begjær, det å begjære og bli begjært. Jeg vil hevde dette blir synliggjort i nære forhold, hvor en eller flere parter kan gjenkjenne aseksuelle opplevelser i kortere eller lengre perioder uavhengig av (a)seksuell identitet. I en videreføring av Butlers etterspørsel etter et språk så stiller jeg spørsmålet: Hva med et språk for å snakke om aseksuelle opplevelser i møter med hverandre, uten at det nødvendigvis må involvere en sykelliggjøring?

Aseksualitet kan sies å utfordre eller forstyrre forventinger om at seksualitet, med alt det innebærer, er stabilt over tid. Det *kan* oppleves som å bli *fratatt* noe, eller å bli *forstyrret*, om ens partner(e), kjæreste(r) eller lignende bekjenner at de *ikke* opplever seksuell tiltrekning eller *ikke* opplever seksuelt begjær om diskursen en selv støtter opp under baserer seg på forventninger om seksuelt begjær fra ens partner(e). Det kan være et *queer* øyeblikk å bli utfordret på forestillinger og forventninger om det seksuelle begjærets sentrale rolle i intimitet, kjærlighet og forhold. Da er det også en fare for tapte muligheter om utforskningen av slike *queer* øyeblikk som nevnt over skal begrenses av mulig fastlåsing av aseksuelle opplevelser som kun å være identitetskriterier; vi kan trenge begge deler. Butler beskriver i

påfølgende sitat utfordringen med å stå språklig «bundet» foran loven i kamper mot diskriminering, uten å anerkjenne begrensingen i dette språket:

When we argue for protection against discrimination, we argue as a group or a class. And in that language and in that context, we have to present ourselves as bounded beings – distinct, recognizable, delineated, subjects before the law, a community defined by some shared features. (...) But perhaps we make a mistake if we take the definitions of who we are, legally, to be adequate descriptions of what we are about (Butler, 2004a, s. 24-25).

Butler (ibid., s.26) stadfester at nettopp dette identitetsfremmende språket er sentralt i ulike politiske kamper for epistemisk autoritet og kroppslig selv-bestemmelsesrett, og at det er viktig å kjempe for retten til å hevde autoritet over egen kropp. Samtidig som dette språket ikke nødvendigvis yter rettferdighet overfor alle de begjærskreftene (begjær, sorg, raseri) som kan fungere som sosialt bindemiddel og bevege eller forandre oss.

Undergravende motstand overfor normative kategorier og definisjoner kan være når det normative blir forstyrret og utfordret som like ustabil som det "annengjorte" blir opplevd å være. Det å behandle identitetskategorier som midlertidige og som et middel i en individualiseringsprosess er, som tidligere nevnt, ikke et argument for relativisme. Det er en oppfordring til å være årvåken overfor de mektige båndene mellom kategorisering eller identifisering og prosesser av etablering og konstatering. Risikoen er at identifiseringen eller kategoriseringen blir ansett som å beskrive noe permanent og vedvarende når det ikke nødvendigvis er tilfellet. Denne, i noen tilfeller "utilfredsstillende" foranderligheten og uforutsigbarheten kombinert med en gjensidig sårbarhet i møte med hverandre gjør prosesser for subjektdannelse til en vedvarende risiko som vi likevel engasjere oss i, igjen og igjen. Butler (2004a) spør i *Precarious Life* om det finnes en annen måte å forestille seg samfunn og fellesskap på, hvor vi tar høyde for vår felles sosiale sårbarhet. I det følgende sitatet stiller Butler spørsmål ved hvis vi kjemper for autonomi, om vi ikke også bør kjempe for et kontekstualisert Selv:

If I am struggling for autonomy, do I not need to be struggling for something else as well, a conception of myself as invariably in community, impressed upon by others, impinging upon them as well, and in ways that are not fully in my control or clearly predictable? Is there a way that we might struggle for autonomy in many spheres, yet also consider the demands that are imposed upon us by living in a world of being who

we are, by definition, physically dependent on one another, physically vulnerable to one another? Is this not another way of imagining community, one in which we are alike only in having this condition separately and so having in common a condition that cannot be thought without difference? (Butler, 2004a, s. 27).

Å kjempe for anerkjennelse av menneskers foranderlighet og et kontekstualisert Selv er også å kjempe for autonomi slik jeg forstår sitatet over. Videre spør Butler: Hvis en blir avvist eller ikke trodd i ens selv-erklæring, hvilke konsekvenser kan da vold, i språklig, rettslig, psykisk og fysisk form, ha på den eller de som "ikke finnes"? Jeg vil legge til: Hva med de som oppleves som "feilende" eller uforståelig innenfor en etablert seksualitetsdiskurs, som Valentine (2003) skriver om? En utfordring med essensialistisk identitetsspråk ligger i hvordan for eksempel aseksualitet blir betegnet eller opplevd som uforståelig eller uforutsigbart, fører til at det må "låses fast" for å bli legitimt. Om noe(n) oppleves som uforståelig betyr det ikke at noe(n) dermed *er* uforståelig, *eller* at de(t) må "låses fast".

Det bringer meg tilbake til denne masteroppgavens hovedfokus. Intensjonen er å undersøke hva aseksualitet kan sies å utfordre med utgangspunkt i to tema jeg nevnte innledningsvis: Konseptualisering av aseksualitet og vektlegging av (a)seksualitet i forhold. Begge disse gjenspeiler en felles og samtidig individuell sårbarhet som Butler beskriver. Det handler om subjekt-kriterier innenfor dominerende seksualitetsdiskurser, forestillinger om og forventninger om *kategorisk stabilitet*. Jeg vil i den påfølgende delen, i kontekst av allerede presenterte perspektiver og sentrale begrep, gå mer i dybden av begrepet *forventet seksualitet*.

2.10 Forventet seksualitet: Kategorisk stabilitet

Med utgangspunkt i tidligere nevnte definisjon av *forventet seksualitet*, så er det tre aspekter jeg vektlegger å undersøke videre. Det er glidende overganger det er snakk om her, og en utfordring å plukke fra hverandre om det er overhodet mulig. Leseren kan forstå det som et teoretisk ryddig utgangspunkt å konkretisere det i følgende aspekter:

- Forestillingen om at alle mennesker er seksuelle av natur, altså at mennesker erfarer gjennomsnittlig på samme vis seksuell lyst⁹ og seksuell tiltrekning rettet mot en annen person.

⁹ Jeg bruker her *seksuell lyst* som betegnelse på lyst til å delta i seksuelle aktiviteter med eller uten partner.

- Sosiale normer og praksiser som marginaliserer ulike former for aseksualitet og aseksuelle opplevelser, som liten eller ingen opplevelse av seksuell tiltrekning og liten eller ingen opplevelse av seksuell lyst.
- Sosiale normer og praksiser som kan fremtvinge forventningene for mennesker om å erfare seg selv som begjærende subjekt, innta en seksuell identitet og delta i seksuell aktivitet.

Først, vil jeg pakke ut noe jeg har registrert i lesning om *forventet seksualitet*. Det er et element jeg allerede har skrevet litt om som er forventning om *kategorisk stabilitet*. Dette knytter jeg til det Butler (2004a) beskriver, at kanskje det er en feiltakelse å tro at de definisjonene som utgjør at vi blir legitime lovlige subjekt, på noen måte beskriver alt vi er. Jeg forstår det slik at *forventet seksualitet* innebærer en forventning om å være *kategorisk stabil* i dominante (a)seksuelle identitetskategorier, og at det kan være utfordrende å manøvrere når ens opplevelser, følelser og handlinger ikke nødvendigvis samstemmer med identitetskriterier. Hvordan kan en person navigere foranderlighet, om en opplever å ikke lenger identifisere seg med kriteriene til en (a)seksuell identitet som en tidligere har identifisert seg med, eller at ens opplevelser eller atferd direkte utfordrer identitetskriterier?

Gupta (2015), som har den engelske definisjonen av *compulsory sexuality* jeg tidligere har presentert, argumenterer for at å stille spørsmålet om aseksualitet er avvikende seksualitet eller er en annen form for seksualitet ikke er et hensiktsmessig spørsmål. Dette er fordi det gjenspeiler antagelsene at både seksualitet og aseksualitet er definerbare størrelser. Jeg vil argumentere at begrensninger ikke bare kan ligge i selve definisjonene, men i hvordan vi kan forvente *kategorisk stabilitet* fra oss selv og andre. At en tilnærming til seksualitet og aseksualitet som definerbare størrelser kan forsterke forestillinger om at menneskers (a)seksualitet *er* en definerbar størrelse. Den konkrete virkeligheten av menneskers praksiser og opplevelser av begjær er noe som kan være et utgangspunkt for en dypere forståelse av at hvordan vi organiserer disse praksisene og opplevelsene, gjennom seksualitetsdiskurser, kan ha en begrensende effekt på hvordan vi igjen forstår våre praksiser og opplevelser. Dette knytter jeg opp til Butlers (2001) forslag om å ikke søke tilfredsstillende svar når vi spør noen hvem de er. Det kan heller være hensiktsmessig å diskutere og utforske definisjoner, fordi det kan øke forståelse, utfordre det normative og tatt-for-gitte, og dermed utvide rommet for utforskning når det gjelder (a)seksuell identitet. Tanker, følelser og handlinger kan oppleves som flytende eller forandre seg på tvers av definisjonsrammene. Selv om noe(n) byr på begrepsmessige utfordringer betyr det ikke at det er grunnleggende problematisk.

I artikkelen: «Skeive ungdommers identitetsarbeid: SKAM etter homotoleransen» skrevet av tverrfaglig pedagog S. H. B. Svendsen, kjønnsforsker E. Stubberud og tverrfaglig pedagog E. F. Djupedal (2018), så ser det ut til at ungdommer kan være åpne for en slik flytende tankegang. Artikkelen baserer seg på undersøkelser foretatt med fokusgrupper bestående av skeive ungdommer, kombinert med eksempler fra den norske tv-serien SKAM og analyserer hvordan kjønn- og seksualitetsidentitet blir italesatt innenfor rammen av en homotolerant kulturell kontekst (ibid., s.162). Ungdommene ser på ønsket om permanente definisjoner på seksualitet og kjønn som «de voksnes problem» (ibid., s.179). Artikkelen refererer til den italienske filosofen Adriana Cavarero (2000) og oppsummerer at ungdommene: «Insisterer på at andre skal *fortsette* å spørre «hvem er du?», og dermed opprettholde en etisk holdbar relasjon til dem. Ingen kan reduseres til en fortelling, eller et begrep, men alle har en historie om seg selv å fortelle.» (Svendsen, Stubberud og Djupedal, 2018, s.181, min uthevelse). Denne form for åpenhet og nysgjerrighet når det gjelder utforskning av definisjonsspørsmål, for å bedre kunne forstå og ha et språk som rommer menneskers foranderlighet, står slik jeg ser det i et spenningsforhold overfor forestillinger om kategorisk stabilitet. Det kan virke som vi er tjent med å holde spørsmålet «Hvem er du?» åpent, som Butler (2001) foreslår.

Min tilnærming til det å lage nye begreper er at søken om et inkluderende språk for (a)seksualitet, både i opplevelser og handling, handler ikke bare om å finne de mest "passende" ordene. Det kan handle om spenningsforholdet mellom forestillinger om endelige definisjoner, forventninger om kategorisk stabilitet og menneskers foranderlighet og mangfold. I tillegg til å belyse og utfordre den hierarkiske plasseringen av gitte seksualitetsdefinisjoner som er et sentralt aspekt ved *forventet seksualitet*, så vil jeg fokusere videre på linjene som dras med "normalt" og "naturlig" som rettesnor for hegemoniske seksualitetsnormer.

2.11 Forventet seksualitet: Naturlig og normalt

Den *ubestridte forestillingen om at alle mennesker er seksuelle av natur*, altså at mennesker opplever seksuelt lyst og tiltrekning på tilnærmet samme vis og i samme mengde, er kjernen av hva aseksualitet utfordrer hvis vi ser på den ofte gjengitte definisjonen av aseksualitet. Å stille spørsmål ved hvilken sosial verdi som ilegges opplevelsen av seksuell lyst og seksuell tiltrekning, åpner opp for å undersøke hvorvidt dette er en verdi-vurdering som har konsekvenser for personer uavhengig av (a)seksuell identifisering.

Gupta (2015, s.135) refererer til feministisk forskning på *compulsory heterosexuality* hvor det undersøkes hvordan kvinner kan føle seg tvunget til å delta i seksuelle aktiviteter gjennom normer og praksiser. De fleste studier har, ifølge Gupta (ibid., s.136), funnet at heteroseksuelle kvinner vil mer sannsynlig delta i uønsket sex enn heteroseksuelle menn, selv om tilfellene av uønsket sex blant heteroseksuelle menn også er høy. Et relevant eksempel på hvordan deltakelse i uønsket sex er en problematikk blant norsk ungdom, er kampanjen fra 2018 rettet mot den norske russen på sosiale medier. Denne kampanjen var i regi av blant annet Likestilling- og Diskrimineringsombudet og organisasjonen Sex og Samfunn. Her var "mase-sex" et av temaene, og omhandlet spørsmål som: «Hva er et nei?» og «Ombestemme seg, hva skjer da? Hvordan kan man si ifra?» (RT, 2018).

Et annet eksempel med kjønnsperspektiv er fra den canadiske sosiologen Thea Cacchioni (2007) og artikkelen «Heterosexuality and 'the Labour of Love': A Contribution to Recent Debates on Female Sexual Dysfunction». Med utgangspunkt i feministisk kritikk av (re)medikalisering av kvinners seksuelle "problemer" og kritikk av hvem som har retten til å definere hva god seksuell helse er, undersøker Cacchioni det arbeidet kvinner med såkalte seksuelle "utfordringer" tar på seg for å forbedre sexlivet deres. Cacchioni (2007, s.307) definerer dette som «sex-work», hvor kvinner forsøker å "forbedre" gjennom disiplinært arbeid, "faker" gjennom performativt arbeid eller forsøker å unngå sex helt gjennom unnvikelsesarbeid. Artikkelen gjengir eksempler på *queering* av normative seksuelle handlinger, her forstått som å utfordre det heteronormative seksuelle skriptet gjennom å gjøre forandringer i sexlivet, som en måte enkelte kvinner fikk det bedre med egne seksuelle opplevelser og tidligere seksuelle utfordringer (ibid., s.310-311). Jeg vil beskrive en slik *queering* som en praksis for å imøtekomme *queer* øyeblikk i møtet mellom aseksualitet, aseksuelle opplevelser og heteronormative forestillinger og forventninger om forhold og seksualitet. Cacchioni (ibid.) beskriver at *queering* skjer ved å stille spørsmål ved forventninger om seksualitetens sentrale rolle i et forhold, og generelt hva seksuelle aktiviteter kan innebære og bety for partene involvert.

Andre eksempler på hvordan kvinner utfordret normativ heteroseksualitet er gjennom å prioritere det som i artikkelen defineres som "ikke-seksualitet", å for eksempel aktivt søke en partner som vil ha et ikke-seksuelt forhold (ibid., s.312). Det skal nevnes at ingen av kvinnene i studien selv-identifiserte seg som aseksuell. Cacchioni (ibid., s.316) anerkjenner at også menn kan gjøre denne type sex-arbeid, men at det er mer sannsynlig at kvinner foretar seg dette, og vurderer denne ulikheten i sammenheng med manglende sosioøkonomisk og seksuell likestilling mellom menn og kvinner. Utfordringer gjengitt i eksemplene over leder meg til å stille spørsmål som: Hvilke normative forventninger kan det være for opplevelser av

seksuelt begjær og deltakelse i seksuelle aktiviteter? Hvis vi ser på nære forhold: Hvilke normative forestillinger ligger i begrepene seksualitet og seksuelle aktiviteter, og hvem skal bestemme hva som er "god" seksuell helse eller "sunn seksualitet"?

2.12 Forventet Seksualitet: Marginalisering av "ikke-seksualitet"

Gupta (2015, s.132) definerer "ikke-seksualitet" i kontekst av *forventet seksualitet* som for eksempel liten eller ingen opplevelse av seksuelt begjær (*desire*) og mangel på seksuell atferd. Jeg forstår denne definisjonen som å ha en binær tilnærming til seksualitet og aseksualitet. Med utgangspunkt i en uuttalt forståelse av seksualitet og vurderinger av forskjeller, og hva som er annerledes, kategoriseres liten eller ingen opplevelse av seksuell lyst (*desire*) og mangel på seksuell atferd som *ikke-seksualitet*. Dette er ikke uproblematisk ettersom det kan bidra til annengjøring av liten eller ingen opplevelse av seksuell tiltrekning og seksuelt begjær uten rom for nyanser i opplevelser, atferd eller selve systemene som organiserer (a)seksualitet i slike oppdelinger.

Selv om det kan være hensiktsmessig med et eget begrep i stedet for "ikke-seksualitet", betyr ikke det nødvendigvis at aseksualitet er det eneste, eller "beste", begrepet å bruke. Jeg anvender aseksualitet, som tidligere nevnt, fordi det er allerede på vei til å bli etablert som et unikt og positivt ladet begrep i tilknytning til *queering* av normative forventninger og forestillinger om seksualitet, seksuelle aktiviteter og rollen seksualitet har i nære forhold. Aseksualitet og aseksuelle opplevelser gir et utgangspunkt for å snakke om og utforske hvilken rolle noen vil at (a)seksualitet skal ha i deres egne liv og i eventuelle forhold med partner(e). Det åpner opp for videre diskusjoner av hvordan vi forstår (a)seksualitet: Trenger vi nye definisjoner kombinert med en generell større åpenhet for nyanser og variasjon innenfor (a)seksualitetsbegrep? "Ikke-seksualitet" kan gi assosiasjoner til at en person, opplevelser og/eller atferd mangler noe. Jeg stiller spørsmål ved hvorvidt "ikke-seksualitet" er hensiktsmessig å bruke fordi en kan oppleve mangel på seksuell tiltrekning og seksuelt begjær som både sammensatt, problematisk *eller* uproblematisk. En kan også oppleve det uavhengig av om en deltar eller ikke deltar i seksuelle aktiviteter. Det kan også være et bevisst valg å prioritere andre aspekter av ens individuelle og relasjonelle liv enn det seksuelle, jfr. tidligere nevnte eksempler fra studien til Cacchioni (2007).

Noe av utfordringen som jeg ser begrepsmessig ved "ikke-seksualitet" og aseksualitet er at det gjerne har sitt utgangspunkt i seksualitetsnormer som utelukker, annengjør, usynliggjør eller sykelliggjør menneskers komplekse opplevelser og foranderlighet. Å kjempe for rettigheter og anerkjennelse basert på et slikt system kan virke, som Chasin (2013)

påpeker, å kjempe fra og for en plass hvor en ikke nødvendigvis belyser eller utfordrer systematiseringen og prosessene som gjengir ens opplevelser og/eller atferd som uforståelige eller ikke-normative.

Boken *The Sexually Oppressed*, publisert i 1977 og redigert av de amerikanske sosialarbeiderne Harvey L. Gochros og Jean S. Gochros er relevant i denne sammenheng da den er ment som en respons til den såkalte seksuelle revolusjonen i USA som var en del av den foregående tidsperioden på 1960-tallet. I introduksjonen til boken skriver Gochros og Gochros (1977) at de observerte at den seksuelle revolusjonen hadde en dyptgående positiv effekt i den forstand at den åpnet opp for at mennesker kunne utforske og uttrykke sin seksualitet mer fritt enn tidligere. Samtidig opplevde flere ulike grupperinger at deres behov ble urettferdig oversett eller begrenset, som for eksempel aseksuelle, fanger, døende, eldre mennesker og de med funksjonsvariasjon. Det handler ikke her om at alle i disse grupperingene nødvendigvis opplevde seg undertrykket, men at de i ulik grad ble forbigått i kampen for seksuell frihet (Gochros og Gochros, 1977, s.xiii). I kapittelet med tittelen «Asexual and Autoerotic Women: Two invisible groups» skriver den amerikanske sosialarbeideren Myra T. Johnson (1977) om aseksualitet og kvinner som opplever seksuell lyst men foretrekker å utøve sin seksualitet alene gjennom for eksempel masturbering (*autoerotisme*). I det følgende sitatet beskriver Johnson noe av usynliggjøringen som kan oppstå når det mangler språk for å beskrive og snakke om de av oss som foretrekker å ikke delta i seksuelle aktiviteter:

There appear to be few really appropriate words in the English language to describe the individual who, regardless of physical or emotional condition, actual sexual history, and marital status or ideological orientation, seems to *prefer* not to engage in sexual activity. Oppressed by a consensus that they are nonexistent, these are the "unnoticed" who in this article are called "asexual" – by default (Johnson, 1977, s.97).

Aseksuelle og autoerotiske kvinner har sjelden hatt samme rettigheten til anerkjennelse for deres opplevelser ifølge Johnson (ibid., s.104). Hun skriver videre at disse kvinnene har blitt betegnet alt etter den gjeldende seksualitetsnormen som asketiske, nevrotiske, ufrigjorte eller politisk bevisste. Ønsket om å "hjelp" disse kvinnene, gjennom ulike tider, er ifølge Johnson (ibid., s.104-105) et resultat av behovet for å få deres opplevelser og atferd til å passe inn i den tidsriktige og hegemoniske seksualitetsdiskursen. For at disse kvinnene ikke lenger skal bli sett på som ofre som må reddes, fikses eller frigjøres, må en ta et oppgjør med systemer som organiserer mennesker basert på evne til å utføre gitte funksjoner (ibid.) I stedet kan vi

vektlegge subjektive begjærsopplevelser. Dette er i tråd med hva Valentine (2003) beskriver, gjengitt tidligere: Gjennom å lytte til de opplevelser som bryter med normative seksualitetsnormer, åpner det opp for nyansering av begreper og kategorier som har fått slik en makt innenfor akademia, politisk aktivisme, det juridiske- og helsesystemet.

Johnson (1977) skriver i påfølgende sitat at selv om en kan ha behov for støtte og ønsker "hjelp" i overganger til aksept av ens aseksualitet/autoerotisme eller en opplever at en vil bevege seg bort fra en aseksuell/autoerotisk identifisering/praksis, så er det *ingen* selvfølge at "hjelp" er nødvendig eller ønsket i den formen det kan bli tilbudt:

"Helping," therefore, takes on the discriminatory tone that robs women of the truth of individual experiences when it makes them victims of excess consensus, with the underlying assumption being that *all* or *most* asexual or autoerotic women, because of their orientation, *need* help (Johnson, 1977, s.106).

Epistemisk autoritet betyr at en person selv kan definere og identifisere seg selv basert på egne opplevelser. Dette nevnes blant annet i tilknytning til at selv-identifiserte aseksuelle kan oppleve å ikke bli trodd eller det avises at de kan vite at de er aseksuelle (Gupta, 2015, s. 138). Andre eksempler er at en som selv-identifiserer som aseksuell blir møtt med at deres opplevelser kun handler om at de ikke har møtt "den rette" eller at de undertrykker sitt seksuelle begjær (*desire*) (Gupta, 2017, s.999-1000). De eksemplene jeg her presenterer formidler at enkeltpersoner av ulike årsaker og på ulikt vis kan møte på utfordringer med å være åpne om deres identifisering som aseksuell eller deres aseksuelle opplevelser. Jeg vil avslutningsvis i dette kapitlet skrive litt om det siste aspektet fra definisjonen av *forventet seksualitet*: Sosiale normer og praksiser som kan fremtvinge forventningene for mennesker om å erfare seg selv som begjærende subjekt, innta en seksuell identitet og delta i seksuell aktivitet.

2.13 Forventet seksualitet: Det seksuelle subjektet

Først noen eksempler på fordommer mot aseksuelle og aseksualitet. De kanadiske sosialpsykologene Cara C. MacInnis og Gordon Hodson publiserte i 2012 en undersøkelse av fordommer og holdninger rettet mot aseksuelle i artikkelen med tittelen: «Intergroup bias toward "Group X!": Evidence of prejudice, dehumanization, avoidance, and discrimination against asexuals». De anvender definisjonen av aseksualitet i tråd med Bogaert (2004) og refererer til tiltrekningsmodellen til Storms (1980) som jeg gjengav i innledningskapitlet til

denne oppgaven. MacInnis og Hodson fant i deres undersøkelse at heteroseksuelle uttrykte mer fordommer mot aseksuelle enn mot andre heteroseksuelle, homoseksuelle eller biseksuelle. Aseksuelle ble, i sammenligning med heteroseksuelle, umenneskeligjort, gjengitt som å ligne dyr eller roboter. Seksualitet virker altså å bli oppfattet som en vesensegenskap i hva som utgjør et menneske, det vil si at karakteristikk eller følelser som ansees som å representere hva et menneske *er* henger tydelig sammen med forståelser av seksualitet og, eller, seksuell lyst (MacInnis og Hodson, 2012).

Det finnes eksempler på at *forventet seksualitet* ikke er avgrenset til kjønnsrolleforventinger og heteroseksualitet. *Lesbian bed death* er et eksempel på dette. Uttrykket viser til lesbiske i forhold som enten permanent eller midlertidig har veldig liten eller ingen seksuell aktivitet. Den nedlatende ordlyden peker på stigma relatert til fravær av seksuell aktivitet. Det er ikke uventet at deltakelse i seksuell aktivitet kan ha en sentral rolle i fellesskap som samles rundt, blant annet, seksuell orientering som ett identitetskriterium. Elizabeth Abbott (2001) skriver om lesbisk sølibat versus *lesbian bed death* i boken *A History of Celibacy*. I påfølgende sitat gjengir Abbott hva noe av denne utfordringen handler om, og refererer til psykoterapeuten Marny Hall:

Ironically, as lesbian psychotherapist Marny Hall notes, "lesbians, diagnosed as mentally ill twenty years ago because they had sex with other women, are now deemed unhealthy because they don't." This condition, known as lesbian bed death, haunts countless women who, because of it, question their normalcy (Abbott, 2001, s.414).

Jeg leser *forventet seksualitet* i de overnevnte eksemplene på de utfordringer som de av oss som identifiserer seg som aseksuelle, og de av oss med aseksuelle opplevelser, kan møte på. En kan oppleve at en tviler på seg selv og en kan oppleve at andre tviler på ens egen evne til å selv vurdere og forstå egne opplevelser. En risikerer alt etter omstendigheter å bli motsagt, avvist eller forsøkt "kurert". Aseksualitet utfordrer ikke bare dominante forestillinger om kategorisk stabilitet og seksualitetens sentrale rolle i forhold, den belyser sårbarheten vi alle kan kjenne på og oppleve at vi risikerer i nære forhold og i subjektdannelsesprosesser. Selv om det er politisk nødvendig med avklarte kategorier i søken om anerkjennelse, om rettigheter og i kampen mot diskriminering, så kan det også skape utfordringer om det bidrar til kategorisk fastskrivelse.

2.14 Oppsummering av kapittel

I dette kapitlet startet jeg med å sette opp bakteppe av Foucault og Butlers perspektiver på diskursiv tilnærming og deres forståelse av seksualitetsdiskurser. Seksualitetsdiskurser er kontekstuelle og produsert av og gjennom makt-viten- og sannhetssystemer.

Seksualitetsundervisning kan sees på som et uttrykk for dette. Subjekter produserer diskurser og produseres i diskurser gjennom subjektkriterier. Subjekter er konstruert, eller etablert, gjennom en repeterende subjektdannelsesprosess. Dette betyr ikke at subjektet er forutbestemt gjennom de omstendighetene som konstruerer det, men at det i repetisjonen er mulighet for *misrecognition*, *resignification*, og muligheter for endring.

Hva vil det si at aseksualiteten utfordrer? Jeg forstår svarets kjerne å være at aseksualitet åpner ikke bare opp for stille spørsmål ved subjektkriterier og forståelsesrammer for seksualitetsdiskurser, men også det å bruke subjektkriterier og kategorisk fastskrivelse på bekostning av rom for sårbarheter og muligheter i det (a)seksuelt foranderlige og det (a)seksuelt "uforståelige". Spørsmålet vi kan stille oss er: Hvordan møter vi *queer* øyeblikk hvor det "glipper"? Hvordan går vi, og hvordan kan vi gå i møte situasjoner, opplevelser og handlinger når det gjelder (a)seksualitet? Hvordan imøtekomme foranderlighet og det "uforståelige"?

I de to neste kapitlene vil jeg undersøke ulike (a)seksualitetsdiskurser. I kapittel 3 tar jeg utgangspunkt i tekstmaterial fra aseksuelle fellesskap og forskning gjort på aseksualitet. I kapittel 4 tar jeg utgangspunkt i undervisningsmaterieell brukt i norsk seksualitetsundervisning. Jeg vil undersøke og diskutere det språklige i seksualitetsdiskursene og rom for utforskning, rom for foranderlighet og rom for det "uforståelige".

3. Aseksuelle seksualitetsdiskurser

I dette kapitlet vil jeg med utgangspunkt i *forventet seksualitet* presentere, analysere og diskutere aseksuelle seksualitetsdiskurser. Jeg fokuserer på tekst-material fra selv-identifiserte aseksuelle og nettsiden til The Asexuality Visibility and Education Network [AVEN], før jeg går over til forskning gjort på aseksualitet som begrep og identitetskategori. Jeg starter med AVEN fordi dette aseksuelle fellesskapet har vokst frem i en slags vekselvirkning til forskningen på aseksualitet siden tidlig 2000-tallet når det gjelder definisjonsutfordringer og aseksualitet som identitet. AVEN blir ofte referert til og er en kilde til informanter og informasjon anvendt i forskning på aseksualitet. Jeg leser tekst-material med fokus på følgende begrep eller perspektiv fra definisjonen av forventet seksualitet:

- Forestillinger om kategorisk stabilitet
- Forestillinger om "naturlig og normal" (a)seksualitet
- Marginalisering av "ikke-seksualitet"
- Forventninger om å se seg selv som seksuelt subjekt

Disse begrepene og perspektivene hentet fra definisjonen av forventet seksualitet har glidende overganger i de teksteksemplene jeg gjengir. Mitt fokus er å foreta en reflektert analyse og diskutere dette i lys av forventet seksualitet og foregående teori fra kapittel 2.

3.1 Aseksualitet og aseksuell identitet

AVEN har siden nettsiden ble opprettet i 2001 vokst til å være verdens største fellesskap og nettsamfunn for aseksualitet. Nettsiden deres består av en informasjonsdel, og gir også tilgang til et forum med et stort utvalg tema knyttet til aseksualitet. Det er en engelsk-språklig nettside som tjener et internasjonalt nettverk av selv-identifiserte aseksuelle, de som står dem nær, de som leter etter informasjon om aseksualitet, forskere og pressen. I Norge finnes det blant annet en lukket gruppe på Facebook for selv-identifiserte aseksuelle, demiseksuelle, gråseksuelle, de som står dem nær og de som er interessert i tema. Gruppen heter The AVENgers! og ble opprettet i 2013. Per september 2019 er det 170 medlemmer i gruppen (The AVENgers!, 2019).

Aseksualitet brukes av AVEN og andre aseksuelle fellesskap som en paraplybetegnelse for ulike identitetskategorier som definerer seg i forhold til aseksuelle opplevelser av romantisk og seksuell tiltrekning. Jeg vil presisere her at *aromantikk* kan være et begrep for aromantiske opplevelser på lik linje med hva *aseksualitet* kan være for aseksuelle opplevelser.

Jeg fokuserer i denne masteroppgaven på (a)seksualitetsaspektet, men vil påpeke at det finnes lignende begrepsdannelsesprosesser i tilknytning til opplevelser av (a)romantisk tiltrekning på nettsider som AVEN. Definisjonene som følger er min norske oversettelse av definisjoner på den delen av nettsiden til AVEN (2019b) som inneholder generell informasjon:

- *Aseksuell*: Når en person ikke opplever seksuell tiltrekning og ikke opplever noe iboende begjær (desire) etter å ha et seksuelt forhold.
- *Demiseksuell*: Når en person opplever seksuell tiltrekning eller seksuelt begjær (desire) kun etter at et emosjonelt bånd har blitt dannet.
- *Gråseksuell*: Når en person identifiserer seg som å være i et område mellom aseksuell og seksuell. For eksempel kan de som identifiserer seg som gråseksuell oppleve seksuell tiltrekning veldig sjeldent, kun under særskilte omstendigheter, eller i svært liten grad.

AVEN opererer også med et eget begrep for de som er ikke-aseksuelle: *Alloseksuell*¹⁰. Dette er definert som: *Når en person opplever seksuell tiltrekning eller et iboende seksuelt begjær (desire) etter å ha et seksuelt forhold, altså hva som gjerne betegnes som seksuell (AVEN, 2019b, min oversettelse). Defineringsen av alloseksuell er et interessant diskursivt grep fordi det setter fokus på den gjerne tatt-for-gitte seksuelle majoriteten. Det er også et diskursivt interessant begrep fordi det omfavner seksuelle identitetskategorier som i andre kontekster kan settet opp som opposisjoner, for eksempel mellom heteroseksuell og homoseksuell. Alloseksuell blir satt opp mot aseksuell som to ulike kategorier, og rokker ved en antatt universalisme i opplevelser av seksuell tiltrekning. Introduksjonen av begrepet alloseksuell kan formidle hvor underkommunisert en forventning om seksuell tiltrekning kan være. Hvis en spør noen om deres seksualitet eller seksuelle identitet så tas det gjerne for gitt at det er en opplevelse av seksuell tiltrekning, og det en er interessert i er hvilken kjønnet "retning" denne tiltrekningen har. Det faller oss gjerne ikke inn å undre på om en person opplever seksuell tiltrekning i det hele tatt. Det kunne vært interessant å undersøke i hvilken grad personer generelt forventer at andre mennesker opplever seksuell tiltrekning. Kan det hende at personer forventer universell opplevelse av seksuell tiltrekning fordi en har aldri har blitt introdusert til aseksualitet?*

¹⁰ Det er en diskusjon i det aseksuelle miljøet hvorvidt alloseksuell er et passende ord å bruke, da det i det fransk-kanadisk i det skeive miljøet i Quebec (Canada) brukes for å betegne skeiv/queer seksualitet (ikke-hetero). Jeg nevner denne debatten som foregår i det aseksuelle fellesskapet da det gjenspeiler hvordan begrep utvikler seg og utfordres. Begrepet *allosexual* på engelsk fremmes enn så lenge av AVEN knyttet til aseksualitet, så vil tiden vise hvorvidt det utvikler seg, om det vil bli byttet ut eller får egne varianter på ulike språk.

Det er eksempler på forskning som beskriver det vi i dag kan kalle aseksuelle opplevelser og aseksuelle forhold som ikke baserer seg på nyere forståelser av aseksuell identitet (jfr. Johnson, 1977; Rothblum og Brehony, 1993a). Hvordan kan det da ha seg at aseksuelle kan bli møtt med diskriminering i dag? Jeg tror dette kan ha en sammenheng med hvor sammenvevd den gjengse forståelsen kan være av kjønn og seksualitet, og hvilke roller dette spiller i etablering av nære forhold. Identitetskategorier som hetero-, bi- og homo- er ment å si noe om opplevelser av kjønnsidentitet og kjønnretning på seksuell orientering. I tillegg så er det gjerne en iboende forventning at det er en romantisk dimensjon. Begrepene kjønn og seksualitet lar seg vanskelig plukke fra hverandre i tilfeller av etablerte kjønnete- og seksuelle identiteter som heterofil/-seksuell og homofil/-seksuell. FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold i Norge, som er foreldreorganisasjonen til Skeiv Ungdom, gir på sin nettside en forklaring på hvorfor de bruker endingen -fil i stedet for -seksuell, gjengitt i påfølgende sitat:

Noen bruker ordene homoseksuell, biseksuell og heteroseksuell, men det vanligste i Norge er å bruke endelsene 'fil' – homofil, bifil, heterofil. Denne endringen ble historisk gjort for å signalisere at begrepene handler om mye mer enn hvem man har sex med – det handler for eksempel også om kjærlighet og identitet (FRI, 2018).

Jeg vil påpeke her at med et aseksuelt perspektiv så sammenfaller ikke alltid opplevelser av romantisk og seksuell tiltrekning. Det kan være hensiktsmessig å utfordre språk som kan bidra til å reprodusere en antakelse om kategorisk overensstemmelse. Dette er for å ikke reprodusere forventninger som kan virke begrensende overfor de av oss med opplevelser som krysser eller utfordrer slike forventninger om kategorisk overensstemmelse. Å utfordre antatte selvfølgeligheter i det begrepene er ment å beskrive betyr ikke at en betegnelse i seg selv er feil, at de nødvendigvis bør fjernes eller endres. Det kan virke tydeliggjørende å stadfeste seksuelle identiteter gjennom å dra opp en språklig grense. Samtidig kan grenser også virke begrensende for utforskning og foranderlighet, som diskutert inngående i kapittel 2. Et eksempel på at FRI (ibid.) anerkjenner utforskning og foranderlighet er deres definisjon av «*identitet versus handling*», hvor de skriver at det en velger å identifisere seg som ikke alltid overensstemmer med handling; en kan for eksempel identifisere seg som heterofil og ha sex med samme kjønn.

Utfordringen her blir at den politiske kampen basert på identitetskategorier kan bidra til at aseksuelle opplevelser og aseksualitet blir forstått som ikke-seksualitet, avvist eller gjengitt som uforståelig. Butler (2004a) beskriver i *Precarious Life*, som tidligere nevnt,

hvordan vi ikke bare blir konstituert gjennom eller av våre relasjoner, men at vi i vår konstituering også kan oppleve å bli fratatt noe, eller forstyrret (*dispossed*). I møte med aseksualitet så kan en altså oppleve å bli "forstyrret" i forestillingen om at en trenger å etablere seg selv som et seksuelt subjekt, eller at seksuell tiltrekning trenger å være en betingelse for forhold. Slik tilbyr aseksualitet mulighet for mer enn en utfordring og forandring av seksualitetsnormer slik jeg forstår det: Aseksualitet belyser og pirker i den individuelle og relasjonelle sårbarheten som ligger i *prosesser* av (a)seksuell subjektdannelse og etablering av nære forhold. For å hente opp igjen et tidligere poeng: Selv om det kan være en politisk nødvendighet for avklarte og avgrensede seksuelle identiteter i kamp for anerkjennelse og rettigheter, så kan det være problematisk når identitetene blir fastlagt på bekostning av mangfold og mulighetene i menneskers individuelle og relasjonelle opplevelser som trosser eller krysser disse grensene. Anerkjennelse og nyansering av foranderlighet og mangfold i opplevelser av seksuell og romantisk tiltrekning kan fungere som "forstyrrende" muligheter som kan bidra til endring av seksualitetsnormer. Eksempler på hvordan det kan lages rom for foranderlighet og mangfold er å vise støtte til *epistemisk autoritet* og å anerkjenne prosess-aspekter i subjektdannelser. Jeg vil gjengi og diskutere eksempler på dette i kapittel 4, fra materiell anvendt i seksualitetsundervisning.

3.2 Språk: Essensialisme og nyansering

Innenfor de ulike identitetsvariasjonene som demiseksuell og gråseksuell definerer AVEN et skille mellom ulike former for tiltrekning: *romantisk*, *estetisk* og *sensuell*. En selv-identifisert aseksuell kan ifølge AVEN oppleve tilfredsstillelse i forhold uten sex, basert på andre former for tiltrekning. Følgende definisjoner er min oversettelse av beskrivelser fra nettsiden til AVEN (2019c):

- *Romantisk tiltrekning* betegner når noen opplever at en ønsker å være romantisk involvert med et annet menneske.
- *Estetisk tiltrekning* betegner når noen verdsetter utseende til et annet menneske.
- *Sensuell tiltrekning* betegnes som når noen opplever at de ønsker å delta i sensuelle, men ikke seksuelle, aktiviteter som for eksempel holde rundt hverandre, klemming og kyssing.

Denne oppdelingen nyanserer tiltrekningsopplevelser ytterligere, det nyanserer (a)seksualitet og hvilken rolle (a)seksualitet kan ha i ønsker om og etablering av nære forhold. Det kan være

utfordrende å definere hvor grensen går mellom sensuell og seksuell. Jeg forstår likevel denne spesifiseringen som et eksempel på å motgå forventninger om en seksuell dimensjon i fysisk kroppskontakt og etablering av intimitet. Videre kan vi lese på nettsiden til AVEN at under forhold (*relationships*) vektlegges det imidlertid at: «Aseksuelle personer som ønsker romantiske forhold kan ha færre kulturelle skript å lene seg på» (AVEN, 2019c, min oversettelse). Her forstår jeg bruken av begrepet «skript» som en hverdagsforståelse av begrepet, og ikke en analytisk forståelse. For eksempel refererte jeg i kapittel 2 til Cacchioni (2007) som skriver om kvinner som utfordrer det heteroseksuelle skriptet gjennom å gjøre forandringer (*queering*) i sexlivet sitt, med intensjonen om å forbedre sexlivet. For eksempel gjennom å vektlegge andre aktiviteter enn penetrerende samleie eller å stille spørsmål ved og utfordre den generelle vektlegging av seksuelle forhold og seksuelle praksiser i forhold (Cacchioni, 2007, s.310-311).

Det er et tydelig essensialistisk språk på nettsiden til AVEN når det gjelder (a)seksualitet, for eksempel i følgende sitatet fra fremsiden på nettsiden deres:

Unlike celibacy, which is a choice to abstain from sexual activity, asexuality is an intrinsic part of who we are, just like other sexual orientations. Asexual people have the same emotional needs as everybody else and are just as capable of forming intimate relationship (AVEN, 2019a).

Det språklige valget om å beskrive aseksualitet som iboende (*intrinsic*), og sammenligningen med andre seksuelle orienteringer gjenspeiler, slik jeg leser det, forestillinger om hva som er normen når det gjelder seksualitet: At seksualitet er en essensiell del av den vi *er*. "De andre" blir da normen eller det større feltet av seksualitetsvariasjoner som har oppnådd mer utbredt anerkjennelse. En slik sammenligningen forstår jeg som et eksempel på ønsker om å anerkjennelse og retten til en sosial plass innenfor etablerte seksualitetsdiskurser som omhandler seksuelle identiteter.

Det blir i samme sitat også trukket et skille mellom aseksualitet og sølibat, hvor sølibat er definert som valget om å avstå fra seksuell aktivitet. Dette skillet formidler at selv-identifiserte aseksuelle kan velge å være seksuelt aktive ved å delta i seksuelle aktiviteter alene og/eller med partner(e), men at "selve aseksualiteten" ikke et valg. Vektleggingen av hva AVEN definerer som valgfritt og hva som ikke er et valg er et sentralt poeng. Det frigjør nemlig opplevelser av seksuell lyst eller seksuell tiltrekning fra å være et premiss for deltakelse i seksuelle aktiviteter, ønsker om fysisk nærhet eller dannelse av nære forhold.

Jeg tolker måten aseksuelle fellesskap, som for eksempel AVEN, bruker et essensialistisk språk er for å befeste og tydeliggjøre aseksualitet som seksuell identitet. Blir det, når disse identitetsgrensene trekkes opp, befestet en identitet på bekostning av foranderligheten hos de av oss med opplevelser som krysser eller trosses disse grensene? Det essensialistiske språket kan altså oppleves som å motgå åpenhet og mulighet for utforskning av egen (a)seksualitet uavhengig av identifisering. Det kan bidra til press om at en må velge en betegnelse og sementere en avklart identitet, og imøtekomme det jeg vil si er en utvidelse av hva *forventet seksualitet* er ment å beskrive: Forventningen om å se seg selv som (a)seksuelt subjekt. Da blir spørsmålet om det kan finnes måter å beskrive (a)seksuelle opplevelser og handlinger som ikke leder til forventninger om å kategorisere? Kan kategoriene bli åpnet opp til å være kun forståelsesrammer, uten å bli avgrensede rom for opplevelser og handling? Å for eksempel se på uttalelser som starter med "Jeg er ..." som å være i bevegelse, som Brown (1993) foreslår? Hvordan kan (a)seksuelle rom bli noe som en kan vandre gjennom eller være i så lenge en selv vil?

Utfordringen med en essensialistisk definisjon av aseksualitet er, som tidligere påpekt, at den: «Etablerer en binær opposisjon mellom mennesker som vil kunne bli akseptert som aseksuelle og mennesker som er "legitime" subjekter for psykiatrisk behandling av en form for seksuell dysfunksjon» (Chasin, 2013, s.405-406, min oversettelse). Hvor kan vi med et essensialistisk perspektiv på (a)seksualitet finne rom for utforskning innenfor en seksualitetsdiskurs som baserer seg på normative forestillinger om "naturlig" og "normalt". Hvor våre aseksuelle opplevelser kan bli sykeliggjort i noen tilfeller, men ikke i andre? Hvor er språket for å snakke om hvordan vi blir (a)seksuelt bekreftet og (a)seksuelt "forstyrret" i vår konstitusjon gjennom våre møter med andre mennesker, som Butler (2004a) skriver om? Maler vi oss inn i et "definisjonshjørne", når vi bruker et essensialistisk (a)seksualitetsspråk uten å anerkjenne og samtidig kunne romme begrensningene i dette?

3.3 Språklige utfordringer

Astrid Haugaard Eriksen (2019) er styremedlem i Foreningen for Aseksuelle i Danmark, og har i anledning WorldPride som skal arrangeres i København i 2021 skrevet en tekst med tittelen «An Asexual's Lack of Words». Det påfølgende sitatet fra teksten til Haugaard Eriksen beskriver et eksempel på den språklige og mer konkret begrepsmessige utfordringen selv-identifiserte aseksuelle kan oppleve:

As a newly emerging sexual orientation, we have had to invent our own words and to redefine phrases to suit us. Lacking words is confusing and self-destabilising. However, to me, it has been a driving force as well; it has motivated me to work to increase people's awareness of asexuality and to expand our vocabularies, lest others feel confused and alienated (Haugaard Eriksen, 2019).

Basert på beskrivelsen i sitatet over, så kan anvendelsen av identitetspråk være selv-bekreftende, livsbekreftende og ikke minst: *selv-stabiliserende*. Alle mennesker er sårbare for opplevelser av destabilisering, men noen subjektposisjoner er mer utsatt i opplevelser av destabilisering enn andre, for eksempel om en person er i en minoritetsposisjon versus en majoritetsposisjon. Dette er ikke utelukkende for aseksuelle opplevelser eller i møte med aseksualitet, men kan også være beskrivende for andre grupperinger i samfunnet.

Butler skriver at når vi ser på seksualitet med fokus på det relasjonelle: «Så er ikke seksualitet noe vi har, eller noe vi besitter, det er en måte å være til for andre, på grunn av andre, eller i kraft av en annen» (Butler, 2004a, s.24, min oversettelse). Bruken av identitetskategorier gjengitt i sitatet fra Haugaard Eriksen, sammen med eksemplene fra AVEN, illustrerer hvordan essensialistisk identitetspråk ikke nødvendigvis klarer å omfavne foranderlighet og potensialer for nysgjerrig undersøkelse av egen (a)seksualitet, uten å risikere subjektets fundament. Hvis aseksualitet kan belyse ustabiliteten i, og samtidig tilby muligheter for utforskning av, subjektdannelsesprosesser, så skjer ikke det nødvendigvis gjennom å fokusere på *kategorisk stabilitet*. Vi kan oppdage eller lage begreper som gir mening, skaper mening og virker selv-stabiliserende, men som et ekko av Butlers (2001, s. 28) poeng om det "utilfredsstillende", så foreslår jeg at vi ikke jager etter stabilitet og endelig bekræftelse som et endemål, men lar denne søken forbli åpen og vedvarende, for således å gi hverandre og oss selv tillatelse og rom til å leve. Butler påpeker at livet kan forstås som nettopp det som overskrider ethvert forsøk på å etablere vedvarende stabilitet. Det kan oppleves krevende å ikke falle for den normative fristelsen om å forsøke bevare avklarte kategorier og identitetskriterier, og samtidig ikke avkreve kategorisk stabilitet av oss selv eller andre som legitimeringsgrunnlag. Men, dette er ikke noe som trenger å stå i opposisjon til identitetsbasert politisk kamp og mobilisering mot diskriminering.

3.4 (A)seksuell lyst og begjær

Før jeg gjengir eksempler på aseksuelle perspektiv på (a)seksuelt begjær og (a)seksuell lyst vil jeg kontekstualisere ulike lyst-begrep da det kan være språklig utfordrende å diskutere

disse og nyanser i opplevelser. Begreper som *seksuell tenning*, *seksuelt begjær*, *libido* eller *kjønnsdrift* baserer seg på normativt ladete vitenskapelige seksualitetsdiskurser som har blitt brukt for å kategorisere opplevelser og handlinger. Et eksempel på seksuell forventning omkring (a)seksuell lyst er at vi kan tolke kroppslig respons som et tegn subjektiv opplevelse av seksuell lyst hvor dette ikke alltid er tilfellet. En studie publisert av to kanadiske psykologer, L.A. Brotto og M.A. Yule (2011), fokuserte på responser i form av kroppslig tenning kombinert med subjektiv tenningsopplevelse hos kvinner med ulike seksuelle identiteter, inkludert selv-identifiserte aseksuelle. Med utgangspunkt i at subjektiv opplevd seksuell tenning og kroppslig respons ikke alltid overensstemmer (*sexual arousal concordance*), var funnet fra denne undersøkelsen at det var ingen forskjell på kroppslig respons blant de kvinnelige deltakerne i denne undersøkelsen, uansett (a)seksuell identifisering. Det er altså en utfordring å skulle sette tette skodd mellom opplevelsene som kan beskrives av *begrepene seksuell tiltrekning*, *seksuelt begjær*, *seksuell lyst* og kroppens responser (*libido/kjønnsdrift*). Det kan være (a)seksuelle opplevelser som har glidende overganger, er kontekstuellet betinget og foranderlig over tid. Kroppslig respons betyr ikke nødvendigvis at en har lyst å delta i seksuelle aktiviteter, og liten eller ingen kroppslig respons betyr ikke nødvendigvis at en *ikke* har lyst å delta i seksuelle aktiviteter. I påfølgende sitat kan vi lese eksempel fra nettsiden til AVEN om det å oppleve kroppslig respons og det å delta i seksuelle aktiviteter med eller uten partner(e):

For some asexual people, arousal (sometimes interchanged with "libido" in asexual dialogue) is a fairly regular occurrence, though it is not associated with a desire to find a sexual partner or partners. (...) Some may occasionally masturbate, but feel no desire for partnered sex. Other asexual people may experience little or no arousal, often called non-libidoist asexual (AVEN, 2019c).

De ulike eksemplene på aseksuelle opplevelser, nevnt i sitatet over, blir anerkjent som likeverdige aseksuelle. Aseksuell identitet blir av AVEN forstått som å være tiltrekningsbasert, uavhengig av kroppslige responser og deltakelse i seksuelle aktiviteter. Dette er et sentralt poeng med tanke på forestillinger om variasjoner innenfor opplevelser av seksuelt begjær. AVEN tilbyr en forståelsesramme av aseksuelle opplevelser som å ikke være seksuell dysfunksjon.

Det er interessant at AVEN bruker ordet *arousal*, som jeg ville oversatt med det norske ordet *tenning*. Kroppslig "tenning" samstemmer, som tidligere påpekt, ikke nødvendigvis med en subjektiv opplevelse av å bli "tent" av eller på noe(n). Libido kan på

norsk defineres som seksuell lyst eller *kjønnsdrift*, det er et begrep opprinnelig fra psykoanalysen, men brukes gjerne i hverdagsspråket som betegnelse for sexlyst (Grünfeld og Svendsen, 2018). Denne begrepsforvirringen om hva som er og ikke er (a)seksuell lyst gjenspeiler den språklige utfordringen med å navigere i og med det seksuelle språket når ens opplevelser krysser eller utfordrer begrep og meningsinnhold. Å endre skrivemåten fra *seksuell lyst* til *(a)seksuell lyst* kan bidra til å åpne opp for nyansering og "forstyrre" forventninger om sammenhenger mellom subjektiv lyst til å delta i seksuelle aktiviteter, subjektive opplevelser av seksuell lyst (tenning) og kroppslige responser. Det er i påfølgende sitat et annet eksempel fra AVEN som er interessant i forbindelse med seksuell tenning:

Because we don't have an intrinsic need for sex, asexual people generally do not see lack of sexual arousal as a problem to be corrected, and if they do have a libido or experience arousal, they do not feel needs are unmet by lack of sexual activity (AVEN, 2019c).

Påstandene i sitatet gjengitt over, som gjerne er ment som klart og informativt, vil jeg hevde mangler nyansering og eksemplifiserer *forventet seksualitet*. Det brukes et språk som indikerer en binær tankegang, "normal" eller "avvik", "frisk" eller "syk", i tilnærming til opplevelser beskrevet som seksuell tenning eller *libido*. Her kommer skillet mellom diagnoser for seksuelle dysfunksjoner som Hypoactive Sexual Desire Disorder (HSDD) og aseksualitet som identitet inn gjennom stadfestelsen av at det å ikke oppleve seksuell tenning ikke trenger å være et problem som må korrigeres. Jeg forstår dette som en strategi for å ta avstand fra en sykliggjøring. Utfordringen er at det usynliggjør de opplevelser som trosser disse grensene. Når en søker etter avgrensede definisjoner, så dras det også opp grenser som kan skape eller forsterke annengjøring av det og de som "forstyrre".

Det andre eksemplet på *forventet seksualitet* jeg leser ut fra det foregående sitatet fra AVEN er påstanden om å ikke ha et «iboende behov for sex». Jeg tolker dette som et forsøk på å være tydelig gjennom bruk av essensialistisk språk. Det kan likevel være en diskusjon i seg selv om noen personer, uavhengig av seksuell identitet, har et iboende behov for sex. Formuleringen blir dermed unyansert og kan virke forsterkende på normative seksualitetsdiskurser gjennom å referere til «iboende behov for sex». Jeg leser også dette sitatet fra AVEN som et eksempel på hvordan denne grensedragningen med identitetskriterier kan virke begrensende. "Vi" er slik, "De" er slik, hva med personer som da blir stående igjen med opplevelser som gjengis som "uforståelige" innenfor disse rammene? Det viktigste poenget jeg vil ha frem her er at manglende nyansering og forankringen i et medisinsk-

biologisk begrepsapparat fungerer som eksempel på at vi først og fremst mangler språk for å snakke om aseksualitet og aseksuelle opplevelser. Jeg tror ikke at AVEN eller organisasjoner som FRI på noe vis avviser nyanser i individuelle og mellommenneskelige opplevelser. Utfordringen med avklarte definisjoner og fastlagte kategorier på bekostning av nyanser og mangfold er hvor *scavenger* metodologien kan komme på sin plass. Kanskje vi trenger å motstå fristelsen til å "løse opp" i dette, og i stedet bruke tid på å utfordre hvordan vi tenker om og språket vi bruker i møte med aseksualitet og aseksuelle opplevelser?

3.5 Språklig utforskning

I det påfølgende sitatet gjengir jeg et eksempel på hva jeg vil beskrive som en språklig undersøkende tilnærming til dette med (a)seksuell tenning og opplevelser av (a)seksuell lyst fra et aseksuelt perspektiv. Sitatet er fra samme tekst som tidligere av Haugaard Eriksen:

I lacked the word to reconcile certain physical sensations with the concept of asexuality. A few days every month, my reproductive parts demanded attention (...) But why would I – an asexual – get sexually aroused? It wasn't correlated with a desire for sex. It wasn't even triggered by sexual motifs. (...) Doubt grew in my mind whether I was truly asexual, though I still had absolutely no desire for sex. I was left feeling alienated from my body. (...) No one seemed to frame this physical sensation outside the sexual sphere. It seemed to be unimaginable to have this feeling without sexual desire (Haugaard Eriksen, 2019).

Det som beskrives her reflekterer poenget til Valentine (2003) om å lytte til erfaringer av begjær. «Et fokus på begjær uttrykt gjennom tale muliggjør en komplisering av de kategoriene som har oppnådd slik en kraft og makt innenfor akademia, aktivisme og i økende grad, populære forståelser av hva som teller som 'seksualitet'» (Valentine, 2003, s.136, min oversettelse). Våre begjærsopplevelser, hva enn vi begjærer og hvordan dette begjæret oppleves, følger ikke alltid de diskursive grensene for hvordan begjær blir gjort rede for. Teksten til Haugaard Eriksen (2019) er et godt eksempel på det å navigere en stabiliserende subjektdannelsesprosess og på den andre siden ha opplevelser som krysser subjektkriteriene. Det kan virke selvmotsigende, men det eksemplifiserer språklige begrensninger og begrensende seksualitetsdiskurser som ikke nødvendigvis har rom for nyanser og foranderlighet. Jeg gjengir i påfølgende sitat eksempler på hvordan Haugaard Eriksen språklig utforsker og forsøker å forstå egne begjærsopplevelser:

Today, I lack the words to articulate my motivation to be sexually active with my current partner. (...) "to please a partner" is often mentioned as a reason why asexuals are willing to have sex. However, that phrase seems unfit to cover why I have sex. I could say I do it to please my partner. However, this isn't the full truth. And it seems to indicate I'm willing to have sex in spite of being asexual or even though I would rather not. Which is not true. I could say I have sex, because I want to. And to some extent, yes. However, it seems to indicate I feel a desire to have sex. Which is not true. There is no independent desire in me to have sex, and I feel no more sexual attraction than before (Haugaard Eriksen, 2019).

I sitatet over kan vi lese, i lignende språklyd som AVEN, om en «uavhengig lyst til å ha sex». Jeg forstår dette som enda et eksempel på utfordringene ved å snakke om og språklig manøvrere aseksuelle opplevelser. Hva er det Haugaard Eriksen forsøker å beskrive hun begjærer (desire), eller hvordan hun begjærer? Er det en opplevelse av å ha lyst på sex uten subjektiv opplevelse av seksuell tiltrekning? En opplevelse av aseksuelt begjær? Haugaard Eriksen virker å ha en klar oppfattelse av egne opplevelser, fordi hun går gjennom tilgjengelige beskrivelser og anerkjenner dem som utilstrekkelige, så det er noe som sammenlignes i definisjonsprosessen. Jeg vil beskrive det som at den språklige rammen hun forsøker å forstå sine opplevelser i kommer til kort, det oppstår et *queer* øyeblikk av desorientering, hvor det normative "glipper" og muligheten oppstår til at begrensninger kan utforskes.

I den påfølgende andre delen av dette kapitlet vil jeg fokusere på forskning på aseksualitet. Jeg gjør en generell lesning av forskningslitteraturen som et utgangspunkt for å diskutere begrepsavklaring og *forventet seksualitet* i forskning gjort på aseksualitet som begrep og identitet.

3.6 Forskning på aseksualitet: Begrepsavklaring

I den forskningslitteraturen jeg har lest så er det tydelig at begrepsavklaringsprosessene står sentralt. Det er to aspekter med begrepsutviklingen jeg i hovedsak observerer, og de er ikke nødvendigvis separat fra hverandre. Det ene er formålet om å forsøke å avklare hva som *er* aseksualitet. Den andre aspektet er det å finne en begrepsavklaring som forskere kan operere med i videre forskning på aseksualitet. Utfordringen med å forsøke å operere med en avklart definisjon av aseksualitet har flere sider. Chasin (2011) poengterer er at det kan være

hensiktsmessig i begrepsavklaringer å være oppmerksom på forestillinger om at aseksuelle mennesker er en særskilt type personer. Det vil si, at aseksuelle *ikke* er en særskilt, avgrenset, type mennesker i motsetning til andre særskilte, avgrensede, type mennesker. Kategorier, som aseksualitet, har likefullt en *sosial* virkelighet som kategoriserer mennesker og har reelle konsekvenser som diskriminering, sykeliggjøring og epistemisk avvisning (Gupta, 2015 og 2017).

Når forskere i møte med aseksualitet opplever utfordringer med å etablere en avklart definisjon så kan det være at vi trenger nye måter å tilnærme oss tema, og nye måter å tenke på. Hvordan operere med nyanser, det bevegelige og det foranderlige? Et forslag kan være å starte med den sosiale, opplevde virkeligheten (jfr. Valentine, 2003). Et annet forslag kan være å starte med teori- og begrepsutvikling som har rom for det "utilfredsstillende", *queer* øyeblikk, det foranderlige og det bevegelige. I det påfølgende sitatet gir Chasin (2011) sine refleksjoner omkring utfordringene med bevegelse og forsøk på å etablere definisjoner som omfavner nyanser:

Adopting a continuous perspective of sexual orientation may be theoretically crucial and would avoid inappropriately shaping data from asexual participants to fit categorical analyses and conclusions. Researchers are bound either to radically alter their research methodologies in their quest to understand asexuality and sexuality more generally, or to continue approaching asexuality (and sexuality) categorically, but to acknowledge that this is strictly instrumental, and that their results must therefore be interpreted provisionally (Chasin, 2011, s.718).

Gupta (2015) argumenterer for, som tidligere nevnt, at spørsmålet om aseksualitet er noe annet enn seksualitet eller en annen form for seksualitet ikke er et hensiktsmessig spørsmål, da det gjenspeiler antagelsen om at både seksualitet og aseksualitet er definerbare størrelser. Er dette en særskilt utfordring for forskning på (a)seksuelle identitetskategorier hvis vi ser på forskning som diskurser av makt og viten? Hvem har definisjonsmakt, og hvem sin definisjon har mest gjennomslagskraft?

Chasin (2013) diskuterer, som tidligere gjengitt, hvorvidt en essensialistisk tilnærming til aseksualitet kan virke begrensende. Med utgangspunkt i definisjonen av aseksualitet basert på *livslangt* "fravær" av opplevelsen av seksuell tiltrekning (jfr. Bogaert, 2004, 2006), problematiserer Chasin (2013) at de som bryter med overnevnte definisjon risikerer å bli epistemisk avvist. Det kan også fyre opp under de som kan hevde at aseksualitet ikke er "reelt" eller det er bare en "fase". Dette kan sammenlignes med fordommer som for eksempel

bifile/-seksuelle har møtt opp gjennom historien, og fremdeles kan møte i dag, hvor deres opplevelser blir nedvurdert eller avvist. Jeg stiller meg undrende til de som utfordrer med å si at (a)seksuelle opplevelser eller (a)seksuell identifisering bare er en "fase" som om det er et skjellsord. Hva er det med det midlertidige, det som utforskes eller det i utvikling, som kan virke provoserende? Er vi på sikt tjent med å bruke ord som "fase" når det gjelder (a)seksualitet?

Den britiske sosiologen Mark Carrigan (2011) skriver om utfordringene med begrepsavklaring i artikkelen «There's more to life than sex? Difference and commonality within the asexual community». Carrigan (2011, s.463) refererer til Bogaerts (2004, 2006) etablerte definisjon og problematiserer det å bruke tiltrekning som et utgangspunkt da *tiltrekning* ikke er et begrep med fastlagt meningsinnhold, så hvordan skal en forholde seg til subjektive opplevelser som har et mangfold av begrepsstolkninger? Bogaert (2006, s.244) presiserer at hans definisjon av seksuell tiltrekning er ment å beskrive en subjektiv opplevelse av «erotikk/fantasi» rettet mot en annen person. Med en slik definisjon drar Bogaert en grense mellom hva han definerer som seksuell tiltrekning og den relasjonelle og psykologiske konteksten hvori slike opplevelser kan finne sted (Carrigan, 2011, s.463). Gjennom å trekke en slik grense som Bogaert gjør så kan det forsterke normative forventninger om et seksuelt perspektiv på tiltrekning. Slike forventninger tar ikke nødvendigvis høyde for andre begjærskrefter (jfr. Butler, 2004a) som kan virke som "bindemiddel" eller motivasjon i valg om å delta i seksuelle aktiviteter med eller uten partner(e), eller i ønsker og valg om å etablere nære forhold. Det kan være nyanser av tiltrekning som ikke blir omfavnet hvis det er et spørsmål om å vedvarende oppleve eller vedvarende *ikke* oppleve. Hvordan kan vi tilnærme oss den subjektive (a)seksuelle erfaringsdimensjonen uten å samtidig ta stilling til de diskursene opplevelsene blir forstått i, og hvordan slike diskurser kan virke på hvordan opplevelsene blir forstått og gjort rede for?

Det er også annen utfordring med å definere aseksualitet kun basert på *ingen* opplevelse, eller *fravær* av opplevelse eller *manglende* opplevelse, som for eksempel Bogaert gjør. Hva med de som kan gjenkjenne seg i å ikke oppleve noen seksuell tiltrekning, men likefult identifiserer seg som en *seksualitetsvariasjon*? Å definere det å oppleve liten eller ingen seksuell tiltrekning som aseksualitet, noe eget og marginalt, kan også forsterke normative forestillinger om hva som teller som normative tiltrekningsopplevelser. I tillegg så kan det bidra til å forsterke verdsettelse av opplevelser av seksuell tiltrekning som tegn på "friskhet og normalitet", både for individet og som en sentral del av "velfungerende" forhold. Selvfølgelig kan det være både "friskt og normalt" å oppleve seksuell tiltrekning, men det betyr ikke automatisk at det er "sykt og unormalt" om en ikke opplever seksuell tiltrekning.

Det trenger ikke i seg selv å være problematisk at vi har kategorien aseksualitet i opposisjon til seksualitet, men utfordringen med avgrensede (a)seksuelle identitetskategorier, om de fremmes som essensialistiske, er at det kan også bidra til press om å selv-identifisere (jfr. Chasin, 2013). En kan oppleve at en "må" ta stilling til seg selv som (a)seksuelt subjekt. Med utgangspunkt i binære og verdiladete forståelser som "friskt" og "sykt", "normalt" og "unormalt": Hva gjør en hvis en har opplevelser som gjengis som det negative i begrepsparene? Hvis en person står mellom valgene å inneha en subjektkategori som "syk", eller sloss for å bli sett på som "frisk" og kategorisert som marginal, og det i tillegg forventes å være en vedvarende identifisering, så følger det at det kan virke begrensende.

Det er også her mulighetene kan ligge. For å ta opp to poeng fra innledningen til denne masteroppgaven, hvor det ene er at jeg vil hevde vi er ikke prisgitt en (a)seksuell fatalisme, hvor vi og våre (a)seksuelle opplevelser eller atferd kan reduseres til og kun bli forstått innenfor rammen av (a)seksuelle identitetsdiskurser. Det andre poenget er i referanse til det å motstå den normative fristelsen i å forsøke å "løse opp i" det som kan oppleves som motsetningsfylt, under tema *queer* metodologi (Waite, 2015, s.64). Hva om vi, i stedet for å forsøke å "løse opp i" (a)seksuelle opplevelser som kan virke som å krysse eller "forstyrre" etablerte forståelser av (a)seksualitet, forsøker å "lene oss inn" inn mot dette motsetningsfylte?

3.7 Forskning på aseksualitet: Selv-identifisering

Den amerikanske nevrologen Nicole Prause (2007) og den britiske psykologen Cynthia A. Graham undersøker hva som kan være mulige fellestrekk blant selv-identifiserte aseksuelle, i artikkelen med tittelen «Asexuality: Classification and Characterization». Ved bruk av spørreundersøkelser og intervju blir det analysert hvilke fellestrekk som kan bidra til begrepsavklaring og definisjon av aseksualitet som seksuell identitet. Blant annet diskuterer Prause og Graham aspektet med personlige eller interpersonelle plager (*distress*) og forestillinger om "normalt" og "naturlig" når det gjelder aseksuelle opplevelser. I det påfølgende sitatet reflekterer Prause og Graham omkring *forventet seksualitet* og opplevelser av personlige eller interpersonell plager (*distress*):

There is an expectation that a person *should* experience sexual desire, or they may be characterized as having "Hypoactive Sexual Desire Disorder" or "Sexual Aversion Disorder." Asexuals may feel pressure to conform to this expectation, but frame the

abnormality as a problem with the social expectations (or their physical health), which is out of their control. This has implications both for asexuals who may seek treatment and for understanding disorders of sexual desire. (...) If personal distress is primarily due to conflict with social expectations or worry that a physical problem exists, then a psychiatric diagnosis implying abnormality may exacerbate concerns in an asexual individual (Prause og Graham, 2007, s.353).

Spørsmålet om potensialet for sykeliggjøring kan forsterke en oppfattelse av aseksuelle opplevelser som problematisk, kan være et relevant utgangspunkt for å i større grad undersøke selv-identifisering og subjektdannelsesprosesser. Aseksualitet er et interessant utgangspunkt i den henseende ikke bare fordi det er en marginal og marginalisert identitetskategori, men siden den har utgangspunkt i subjektive "ikke-opplevelser". Hvordan kan vi navigere og gjøres begrepsmessig mening ut av dette "fraværet"? Hvilken innflytelse kan normative forventninger om å inneha en avgrenset identitet, og om kategorisk stabilitet, ha på hvordan "uforståelige" opplevelser blir forstått?

Valentine (2003) gjengir fra gruppesamtaler han har observert, et eksempel på en som gjorde rede for sine opplevelser av seksualitet og identitet på en "feil" måte. Den ene deltakeren i gruppesamtalen, Angel, identifiserer seg gjennom flere eksempler som homoseksuell mann, preoperativ transperson og kvinne. Dette blir Angel utfordret på av den som leder samtalegruppen da trans- tilhører kjønnskategorier, mens homoseksuell tilhører seksualitetskategorier. Om Angel identifiserer seg som transkvinne så er det da "ikke riktig" at Angel også kan identifiserer seg som homoseksuell mann. Valentine (2003) påpeker at gruppelederens utfordring med å gjøre mening ut av Angels redegjørelser og identifisering ikke skyldes at Angel ikke selv vet, men fordi Angel redegjør for seg selv gjennom flere forskjellige kategorier. Valentine (ibid., s.136) skriver at han fortalte om eksemplet med Angel til en sosialarbeider som er utdannet og jobber innenfor sosialsystemet (i USA), hvor sosialarbeideren avviser denne "kategoriske feilingen" som *false consciousness*. Dette uttrykket er ment å beskrive at Angel opplever som å redegjøre for sine opplevelser på "feil" måte, at Angel rett og slett var "feilinformert" om, og hadde "feil" forståelse av, identitetskategoriene.

Hvordan kan vi begrepsmessig manøvrere kunnskap, forståelser og perspektiv uten å måtte ty til å avvise det som kan oppleves som "forstyrrende"? Hvordan kan vi vedlikeholde oppmerksomhet mot egne begrensede og begrensende etablerte forestillinger og begrepsmessige tilkortkommenheter? «Det vil være synd å tillate aseksualitetens radikale potensialet å bli definert utenfor det akademiske forum, særlig om vi lar det skje ubemerket»

skriver Chasin (2013, s.421, min oversettelse) som et avsluttende poeng i sin tekst om aseksualitet og definisjonsspørsmål. *Queer* måter å tilnærme seg (a)seksualitet kan handle om å "finne ut av", ikke som et problem, men som en vedvarende prosess. *Queer* tilnærming til (a)seksualitet kan handle om å ha, eller vektlegge å lage, rom for forandring, bevegelse og nyskapelse. *Queer* opplevelser av begjær i bred forståelse, ikke bare seksuelt, kan trenge større rom for utforskning fordi de sprenger grensene for konvensjonelle forventninger om *kategorisk stabilitet*. Den amerikanske sosiologen Patricia Hill Collins skriver om «alternativ kunnskap» i møte med «konvensjonell kunnskap» i påfølgende sitat:

Alternative knowledge claims in and of themselves are rarely threatening to conventional knowledge. Such claims are routinely ignored, discredited, or simply absorbed and marginalized in existing paradigms. Much more threatening is the challenge that alternative epistemologies offer to the basic process used by the powerful to legitimate their knowledge claims (Collins, 1990, s.219).

Utfordringen som «alternative epistemologier» tilbyr, gjengitt i sitatet over, er at noe av muligheten jeg ser i hva aseksualitet utfordrer. Jeg opplever at tilstedeværelsen av begrepsmessige begrensninger og definisjonsutfordringer i møte med aseksualitet presser mot forestillinger om seksualitetens diskursive dominante plass som "drivkraft", eller formen begjær kan ta, i subjektdannelsesprosesser og i nære forhold. Det kan tilsynelatende virke radikalt at en person på andre premisser enn opplevelse av seksuelt begjær kan ønske å være enslig eller ønske å danne nære forhold. Kan vi definere flere former for begjærinvesteringer uten å hente inn "ikke-seksualitet"? Vi *har* begrep og språk for relasjoner, forhold og individuelle opplevelser som ikke er seksualiserte og som favner om begjær etter partnerskap, intimitet, anerkjennelse, fysisk kontakt, omsorg og kjærlighet. Hvordan kan det da ha seg at aseksuelle opplevelser kan bli gjengitt som "uforståelige" eller bli urettmessig sykeliggjort, og selv-identifiserte aseksuelle kan oppleve å bli marginalisert?

Når Collins (1990) i forrige sitat beskriver det å utfordre prosessene brukt av "de mektige" til å legitimere deres kunnskapspåstander, så forstår jeg dette som hva Gressgård (2013) beskriver som aseksualitetens «radikale potensial». Hvordan vi i møte med aseksualitet har muligheter til å forestille oss nye måter å forholde oss til og tilnærme oss (a)seksualitet, og nye måter å forstå og tilnærme oss dannelser av forhold, nære relasjoner, intimitet og partnerskap. Hvorfor en ønsker og eventuelt velger å delta i seksuell aktivitet, hvorfor en ønsker og eventuelt velger å danne et nært forhold til en eller flere partnere, forutsetter ikke en subjektiv opplevd seksualisert dimensjon. Det betyr ikke at det er feil å

snakke om seksualitet eller seksuelle forhold, men universaliseringen er det jeg diskursivt vil "skyve på". Å se på aseksualitet og aseksuelle opplevelser gjennom seksualitetsperspektiv, eller et seksualisert perspektiv, gir meg assosiasjoner til historikeren Thomas Laquers (1990) fremstilling av ettkjønnsmodellen. Kort beskrevet så presenterer Laquer eksempler på at kjønn og kjønnsforskjeller frem til ca. 1700-1800-tallet kunne være preget av en likhetstenkning hvor det mannlige var normen og kvinnelige ble forstått og kontekstualisert i lys av det mannlige. I denne assosiasjonen så er normen seksualitet, hvor aseksualitet og aseksuelle opplevelser blir fotstått og kontekstualisert i lyst av det seksuelle og seksualitet. Det denne assosiasjonen bringer meg til er Foucaults maktforståelse og muligheter for forandring. Hvis vi tenker på forskningen som et maktfelt, med diskursive regimer av legitimerte og legitimerende prosesser, metoder og metodologier, så er vitenskapelig posisjoner og opposisjoner det som diskursivt forhandles og reforhandles – feltet forflytter seg, men hvordan blir premissene og rammene utfordret i forskningen på aseksualitet?

3.8 Forskning på aseksualitet: Aseksualitetens radikale potensial

Avslutningsvis vil jeg fokusere på Gressgård (2013) og Chasin (2013) som begge utforsker *aseksualitetens radikale potensial*, i kombinasjon med blant annet Foucault og Butlers perspektiver på kritikk og subjektdannelse. Butler (2002) skriver om hvorfor noen etterspør kunnskapens begrensninger, i lys av Foucaults (2002) tekst om kritikk, gjengitt i følgende sitat:

One asks about the limits of ways of knowing because one has already run up against a crisis within the epistemological field in which one lives. The categories by which social life are ordered produce a certain incoherence or entire realm of unspeakability. And it is from this condition, the tear in the fabric of our epistemological web, that the practice of critique emerges, with the awareness that no discourse is adequate here or that our reigning discourses have produced an impasse (Butler, 2002, s.215).

Jeg forstår Butlers beskrivelse av «epistemologisk krise» som det å møte på *queer* øyeblikk. Det er *queer* øyeblikk i fare for å gå tapt, vil jeg si, at forskere imøtegår aseksualitet som Chasin (2011, s.719) påpeker, som et «spesielt marginalt tema». Selv om det i praksis er relativt få som for eksempel selv-identifiserer som aseksuelle, så har jeg gjengitt flere eksempler på det jeg vil definere som aseksuelle opplevelser og aseksuelle forhold. Det kan være mer utbredt enn det vi har informasjon om. Eller, vi har kanskje informasjon om det,

men det har ikke blitt undersøkt med et aseksuelt perspektiv. Noen eksempler på dette er studiene jeg har referert til, hvor personer deltar i seksuelle aktiviteter på grunnlag av andre opplevelser enn seksuelt begjær, eller de som danner nære forhold på annen grunnlag enn seksualitet, lignende de beskrevet i *Boston Marriages*. Jeg påstår ikke dette er definitive bevis, men det får meg til å stille spørsmålet: Hva om vi hadde jobbet for å utvikle et begrepsapparat for å snakke om aseksualitet og aseksuelle opplevelser forbi seksuell dysfunksjon, generell patologisering eller som noe kun redusert til identitetskriterier?

Gressgård (2013) vektlegger at aseksualitet utfordrer et universalistiske perspektiv på seksualitet både i subjekt-dannelsesprosesser og i relasjonsdannelse. Her stiller jeg meg på linje med Gressgård (ibid., s.10) når hun argumenterer, og jeg vil si oppfordrer, til å forestille oss noe mer eller noe nytt i hvordan vi kan forstå hva aseksualitet "forstyrrer". Kanskje et forslag kan være fra Chasin (2011, s.718-719) som, i referanse til psykolog Laura S. Brown (1989), beskriver hvordan forskning på aseksualitet blir utformet som å bygge et "anneks" til "teori-huset" hvor seksualitetsforskningen holder til, uten å se på den grunnleggende strukturen til seksualitetens "teori-hus".

Brown (1989) skriver i sin artikkel om å sette erfaringer med å være lesbisk og homofil, som tradisjonelt har blitt sett på som spesielt og marginalt, i sentrum av forståelsesmodeller innenfor psykologien. Det er ikke en ukjent tilnærming å tenke med utgangspunkt i marginaliserte erfaringer innenfor feministisk forskning, som også Brown (1989, s.446) refererer til. Jeg gjengir følgende et sitat fra Brown, men vil be deg som leser å tenke aseksualitet hvor hun skriver lesbisk og homofil:

If the ways of knowing and of legitimizing knowledge are opened to understandings that are rooted in the phenomenology of being gay or lesbian in the world, what new voices and visions become available? (...) Beyond that, what happens if lesbian/gay paradigm is used as core to psychological science and practice in general? How do psychologists change their understandings of such phenomena as intimacy, parenting, attraction, relationships, or gender, if they make assumptions based in experiences of being lesbian or gay? (Brown, 1989, s.447).

Det Brown foreslår er en besnærende tanke, og selv om jeg ikke har bakgrunn for å kommentere på psykologi-feltet, ser jeg potensialer for forskning *med* aseksuelt perspektiv. Jeg anser dette som spesielt interessant med tanke på aseksualitet i nære forhold. Hvis det oppstår hos en eller flere parter i et nært forhold at en opplever redusert seksuell tiltrekning, eller seksuell lyst: Hvordan kan disse opplevelsene bli kontekstualisert, forstått og imøtegått

med et aseksuelt perspektiv og rom for (a)seksuell foranderlighet? Chasin (2011) bruker ett av tre elementer som Brown (1989) introduserer, som et fruktbart perspektiv med overførbarhet til aseksualitet: *biculturalism*. Dette begrepet bruker Brown (1989, s.449) for å beskrive hvordan personer kan befinne seg i lesbiske og homofile rom og på samme tid i heteroseksuelle rom, på grunn av sosiale forventninger og antagelser, eller av eget valg. Chasin (2011, s.719) påpeker at aseksuelle vil ofte oppleve å "passere" som seksuelle, om de vil eller ikke. Ved å kanskje starte med aseksualitet, eller aseksuelle opplevelser, hvordan kan vi da få bredere og mer nyanserte forståelser av intimitet, tiltrekning, forhold, partnervalg eller valg om å være enslig? Med utgangspunkt i aseksuelle erfaringer kan vi muligens undersøke nærmere hvordan *forventet seksualitet* kan vise seg i, blant annet, nære forhold. Et eksempel på en seksuell forventning og antagelse kan være forestillingen om at for eksempel opplevelser av romantisk og seksuell tiltrekning sammenfaller i tradisjonelle identitetsforståelser. Det kan innebære en prosess med begrepsavklaring, og at en samtidig opererer med rom for bevegelse. Dette er grunnen til at jeg argumentere for at et språkbasert fokus er viktig å ha med fra starten av, hvis vi skal forestille oss noe nytt eller noe mer som Gressgård (2013) skriver. Å lage nye ord og begreper, eller forandre definisjoner og meningsinnhold løser ikke nødvendigvis utfordringene som er forut forandringsprosesser, men i tråd med hva Waite (2015, s.67) skriver: Å forandre metoder, tilnærminger og tankemønstre kan virke revolusjonerende.

3.9 Oppsummering av kapittel

Jeg har i dette kapitlet undersøkt, reflektert og diskutert omkring aseksuelle seksualitetsdiskurser i lys av *forventet seksualitet* og overordnet teori fra kapittel 2. Selv om det er et fokus på essensialistisk språk fra aseksuelle fellesskap som AVEN, så er det også eksempler fra selv-identifiserte aseksuelle på språklig utforskning og tilnærminger til aseksuelle opplevelser som sprenger grensene for forestillinger om kategorisk stabilitet. Jeg vil oppsummere tekst-eksemplene fra AVEN som å illustrere den "diskursive utvandringen" Rubin (1998) beskriver, med å ta utgangspunkt i et språk som forsterker en "friskmelding" av aseksualitet fri fra forestillingen om seksuell dysfunksjon. Utfordringen er da, som noe av de påfølgende eksemplene fra forskning på aseksualitet påpeker, at denne avgrensningen på premisser av hva er "normalt" og "friskt", kan virke begrensende for opplevelser som krysser og utfordrer disse avgrensningene. Noe av årsaken til fokuset på "friskmelding" er, vil jeg argumentere, hva Gressgård (2013) belyser: subjekt-kriterier. Med utgangspunkt i Butlers (1997, s.104) perspektiver skrev jeg i forrige kapittel at vår "tilknytning" til

subjektdannelsesprosesser kan styre oss inn i identitetskategorier som kan skade vår interesse. Ulike forskere har ulike forslag til hvordan utfordre, med intensjonen om å forandre, subjekt-kriterier forankret i begrensede og begrensende diskursive sannhetskriterium. Jeg har fokusert på forestillingen om *kategorisk stabilitet*, hvor undergravende motstand overfor normative kategorier og definisjoner kan være, som tidligere foreslått, når det normative blir forstyrret og utfordret som like ustabil som det "annengjorte" blir kategorisert å være.

I det neste kapittel vil jeg ta for meg undervisningsmaterieell anvendt i norsk seksualitetsundervisning. Jeg vil hovedsakelig fokusere på det språklige, altså hovedsakelig begreper og definisjoner, og ta med foregående refleksjoner og diskusjoner over i min undersøkelse av seksualitetsdiskurser som ikke har utgangspunkt i aseksualitet.

4. Seksualitetsdiskurser i norsk seksualitetsundervisning

I Norge er seksualitetsundervisning ikke et eget fag i skolen, men det er lovfestet at barn og unge skal motta seksualitetsundervisning og det inngår som kompetansemål fra 1.-10- trinn (Stubberud mfl., 2017). På sammenligningsgrunnlag med andre nordiske land kan det i praksis, i Norge, anslagsvis være snakk om 9.3 timer med seksualitetsundervisning over 10 år, hvor det er lite sannsynlig at lærerne har noen form for spesielle kvalifikasjoner for å holde seksualitetsundervisning (Svendsen, 2012, s.399-400). I Norge er det også vanlig at helsesøstre kan holde seksualitetsundervisningen og noen skoler inviterer inn organisasjoner som Skeiv Ungdom til å holde seksualitetsundervisning med opplegget RESTART (ibid., s.399).

Seksualitetsundervisningen er en diskursiv praksis som formidler seksualitetsnormer. Den gjengir eksempler på seksualitetsdiskurser og tar opp i seg diskurser innenfor områder som juss, helse (medisin, biologi, psykologi), politikk og det sosiokulturelle (for eksempel religion). Den politiske og kulturelle historien til seksualitetsundervisningen i Norge bærer preg av et todelt fokus, på den ene siden reproduktiv helse og på den andre siden samfunnsproblemer omkring politikk, etikk og inkludering (Røthing og Svendsen, 2009). Svendsen (2012, s.397) gjengir hvordan nordisk seksualitetskultur gjerne beskrives som: «fri, likestilt og liberal». Inkluderingen av seksuelle minoriteter, gjennom introduksjonen av homoseksualitet i læreplaner for seksualitetsundervisningen på 90-tallet, bærer preg av en *toleransetilnærming* (ibid., s.398-399). Svendsen (2012) beskriver dette som en fremtredende normativ homotoleranse i norsk skole, som innebærer, som en del av skolens dannelsesoppdrag, en etablering av toleranse i møte med ulikheter når det gjelder seksualitet. Jeg vil gjengi eksempler på dette og diskutere *toleransetilnærming* senere i dette kapitlet.

I dette kapitlet konsentrerer jeg meg om følgende spørsmål: *Hvordan utfordrer aseksualitet seksualitetsdiskurser i norsk seksualitetsundervisning?* Jeg vil først gi en kort presentasjon av undervisningsoppleggene Uke 6 og RESTART før jeg går over til undersøkelse og diskusjon av språket, hovedsakelig begreper og definisjoner, i lys av aseksualitet og *forventet seksualitet*.

4.1 Undervisningsopplegg: Uke 6 og RESTART

Undervisningsmaterialet til Uke 6 består hovedsakelig av digitalt tilgjengelig skriftlig- og videomateriell formet som øvelser undervisere kan gjøre sammen med elever. I tillegg er det en elev-nettside og en digital *Lærerveiledning*. Alt material og digitale linker er hentet fra nettsiden til Sex og Politikk som er produsenten av Uke 6. Sex og Politikk er en organisasjon

som jobber både nasjonalt og internasjonalt med, blant annet, formidling av informasjon om seksuell og reprodutiv helse og rettigheter (Stubberud mfl., 2017, s.6). Uke 6 er gratis og det tilbys undervisere over hele landet fra 1.-10- trinn i skolen og til andre som jobber med barn og unge. Materialet er basert på en lignende kampanje fra Sex og Politikk sin søsterorganisasjon i Danmark, Sex & Samfund (ibid.). På nettsiden til Sex og Politikk (u.å.) kan vi lese at Uke 6 materialet i sin helhet er ment å være informerende og dannende, formet etter kompetansemål for ulike fag som naturfag og samfunnsfag. Jeg vil fokusere på hva som står på elev-nettsiden og dets begrepsdefinisjoner for å holde en rød tråd fra tidligere kapitler med fokus på begrepsavklaring og utfordringer med begrepsdannelsesprosesser.

RESTART er et undervisningsopplegg utarbeidet av, og som blir tilbudt til skoler gjennom, representanter fra Skeiv Ungdom. De er ungdomsorganisasjonen til FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold. Prosjektet RESTART er et undervisningsopplegg som varer tre timer og tilpasses ulike trinn fra mellomtrinnet og oppover. Opplegget består av en lysbildepresentasjon samt temahefter som blir gjort tilgjengelig for elevene, og selve presentasjonen er en blanding av foredrag, diskusjon og øvelser. Jeg fikk være med å observere et skolebesøk høsten 2018 til en 9. klasse sammen med representanter i Oslo.

En sentral forskjell mellom undervisningsoppleggene er hvordan de anvendes. Uke 6 er hovedsakelig ment til undervisere, og elevmaterialet er tilgjengelig i kontekst av seksualitetsundervisning som blir tilrettelagt av undervisere. Det er dermed rom for variasjon i hvordan undervisere tolker materialet og hvilke aspekter de vektlegger. RESTART blir til motsetning presentert av de som selv har vært med å produsere opplegget og formidlerne er aktive i organisasjonen Skeiv Ungdom. Jeg valgte Uke 6 og RESTART fordi undervisningsoppleggene kommer fra ulike og, jeg vil si, komplimenterende leverandører med tanke på hva temaet er for denne masteroppgaven. Den brede anvendelsen av Uke 6 kombinert med RESTART og Skeiv Ungdom sitt overordnede fokus på nyansering, utforskning og utfordring av normer gir et godt grunnlag for å en nærmere undersøkelse av seksualitetsnormer i norsk seksualitetsundervisning.

Det er viktig å påpeke her at jeg gjør ikke en overordnet innholdsmessig kvalitativ vurderende sammenligning mellom innholdet i Uke 6 og RESTART, men at jeg vil belyse og diskutere noen forskjeller i formuleringene og definisjonene.

4.2 Utvalg av tekst

Jeg er mest interessert i materiale som er direkte tilgjengelig for elevene, da det som er rettet mot underviserne "filtreres" gjennom dem og jeg kan ikke kontrollere for hvordan det eventuelt blir fortolket ytterligere før det når ut til elevene. Etersom jeg konsentrerer meg om subjektdannelsesprosesser og begrepsavklaring blir da teksten jeg med størst sikkerhet kan vite er tilgjengelig for elevene mest relevant. Uke 6 har et digitalt leksikon på elev-nettsiden kalt *Sexikon* (Sex og Politikk, 2019). Formatet på definisjonene fra dette leksikonet ligner på definisjoner jeg presenterte i forrige kapittel fra blant annet AVEN. Dette *Seksikonet* er beskrevet i *Lærerveiledningen* som: «Et leksikon for unge med vitenskapelig og nøktern informasjon om temaer og begreper som omhandler seksualitet, kropp og følelser. Beskrivelsene er skrevet i et lett tilgjengelig språk med barn og unge i alderen 12-16 år som målgruppe.» (Sex og Politikk, 2018b, s.7). Hvert begrep i *Sexikonet* har en informativ hovedtekst, mens noen av begrepsdefinisjonene har undertitler som: "Synonymer", "Verdt å tenke over", "Visste du ..." og "Hvem og hvordan". Det er ikke mulig å søke på elevnettsiden, begrepene er listet opp alfabetisk og man kan klikke seg inn på hvert enkelt ord ettersom.

Materialet jeg har fra RESTART er lysbildepresentasjonen Skeiv Ungdom bruker, samt digitale versjoner av temaheftene gjort tilgjengelig for elever. Jeg henviser også blant annet til utfyllende informasjon fra nettsiden til Skeiv Ungdom for å supplere generelle perspektiver på (a)seksualitet. Jeg mottok lysbildepresentasjonen som brukes i RESTART på e-post forespørsel til Skeiv Ungdom.

Jeg gjorde først en gjennomlesning av alt tilgjengelig materiale. Deretter gjorde jeg en vurdering av hva som vil være mest relevant å fokusere på med tanke på overordnet problemstilling og tema for oppgaven. Jeg valgte å konsentrere meg om definisjoner og trekke diskusjonen til et større perspektiv med utgangspunkt i foregående teori og diskusjon av aseksuelle seksualitetsdiskurser. Jeg vektlegger å holde den undersøkende og reflekterende diskusjonen gående fra foregående kapittel.

4.3 Innledende refleksjoner

Etterhvert som jeg bearbeidet tekstmaterialet til Uke 6 og RESTART, og jeg jobbet parallelt med foregående kapitler av denne masteroppgaven, har min oppfattelse av undervisningsmaterialet utviklet seg. Dess mer jeg har jobbet med begrepsavklaringer og definisjonsutfordringer er min overordnede oppfattelse av undervisningsmaterialene at de i hovedsak gjenspeiler det utfordrende i å språklig romme (a)seksualitetsvariasjon. For eksempel oppfatter jeg at det hos Uke 6 oppstår en indre motsetning ettersom det tas i bruk

avgrensede definisjoner, samtidig som det er en uuttalt intensjon om å være "inkluderende" og "anerkjennende" overfor (a)seksualitetsvariasjon (jfr. toleransetilnærming). Ved forsøk på nyansering i definisjoner så blir det i flere tilfeller samtidig "fastlåst" gjennom universalistiske konstaterende utsagn, noe jeg vil gi eksempler på i dette kapitlet. RESTART og Skeiv Ungdom anerkjenner imidlertid eksplisitt utfordringer med begrepsavklaring og nyansering, og har et mer gjennomgående bevisst forhold til dette i tekstene, noe jeg også videre vil gi eksempler på.

Som nevnt i foregående kapitler kan aseksualitet fungere som en påminnelse om vår foranderlighet. Jeg argumenterer dette med utgangspunkt i to poeng fra Butler, hvor det første er hvordan vi gjør en feiltagelse om vi tar definisjonene av hvem vi er, juridisk sett, for å tilstrekkelig kunne omfavne "alt vi er" (Butlers, 2004a, s.27). Det andre poenger er at ved å holde spørsmålet om "hvem vi er" vedvarende åpent, så anerkjenner vi at livet kanskje kan forstås som nettopp det som overskrider ethvert forsøk på å redegjøre for det (Butlers, 2001, s.28). Altså, at prosesser av begrepsavklaring og definerer av (a)seksualitet kan forstås som et arbeid som aldri vil bli fullført eller komplett, fordi så lenge vi opererer med essensialistiske identitetskategorier så risikerer vi alltid å bli "forstyrret" av de begjærsopplevelser og praksiser som overskrider ethvert teoretisk forsøk på etablering av avgrensede identitetskategorier. Dette betyr ikke at begrepsavklaringsprosesser eller identitetspråk ikke kan være nødvendig eller hensiktsmessig, men at det kan virke begrensende å "fastlåse" dem. Hva med å anerkjenne at begrep kan være meningsfylte "holdeplasser" og ikke nødvendigvis søke begrepsavklaring som begrepsmessige "endestasjoner"?

Jeg vil videre gi eksempler på begrepsutfordringer i undervisningsmaterialene, og hvordan denne utfordringen blir anerkjent og møtt. Jeg vektlegger begrepsdefinisjoner av *seksualitet*, *seksuell identitet*, *aseksualitet*, *(seksuell) lyst* og *tiltrekning*. I tillegg vil jeg diskutere seksualitetsnormer og normativ kritikk.

4.4 Uke 6: Seksualitet, Lyst og Sex

Definisjonen av *seksualitet* i Uke 6 er mangfoldig og vanskelig å få grep om. Uklarheter i og omfanget av definisjonen gjengir noe av utfordringen med å tilnærme seg seksualitet som en definerbar størrelse. Uke 6 bruker for det meste ordformen: *seksualitet*, men noen ganger som bestemt form: *seksualiteten*. Jeg forstår bruken av bestemt form som en referanse til enkeltmenneskers seksualitet, ikke at det er kun én seksualitet. I påfølgende sitat kan vi se eksempel på et essensialistisk språk, fra innledningen til Uke 6 sin definisjon av *seksualitet*:

Seksualitet er en integrert del av ethvert menneskes personlighet, noe som ikke kan skilles fra andre sider av livet. Seksualitet påvirker våre tanker, følelser, handlinger og vårt samspill med andre mennesker (Sex og Politikk, 2019).

At seksualitet presenteres som en «integrert del» og at «seksualiteten påvirker» er interessant fordi det forutsetter en universalistisk og essensialistisk forståelse av seksualitet uten å tydelig definere hva seksualitet helt konkret er. Denne definisjonen minner om Foucaults undersøkelse av hvordan seksualitet som sosial konstruksjon oppstod, og hvordan seksualitet ble så sammenvevd med fortellingen om hvem man *er*. Foucault (1999) skriver i *Viljen til viten* at gjennom etableringen av «den homoseksuelle» som en identitet på 1800-tallet så ble tidligere forbudte praksiser som sodomi transformert til å være ett uttrykk for en homoseksuell identitet. Vi kan i påfølgende sitat lese Foucault beskrive den homoseksuelle identiteten i lignende ordelag som overnevnte definisjon av *seksualitet* fra Uke 6: «Ingenting av det han er unnslipper hans seksualitet. Overalt i ham er den tilstede: Den ligger under all hans atferd fordi den er atferdens snikende og alltid aktive prinsipp (...)» (Foucault, 1999, s.53).

Jeg leser også Uke 6 sin definisjon av *seksualitet* som et forsøk på å "normalisere" gjennom å "universalisere". En kunne kanskje gitt et åpnere utgangspunkt for nyansering, foranderlighet og bevegelse gjennom å for eksempel innlede med en anerkjennelse av hvor kompleks seksualitet er. Videre i definisjonen blir det spesifisert at «ingen har lik seksualitet» og det anerkjennes variasjon, mangfold og forandring mellom personer og i løp av en persons liv. I tillegg påpekes det at: «Alle har sitt spekter av fantasier, tenningsmønstre og opplevelser» (Sex og Politikk, 2019). Intensjonen er gjerne å virke "normaliserende" og inkluderende, samtidig som det uspesifikke og universalistiske i definisjonen kan ende opp med å fungere mot sin hensikt. Hva betyr egentlig: «Spekter av fantasier, tenningsmønstre og opplevelser»? Hva er disse "opplevelsene" som "alle" har?

Vi kan andre steder i *Sexikonet* lese en mer utdypende forklaring av disse begrepene og hva disse "opplevelsene" kan referere til. For eksempel blir *lyst* definert som: «Følelsen av nytelse og velvære. Seksuell lyst er lysten til sex og seksuell berøring» (Sex og Politikk, 2019). Jeg har tidligere gitt eksempler på at ønsker og valg om å delta i seksuelle aktiviteter ikke trenger å samstemme med subjektiv opplevelse av seksuell lyst eller seksuell tiltrekning. En definisjon som den over kan dermed fremstå problematisk fordi den lett kan ekskludere variasjoner i lyst-opplevelser. Men, Uke 6 opererer også med et fokus på at opplevelsen av seksuell lyst kan variere og er kontekstuell. Dette gjøres gjennom videre å forklare variasjon

med at relasjonelle faktorer, stress, sykdom og lignende kan påvirke opplevelser av seksuell lyst. I det påfølgende sitatet fra videre i definisjonen av *lyst* kan vi lese hvordan opplevelsen av seksuell lyst knyttes opp til kroppslige reaksjoner:

Jenter og gutter har litt forskjellige fysiske reaksjoner på seksuell lyst. Jenter blir våte i skjeden og gutters penis blir stiv. Både gutter og jenter kan oppleve at brystvortene deres blir harde og stive. Noen kjenner også kribling og sitring i mage, underlivet og i de erogene sonene (Sex og Politikk, 2019).

Selv om overnevnte eksempler kan være tegn på kroppslig respons på en subjektiv tenningsopplevelse, så er det altså ikke nødvendigvis slik at det samstemmer. Studien publisert av psykologene Brotto og Yule (2011), gjengitt tidligere i denne oppgaven, viser for eksempel hvordan kvinner uavhengig (a)seksuell identitet formidlet at det ikke alltid var en overenstemmelse mellom kroppslig respons og subjektiv tenningsopplevelse (*sexual arousal concordance*). Til slutt i Uke 6 sin definisjon av *lyst* står det imidlertid med undertittel *Visste du ...*: «At man kan få stiv penis og bli våt i skjeden uten å være kåt? Dette er fordi kroppen uansett reagerer på ytre stimuli og berøring» (Sex og Politikk, 2019). Hvis vi leser innledningen i definisjonen av *lyst* opp mot de avsluttende setningene så forstår jeg det som et tilfelle av utfordringer med begrepsavklaring, og definisjonen ender opp med å ikke være så tydelig likevel. Det eksemplifiserer et poeng jeg gjorde i forrige kapittel, at det kan være en utfordring å sette tette skodd mellom begrepene *seksuell tiltrekning*, *seksuell lyst* og *kroppslig respons*, fordi det kan være uklart meningsinnhold. Hvis det bygges opp under en antagelse om sammenheng mellom kroppslig respons og subjektiv tenningsopplevelse, så er det forståelig om det bidrar til forventninger om sammenheng mellom subjektive opplevelser av seksuell lyst og kroppslig respons. Ut fra Uke 6 sin definisjon av *lyst*, i sin helhet, kan vi lese at det formidles at subjektive opplevelser av seksuell lyst både kan ha en glidende overgang, være kontekstuellet betinget og foranderlige over tid. Definisjonen det opereres med i *Sexikonet* illustrerer således definisjonsutfordringene gjennom at den inneholder nyanserte og motstridende fremstillinger uten å nødvendigvis anerkjenne at det er en utfordring å gi en avgrenset definisjon. I andre relaterte begrepsdefinisjoner som for eksempel *ereksjon* (Sex og Politikk, 2019), blir det presisert at kroppslig respons kan være, men ikke alltid er, en respons på subjektiv opplevelse av seksuell lyst.

I definisjonen av *forspill* (Sex og Politikk, 2019) kan vi lese om hva som beskrives som andre seksuelle aktiviteter enn penetrerende samleie. For eksempel: «Å røre ved, kjærtegne (...) erogene soner», her forstås erogene soner som følsomme områder på kroppen

(ibid.). Definisjonen av *forspill* kan leses som et eksempel på *forventet seksualitet* fordi her seksualiseres aktiviteter som ikke nødvendigvis subjektivt oppleves som seksuelle for de involvert i aktiviteten(e). Med det mener jeg at personer kan velge å delta i det her definert som *forspill* og lignende fysiske aktiviteter, for å dele intimitet og uttrykke kjærlighet eller vise omsorg, uten at det subjektivt oppleves som seksuelt.

Det definisjonsmessige skillet mellom *forspill* og *samleie*, som også gjerne gjøres i dagligtale, kan også bidra til å forsterke forestillinger om og forventninger om heteronormativ seksualitet. Under definisjonen på *sex* kan vi for eksempel lese at: «Sex kan være alt fra onani, beføling, slikking, suging, sexchat, kjæling, massering til kyssing eller flørting» (Sex og Politikk, 2019). I definisjonene av *forspill* og *sex* listes det opp overlappende aktiviteter, *forspill* kan da kort oppsummert forstås som *sex*. Utfordringen med å beholde og dermed bidra til å reprodusere en diskursiv oppdeling av *forspill* og *samleie* er at det kan bidra til en redusering hvor i hovedsak *sex* dreier seg om *samleie*, til sammenligning blir *forspill* redusert til å være "det andre", det som kommer før samleie eller som noe i tillegg til samleie. Svendsen (2012, s.402-403) påpeker at begrepet *sex* gjerne har kommet til å være synonymt med heteroseksuelt samleie, og norsk seksualitetsundervisning har dette som sitt utgangspunkt, hvor likekjønnet *sex* blir usynliggjort og annengjort. En slik annengjøring forsterker bare det heteroseksuelles privilegerte posisjon og makt til å "tolerere" (ibid.).

Påfølgende eksempel fra definisjonen på *forspill* fra Uke 6 gjenspeiler en slik redusering av menneskers seksuelle aktiviteter med partner(e): «Forspillet kan være en like deilig og viktig del av det å ha sex som selve sexen» (Sex og Politikk, 2019). Formuleringen «selve sexen» og forsikringer om at *forspill* er en like viktig del nærer opp under forestillinger om at det er et hierarki av seksuelle aktiviteter. Cacchioni (2007, s.310) gjengir eksempler på *queering* av tradisjonelle heteroseksuelle skript gjennom hvordan kvinner imøtekommer hva jeg beskriver som *aseksuelle opplevelser* i heteroseksuelle forhold. For eksempel gjennom at kvinnene privilegere aktiviteter som gjerne klassifiseres som *forspill*. Anvendelsen av definisjonen *forspill* slik den står i *Sexikonet* kan bidra til å begrense rom for utforskninger av hvilke seksuelle aktiviteter en person kan foretrekke og eventuelt ønske å delta i med eller uten partner(e), uavhengig av (a)seksuell identitet.

I sin undersøkelse skriver Svendsen (2012) om norsk seksualitetsundervisning sin manglende vektlegging av seksuelle aktiviteter annet enn samleie. Ifølge Svendsen (2012, s.407) så trenger de underliggende heteronormative føringene i norsk seksualitetsundervisning å utfordres mer direkte hvis målet er å utdanne seksualitetskompetente mennesker. Det kan her være hensiktsmessig å ikke bare utfordre begrepsdefinisjonen av *forspill*, men også selve bruken av begrepet *forspill*. En kan for

eksempel anerkjenne at *forspill* er et veletablert begrep for noen, men samtidig foreslå alternative formuleringer som ikke spiller opp under tanke om at penetrerende sex er "hovedretten", da det kan virke normativt begrensende på vår forståelse av hva sex og seksuelle aktiviteter kan være.

4.5 Uke 6: (A)seksuelle identiteter

I Uke 6 kan vi lese om fem ulike seksuelle identitetskategorier. I tillegg er det begrepet *queer* og en definisjon av *seksuell identitet*. De (a)seksuelle identitetene som nevnes er: *aseksualitet*, *bifili*, *heterofili*, *homofili* og *lesbisk*.

Seksuell identitet blir definert som at det: «Handler om hvem vi blir forelsket i og hvem vi blir seksuelt tiltrukket av» (Sex og Politikk, 2019). Dette er en relativt enkel og rett frem definisjon som minner om poenget til FRI: At det handler om mer enn hvem man har sex med. Det er videre i Uke 6 sin definisjon av *seksuell identitet* ingen anerkjennelse av at eventuelle opplevelser av forelskelse eller seksuell tiltrekning ikke nødvendigvis overensstemmer. Med det mener jeg at en person kan identifisere seg som for eksempel homoromantisk og aseksuell, at de opplever å bli forelsket i samme kjønn og opplever liten eller ingen seksuell tiltrekning til noe kjønn. Vi kan videre lese i definisjonen av *seksuell identitet* hvordan det forsøkes å imøtekomme nyansering og foranderlighet, gjengitt i følgende sitat:

Den seksuelle identiteten kan utvikles gjennom hele livet. Det seksuelle samspillet med andre bidrar igjen til å forme vår personlighet. For noen er det viktig å definere sin seksuelle identitet, fordi det sier mye om hvem de er. Andre vurderer en definisjon som mindre viktig, og ønsker derfor ikke å definere seg som verken det ene eller andre, og noen trenger mer tid for å finne av det [sic] (Sex og Politikk, 2019).

I dette foregående sitatet kan vi lese om utvikling og hvordan våre forhold til og samspill med andre mennesker kan bidra til å forme oss. Det er også et fokus på *epistemisk autoritet* og selv-identifisering, gjennom å påpeke at definisjon er viktig for noen og for andre ikke. Helhetlig signaliserer denne definisjonen at *seksuell identitet* kan innebære mangfold og nyanser. Det overordnede inntrykket så langt fra Uke 6 blir da en blanding av på den ene siden nyanseringer og vektlegging av inkludering, og på den andre siden et til tider essensialistisk språk og en hierarkisk organisering av seksuelle aktiviteter og heteroseksualitet. Slike selvmotsigelser kan rett og slett gjenspeile de grunnleggende utfordringene vi har med å gjøre

i begrepsavklaring og definisjonsprosesser. Spesielt i et "ulendt terreng" med mange mulige *queer* øyeblikk i våre forsøk på å forstå og gjøre mening ut av kjønn, seksualitet og identitet.

4.6 Uke 6: Aseksualitet

Definisjonen av *aseksualitet*, som vi kan lese i *Seikonet*, bærer også preg av definisjonsutfordringer, spesielt knyttet opp til perspektiver på opplevelser av *seksuell tenning*, *seksuell lyst* og *seksuell tiltrekning*. Vi kan også lese at definisjonen av *aseksualitet* som Uke 6 opererer med er annerledes enn den presentert ved for eksempel AVEN.

Påfølgende sitat er begynnelsen på definisjonen av *aseksualitet* fra Uke 6:

Aseksualitet betyr at man ikke opplever seksuell tenning eller at man ikke føler noe behov for å ha sex med seg selv eller andre. Det finnes forskjellige grader av aseksualitet, alt fra de som aldri føler seksuell lyst, til de som av og til gjøre [sic] det, de som noen ganger har sex, til de som i perioder i livet opplever å ikke være interessert i sex. Det er opp til hver enkelt [sic] om en ønsker å kalle seg aseksuell (Sex og Politikk, 2019).

Listet opp synonym under denne definisjonen står det skrevet: *ikke-seksualitet*. Og, med undertittel «Verdt å Vite» står det følgende: «Å være aseksuell behøver ikke være hele livet, men for noen gjør de [sic] det. For noen kan det være vanskelig å være aseksuell, mens andre synes det er helt topp» (ibid.). Først vil jeg pakke ut selve definisjonen, hvor aseksualitet her forstås som:

- At man ikke opplever seksuell tenning
- At man ikke føler noe behov for sex med eller uten partner(e)
- At det finnes forskjellige grader av aseksualitet

Det å ikke oppleve *seksuell tenning* er igjen en av disse beskrivelsene som er vanskelig å plukke fra hverandre. Teksten fra Haugaard Eriksen (2019), hvor hun beskriver sine språklige utfordringer med å identifisere sine lyst-opplevelser, er et eksempel på at selv-identifiserte aseksuelle, uavhengig av subjektiv opplevelse av å "seksuelt *lyste*" etter noen, kan oppleve kroppslig respons og oppleve subjektiv lyst til å delta i seksuelle aktiviteter med partner. At vi i tradisjonell forstand gjerne kan knytte kroppslig respons til det å oppleve å "seksuelt *tenne* på noen", så er det ikke alltid slik at det er en sammenheng. Det går også den andre veien, om en ikke opplever seksuelt begjær eller seksuell tiltrekning betyr ikke at en dermed *ikke* ønsker

å delta i seksuelle aktiviteter. Personer kan velge å delta i seksuelle aktiviteter med intensjon om reproduksjon, eller motivert gjennom ønsker om å for eksempel tilfredsstille partner og bygge intimitet (jfr. O'Sullivan og Allgeier, 1998; Séguin og Milhausen, 2016).

Eventuelle forventninger om at det "normalt" kan være korrelasjon mellom *seksuell identifisering*, *kroppslig respons* og *subjektiv lystopplevelse* kan ha to konsekvenser som jeg vil løfte frem. Den ene konsekvensen er at hvis en har kroppslig respons i situasjoner hvor en ikke har lyst å delta i seksuelle aktiviteter, så kan en risikere å bli seksualisert mot ens vilje eller tvunget til å delta i seksuelle aktiviteter. At det ikke nødvendigvis er en korrelasjon mellom *seksuell identifisering*, *kroppslig respons* og *subjektiv lystopplevelse* er også hvorfor verbalt samtykke er så viktig. En persons kroppslige respons er ingen garanti for subjektiv opplevd lyst til å delta i seksuelle aktiviteter.

Den andre konsekvensen er at det kan bidra til *deseksualisering* av de av oss som i mindre grad har en kroppslig respons. For eksempel de av oss med funksjonsvariasjon. Den sørkoreanske tverrfaglige kjønnsforskeren Eunjung Kim (2011) nyanserer relasjonen mellom aseksualitet og funksjonsvariasjon gjennom å undersøke disse to sammen i teksten med tittelen: «Asexuality in disability narratives». *Deseksualisering* forstås her som en prosess som skiller seksualitet fra kropper med funksjonsvariasjon, hvor ens seksuelle identitet ikke blir anerkjent, og det er ikke nødvendigvis rom for å undersøke eller utforske hvorvidt en er en variasjon av seksuell eller om en faktisk ville identifisert seg som aseksuell (Kim, 2011, s.483). Kim (ibid.) foreslår at antatt aseksualitet ikke er en konsekvens av funksjonsvariasjon men er et resultat av deseksualiseringsprosessen som produserer en form for umenneskeliggjøring, og dette har sammenheng med den sterke assosiasjonen mellom seksualitet og det å være "normalt fungerende" (*abelbodied*). Men, som Kim (2011, s.483-484) skriver vider, hvis aseksualitet alltid skal sees på som en utfordring å kjempe mot, er risikoen at det kan bli en mekanisme for normalisering på bekostning av de av oss med funksjonsvariasjon som også har aseksuelle opplevelser og som velger å identifisere seg som aseksuelle. Kim (ibid.) foreslår videre å utfordre deseksualisering av funksjonsvariasjon, uten å ta avspark i aseksualitet som identitet og aseksuelle opplevelser. "Motstanderen" er ikke nødvendigvis aseksualitet, men den sterke assosiasjonen mellom seksualitet og det å være "normalt fungerende" (*abelbodied*).

Når Uke 6 definerer aseksualitet og gir konkrete eksempler, for så å skrive at det er forskjellige «grader» av det og at det kan forandre seg og tilsynelatende være kontekstuell, tolker jeg som eksempel på begrepsutfordringer. Med forventninger om at det er definerbare størrelser vi har med å gjøre så havner en fort i selvmotsigende definisjoner eller formuleringer. Selvmotsigelser er ikke problematisk i seg selv. Hvis vi husker eksemplet med

Angel, som Valentine (2003) gjengav, så kan noen ganger det som tilsynelatende virker selvmotsigende være hvordan vi gjør mening ut av våre egne opplevelser. Muligheten for oss alle i møte med det tilsynelatende selvmotsigende kan være å reflektere over hvordan vi møter slike *queer* øyeblikk med begrensninger i begrepsavklaringer og definisjoner. Det kan utfordre oss til å reflektere over hva er det egentlig vi vil kommunisere med de begreper og definisjoner vi bruker. Hvis en definisjon av aseksualitet, for eksempel, hadde startet med at det kan være kontekstuel og gradvis for så å eksemplifisere hvordan det *kan* oppleves (for eksempel liten eller ingen opplevelse av seksuell tiltrekning), og deretter avslutte med støtte til *epistemisk autoritet*, så tror jeg en hadde komt langt på vei i å ikke "male seg inn i et definisjonshjørne".

4.7 Uke 6: Normal og annerledes

Jeg vil i denne delen av teksten gå mer inn i diskusjon av eksempler på *toleransetilnærming*, nevnt innledningsvis i dette kapitlet. Det er noen formuleringseksempler fra Uke 6 som illustrerer det jeg forstår som *toleransetilnærming* som kan bidra til å forsterke forventninger om heteronormativ seksualitet og samtidig en marginalisering av de av oss som kan oppleves som "annerledes".

For eksempel kan vi lese i Uke 6 sitt *Grunnmateriell* for 8.-10. klasse: «Du kan som underviser gjøre mye for å skape trygghet for alle elever, blant annet ved å inkludere samfunnets og elevenes forskjelligheter som en *helt alminnelig* del av seksualitetsundervisningen» (Sex og Politikk, 2018a, s.9, min uthevelse). At det påpekes at en kan tilrettelegge for å skape trygghet ved å inkludere forskjelligheter som en *helt alminnelig* del, kan forespeiler normative forestillinger om hva som er "alminnelig" uten å utfordre den oppdelingen som skjer gjennom at det påpekes. Hvordan kan en anerkjenne forskjellsbehandling og annengjøring uten å kun oppfordre til toleransespråk og toleransetilnærming? Jeg vil gi noen flere eksempler, før jeg diskuterer dette mer.

I *Lærerveiledningen* til Uke 6 står det i tilknytning til det å være normkritisk: «Vi presenterer for eksempel jenter og gutter som gjør ting på sin egen måte. Med Uke 6 vil vi vise at barn og unges seksualitet er mangfoldig, og at *dette er positivt*» (Sex og Politikk, 2018b, s.14, min uthevelse). Her kan vi lese et eksempel på vektlegging av at mangfold er positivt. Stadfestelsen av at forskjelligheter og mangfold er "helt alminnelig" og "positivt" gjør at jeg stusser over hvorfor det blir formulert slik. Er seksuelt mangfold i utgangspunktet *ikke* positivt?

Et siste eksempel fra Uke 6 er definisjonene fra *Seksikonet* av de tre identitetskategoriene: *bifili*, *lesbisk* og *homofili*. Alle definisjonene har til felles at de har en variasjon av fokusering på forestillinger om "normalt" og "annerledeshet". Alle de tre definisjoner har en setning som starter med: «Mange lurer på hva som er "normalt"...». Videre kan vi lese at alle definisjonene inkluderer følgende setning i sin helhet: «Det er ikke alltid så lett å skille seg ut eller være annerledes» (Sex og Politikk, 2019). Det er altså en tydelig henvisning til begreper som "normalt" og "annerledes". "Normalt" kan gjerne forstås som det som er statistisk vanlig, det er majoriteten, uten at dette stadfestes. Da åpner det seg heller ikke opp for en problematisering av begrepet "normalt", og det kan ende opp med å bidra til en forsterkelse av en binær tankegang som fremkaller forestillinger som: Hvis noe er normalt, hva er da unormalt? Det er forståelig at barn og unge kan være bekymret for hva som er normalt. Likefullt er viktig å utfordre en slik normalitetstankegang fordi, gjennom å fortelle noen: "Du *er* normal selv om du *er* annerledes", så har en allerede språklig bygget opp under en "annengjøring". Selv om det er med en god intensjon og ønsker om å skape mer rom, så endrer det ikke på at en allerede språklig bygget opp under en annengjøring. I arbeid med begrepsavklaringer og definisjonsprosesser så er det viktig, hvis intensjonen er å praktisere normkritikk, å ta stilling til: Hva plasserer jeg som definisjonssentrum i begrepsavklaringsprosesser?

Hvordan definisjonene av seksuelle identiteter fra Uke 6 er formulert gir meg en assosiasjon til teksten om aseksuelle og autoerotiske kvinner av Johnson (1977), hvor hun skriver at aseksuelle kvinner har gjennom ulike tider blitt betegnet på ulikt vis. Det har vært ønsker om å "hjelp" for å få disse kvinnenenes opplevelser og atferd til å passe inn i den tidsriktige og hegemoniske seksualitetsdiskursen. Det som skal til for at disse kvinnene ikke lenger skal bli sett på som ofre som må reddes, fikses eller frigjøres er, ifølge Johnson (1977, s.104-105), å ta et oppgjør med de systemer som organiserer mennesker basert på evne til å utføre gitte funksjoner, og at det i stedet blir lagt vekt på subjektive begjærsopplevelser.

Gjennom eksemplene fra Uke 6 om å "inkludere forskjeller som helt alminnelige", at "mangfold er positivt", og stadfestelsen av at noe *kan* være normalt uten å presisere hva det kan være eller utfordre begrepets meningsinnhold eller bruk, så tolker jeg dette som uttrykk for en *toleransetilnærming*. Svendsen (2012, s.403) argumenterer at et fokus på toleranse flytter fokuset bort fra *queer* sex og over på seksuelle identiteter. Med utgangspunkt i dette poenget vil jeg argumentere for en *toleransetilnærming* også kan bidra til å begrense rom for utforskning av opplevelser og handlinger som kan krysse eller utfordrer etablerte kategorier for (a)seksualitet. Det kan forsterke forestillinger og forventninger om *kategorisk stabilitet*. I tilfeller av hva jeg forstår som aseksuelle opplevelser i nære forhold, for eksempel erfaringene

til kvinnene som *queerer* sexlivene sine (Cacchioni, 2007), så kan dette indikere hvorfor det kan være hensiktsmessig å ikke fastlåse aseksuelle opplevelser til å kun være identitetskriterium. Jeg mener ikke at dette er unikt for aseksualitet og aseksuelle opplevelser, for eksempel kan vi huske hvordan Angel definerer seg selv på en måte som krysser identiteter som homoseksuell mann, preoperativ transperson og kvinne (Valentine, 2003).

Grunnen til at jeg anser aseksualitet som et fruktbart utgangspunkt er nettopp fordi aseksualitet som identitet krysser over i alle identitetskategorier, gjennom utskillelsen og anerkjennelsen av subjektiv opplevelse av seksuell tiltrekning så finnes det et stort spekter av betegnelser som blir tatt i bruk i en kombinasjon av aseksualitet. For eksempel homoromantisk, heteroromantisk, biromantisk, panromantisk, aromantisk. Gjennom en anerkjennelse av tilstedeværelsen av aseksuelle opplevelser, uavhengig av identifisering og praksiser en eventuelt deltar i, så kan vi undersøke disse opplevelsene fri fra automatisk sykeliggjøring som kan skje i fastlåsing av aseksuelle opplevelser som å kun være identitetskriterium (jfr. Chasin, 2013). Gjennom å sette aseksualitet som et utgangspunkt sammen med *forventet seksualitet* og forventninger om *kategorisk stabilitet*, så kan en undersøke hvordan personer navigerer (a)seksuell foranderlighet i egne liv og i nære relasjoner. Gjennom å undersøke foranderligheter som allerede er der, i individers liv og i nære relasjoner, med et aseksuelt perspektiv, så kan vi i *queer øyeblikk* undersøke mulighetene for å romme foranderlighet i prosesser av begrepsavklaring og definisjoner.

Jeg skrev i innledningen til denne masteroppgaven at jeg ser på en definisjon som et forståelseskart, ikke en destinasjon; å lage definisjoner av (a)seksualitet kan være en begrepsavklaringsprosess som aldri vil bli fullført og aldri vil bli komplett. Hvis vi klarer å stå i denne "utilfredsstillende" redegjørelsen, så gir vi oss selv og hverandre en mulighet til å utforske og utfordre forståelsesrammer. Når Butler (2001, s.28) skriver at Livet alltid vil være det som overskrider ethvert forsøk på å definere det, så vil jeg tro dette også kan omfatte området (a)seksualitet.

4.8 RESTART og Uke 6: Normkritikk

Hvordan håndterer RESTART og Skeiv Ungdom tema med "normal" og "annerledes"? For å gjengi deres overordnede perspektiver på dette så vil jeg referere til et metodemateriale som er tilgjengelig fra Skeiv Ungdom (u.å.b). Det heter *Riv gjerdene! – Et normkritisk metodemateriale i antidiskriminerende arbeid*. Det er rettet mot undervisere, eller personer som skal lede gruppearbeid på tema normkritikk, og er tilgjengelig for alle på nettsiden til Skeiv Ungdom (u.å.b). I dette metodemateriale så presenteres ulike eksempler på

"toleransespråk" og hvordan imøtekomme dette. Følgende sitat gir en beskrivelse av hvorfor *toleransetilnærming* kan være problematisk ifølge Skeiv Ungdom:

Når en jobber mot diskriminering av marginaliserte grupper kan det være fort gjort å fokusere på normfølgerne, altså de av oss som ofte blir betraktet som «vanlige», må tolerere de av oss som avviker fra normen. Det kan eksempelvis handle om å synliggjøre de av oss som er skeive, har nedsatt funksjonsevne, eller er religiøse minoriteter (Skeiv Ungdom, u.å.b, s.7).

Videre i teksten påpekes det at en toleransetilnærming setter opp et maktforhold hvor noen kategoriseres som å ha: «Makt til å tolerere, mens andre må godta å bli tolerert» (ibid.). Hvordan Skeiv Ungdom beskriver *toleransetilnærming* forstår jeg i lys av Butlers (2004b) poeng fra *Undoing Gender*, hvor hun skriver om forskjellen på å kjempe for seksuelle rettigheter som en burde ha, og det å kjempe for retten til å bli anerkjent som subjekt. Når en person har opplevelser som trosser eller utfordrer etablerte normative subjekt-kriterier, så er det lett å bli fanget i kampen for å bli anerkjent som person, fordi vi kan ha så lite rom for å tenke *variasjon* i stedet for "annerledes". Som Chasin (2011) foreslår, kan en mulighet være å i stedet for å referere til seksuelle og aseksuelle som ulike typer mennesker, kan en heller snakke om mennesker med ulike opplevelser og kjennetegn.

Jeg har tidligere i denne masteroppgaven skrevet om det normative, "positive", seksualitetsspråket. I *Riv Gjerdene* (u.å.b., s.9) påpekes det at: «Hvis du bryter med forventningene du blir møtt med, merkes normene tydeligere». Jeg kan gjenkjenne dette i møte med aseksualitet og i samtaler med selv-identifiserte aseksuelle hvor vi har blitt konfrontert med hvor lite språk vi har til å snakke om seksualitetsvariasjon og aseksualitet uten at det blir et "negativt" seksualitetsspråk. Når språket vi har for å snakke om aseksualitet, aseksuelle opplevelser og aseksualitet i forhold vektlegger fravær og "ikke-seksualitet" så forstår jeg dette som å avdekke den normative seksualitetens definisjonsmakt. En måte å motarbeide et slikt negativt fokus kan være å både tenke, snakke og skrive ut fra posisjonen at normative seksualitetsopplevelser ikke er det språklige sentrum aseksuelle opplevelser nødvendigvis *må* utledes fra. *Vi* er og har (a)seksualitetsvariasjoner, *vi* er forskjellig fra hverandre i våre opplevelser. De av *oss* som selv-identifiserer som aseksuelle er ikke annerledes i forhold til seksualitetsdiskursers normative sentrum, *vi* er forskjellige fra hverandre. Jeg har forståelse for at det kan oppleves krevende å stoppe opp og undersøke tilkortkommenheter i måter å tenke, snakke og skrive. Å undersøke hvor en kommer fra og hvor en vil med de begrepsmessige valg en tar, er et eksempel på hvordan en kan lette

bevisbyrden fra de av oss som bryter med normene til å slippe å forklare eller forsvare egne opplevelser eller valg.

I Uke 6 sin *Lærerveiledning* kan vi lese hva det vil si å, ifølge dem, ha et normkritisk perspektiv og hvordan det kan aktiv jobbes for å skape rom for foranderlighet og bevegelighet, gjengitt i følgende sitat:

Å være normkritisk betyr eksempelvis at undervisningsmaterialet legger til grunn at det finnes mange forskjellige måter å være jente og gutt på, snarere enn ikke kun de kjønnsidealene vi presenteres for i dominerende medier. På den måten inkluderes også de elevene som ikke kan eller vil leve opp til gjengse normer. Vi presenterer for eksempel jenter og gutter som gjør ting på sin egen måte. Med Uke 6 vil vi vise at barn og unge seksualitet er mangfoldig, og at dette er positivt (Sex og Politikk, 2018b, s.14).

Vi kan lese i sitatet over eksempler på *toleransetilnærming*, diskutert tidligere i dette kapitlet. Det kan da virke som at normkritikk her forstås som å ta utgangspunkt i de som er normbrytende og vektlegge inkludering, toleranse og aksept gjennom konstateringen av mangfold som "positivt".

For å illustrere en annen tilnærming til normkritikk, så står det i *Riv Gjerdene til Skeiv Ungdom* (u.å.b., s.7) om konsekvensene av en *toleransetilnærming* at: «(...) det ofte er de av oss som blir marginalisert som står i sentrum når en jobber ut fra et toleranseperspektiv; fokus hviler på det som er annerledes ved de marginaliserte og på hvor vanskelig det er å skille seg ut». Videre beskrives det, at ved å flytte fokuser over på normene og annengjøringen så flyttes fokuset til bakenforliggende antagelser og forventninger som kan forårsake at enkelte diskrimineres, i stedet for at fokuset er på de av oss som opplever diskriminering (Skeiv Ungdom, u.å.b. s.8).

Jeg gjengir disse ulikhetene mellom Skeiv Ungdoms og Uke 6 sine måter å tilnærme seg normkritikk for å illustrere hvorfor det kan være hensiktsmessig å praktisere normkritikk gjennom å undersøke utfordringer med begrepsavklaring og definisjonsprosesser. Om vi kan streve med å gjøre mening ut av eller redegjøre for egne eller andre sine opplevelser, så kan vi sette fokuset på eventuelle begrensninger i begreper og definisjoner som en mulighet for transformasjon av hvordan vi tilnærmer oss (a)seksualitet og normative seksualitetsdiskurser.

4.9 RESTART: Seksualitet og seksuell identitet

Første halvdel av presentasjonen til RESTART har fokus på temaet kjønn, med lysbilder som omhandler begreper som kjønn, kjønnsuttrykk, cis, trans og ikke-binære kjønnsidentiteter. Andre halvdel av presentasjonen omhandler blant annet seksualitet. På ett av lysbildene kan vi lese: «Hva er seksualitet?» Hvor det listes opp 4 punkter: «Tiltrekning, Forelskelse, Praksis og Identitet».

Jeg forstår *tiltrekning* som å være seksuell tiltrekning, mens *forelskelse* kan forstås som romantisk tiltrekning. Selv om det her trekkes et skille mellom *tiltrekning* og *forelskelse* blir det ikke presisert i lysbilde-teksten som at disse subjektive opplevelse ikke alltid har den "samme retning". For eksempel, at en person kan oppleve å bli forelsket i noen av samme kjønn, identifisere seg som biromantisk, samtidig identifisere seg som aseksuell og kanskje i noen tilfeller velge å delta i seksuelle aktiviteter med eller uten partner. Dette er nyanseringer som det i praksis er rom for å utdype i undervisningssituasjonen til opplegget RESTART. Formidlerne fra Skeiv Ungdom har mulighet i undervisningssituasjonen til å muntlig nyansere og klargjøre skriftlige språklige valg som blir gjort i presentasjonen.

Et av temaheftene fra Skeiv Ungdom (2013), som blir gjort tilgjengelig for elever, heter *Skeiv Sexhåndbok*. Her kan vi lese følgende definisjon av *seksualitet*: «Menneskers seksualitet kan deles inn i tre deler: orientering, praksis og tenningsmønstre» (Skeiv Ungdom, 2013, s.14). Videre defineres det hva hvert enkelt begrep betyr som for eksempel *orientering* og *identitet*, gjengitt i påfølgende sitat:

Ord som beskriver ens orientering er basert på hvem man forelsker seg i, og noen sier også noe om ditt eget kjønn. Lesbisk er for eksempel et ord noen kvinner som forelsker seg i kvinner bruker om seg selv. Identitet er ord man bruker for å beskrive seg selv og sine tanker om seg selv. Noen jenter som forelsker seg i jenter kaller seg lesbiske, andre kaller seg skeiv, bifil eller panfil. Det er bare du som kan bestemme hva du selv vil kalle deg og du trenger ikke kalle deg noe om du ikke vil (Skeiv Ungdom, 2013, s.15).

I siste setning fra sitatet over kan vi lese eksempler på *epistemisk autoritet*, forstått som at en selv har kunnskap og autoritet til å avgjøre hvem en er, at en selv kjenner seg selv "best". Anvendelsen av begrepet *orientering* indikerer den kjønnete retningen på hvem en for eksempel forelsker seg i. Det anvendelsen av *orientering* kan bidra til, er en forsterkelse av forestillinger og forventninger om at det alltid kan være en subjektivt opplevd kjønnretning.

Det kan stemme i tilfeller som eksempelet med lesbisk i sitatet over, men (a)seksuelle identiteter har ikke alltid en subjektiv opplevd seksuell eller romantisk kjønnretning.

Skeiv Ungdom bruker i likhet med foreldreorganisasjonen FRI, betegnelsen -fil i stedet for -seksuell når det gjelder identitetskategorier. For eksempel homofil i stedet for homoseksuell. I et annet temahefte, som også er tilgjengelig for elever, med tittelen: *Identitet, kjønn og seksualitet – et ressurshefte for deg som jobber med barn og ungdom* (Skeiv Ungdom, u.å.a.), står det om dette valget av ending, gjengitt i følgende sitat:

Homoseksuell kan bety det samme som homofil, men i dag brukes ordet sjelden som synonym til homofil. Det er fordi man ønsker å få fram at homofil dreier seg om identitet, følelser og samliv, ikke bare sex. (Skeiv Ungdom, u.å.a., s.45)

Valget om å anvende -fil som en måte å motvirke at ens seksuelle identitet blir redusert til det seksuelle aspektet, kan som tidligere nevnt, ha den effekten at det forsterker forestillinger og forventninger om at subjektive opplevelser av romantisk og (a)seksuell tiltrekning samstemmer. Det gjør ikke anvendelsen av begrepet homofil feil på noe vis, fordi det stemmer for noen at de identifiserer deres subjektive seksuelle og romantiske opplevelser som å ha en likekjønnet retning, altså homoromantisk og homoseksuell. I en forståelsesramme med et aseksuelt perspektiv så er *homoseksuell*, *homoromantisk* og *homofil* ikke synonyme begrep. *Homoseksuell* vil da defineres som at ens subjektive opplevelse av *seksuell tiltrekning* har en likekjønnet retning. *Homoromantisk* defineres som at ens subjektive opplevelse av *romantisk tiltrekning* (forelskelse) har en likekjønnet retning. *Homofil* vil da defineres som at ens subjektive opplevelse av seksuell og romantisk tiltrekning (forelskelse) har en likekjønnet retning. I kampen mot å bli redusert til et aspekt eller en kvalitet, når en møter normative forestillinger om hva som er "normalt", så kan også forsøk på å redefinere eller utvide et begrep skje på bekostning av rom for nyansering og foranderlighet. Det er ikke "bare sex" som er "motstanderen" her, slik jeg forstår det, men den privilegerte posisjonen til *heteronormativ seksualitet* og en hierarkisk organisering av seksuelle aktiviteter. Jeg forstår reduksjon og annengjøring som en del av, og en konsekvens av, seksualitetsdiskurser som bærer med seg og reproducerer *forventet seksualitet* og privilegerer heteroseksualitet.

4.10 RESTART: Aseksualitet

Vi kan lese en definisjon av aseksualitet både i temaheftet *Skeiv Sexhåndbok* og på nettsiden til Skeiv Ungdom. Jeg gjengir i følgende sitat begynnelsen på definisjonen av aseksualitet fra temaheftet:

Noen personer føler ikke seksuell tenning og/eller ønsker ikke å inngå i seksuelle aktiviteter. Dette kan være noe som er permanent gjennom hele livet, eller det kan være i en periode i livet. Vi skiller mellom aseksualitet og sølibat (velger å ikke ha sex for eksempel av religiøse årsaker). Noen aseksuelle forelsker seg i andre og ønsker å leve i forhold, andre ønsker ikke dette. Aseksualitet er en del av samlebegrepet *skeiv* fordi man er forventet å ha sex og det å ikke ha sex kan derfor bli sett på som et brudd mot disse forventningene. (Skeiv Ungdom, 2013, s.17)

Her starter definisjonen med å beskrive aseksuelle opplevelser som å ikke oppleve seksuell tenning. Det som er interessant her er at det står ingenting om opplevelser av tiltrekning, men i stedet brukes begrepet *tenning*. Dette kan selvfølgelig tolkes som å være det samme som å oppleve seksuelle tiltrekning, forstått som "å *tenne* på noen". *Tenning* er et av disse begrepene, som tidligere indikert i kapittel 3, kan gjenspeile utfordringer med begrepsavklaring og definisjoner. Dette er fordi *tenning* kan indikere kroppslig respons og det kan indikere subjektiv opplevelse av seksuell tiltrekning. En som identifiserer seg som aseksuell kan oppleve kroppslig respons, eller "tenning", uten en subjektiv opplevelse av seksuell tiltrekning, samtidig med ønsker om å delta i seksuelle aktiviteter (jfr., Haugaard Eriksen, 2019). Definisjonen i foregående sitat fra Skeiv Ungdom beskriver også aseksuelle opplevelser som at de kan være vedvarende eller periodevis, og at aseksuelle opplevelser kan forstås som separat fra opplevelser av romantisk tiltrekning eller forelskelse. I siste setningen i definisjonen kan vi lese at Skeiv Ungdom inkluderer *aseksualitet* i samlebegrepet *skeiv*, på grunn av normative forventninger om seksualitet som en kan møte på. Dette leser jeg som en beskrivelse av *forventet seksualitet*, og hvordan *aseksualitet* kan forstås som å bryte med normative forventninger om å identifisere seg som seksuell og delta i seksuelle aktiviteter. På nettsiden til Skeiv Ungdom (u.å.c) kan vi lese en annen definisjon av *aseksuell*. Dette er fra den nettbaserte ordlisten: *Skeiv fra A-Å*. Jeg gjengir i følgende sitat begynnelsen på denne definisjonen:

Å være aseksuell innebærer at man ikke, eller i liten grad, kjenner seksuell tiltrekning. Man kan være aseksuell på mange ulike måter. Noen ønsker ikke å ha sex i det hele

tatt. Andre ønsker for eksempel kun å ha sex med seg selv, men ikke med andre. Noen synes det er fint å ha sex med andre uten å selv kjenne seksuell tenning (Skeiv Ungdom, u.å.c.).

I denne definisjonen vektlegges subjektiv opplevelse av liten eller ingen seksuell tiltrekning. Dette er i tråd med tidligere gjengitte definisjoner fra blant annet AVEN og den tidlig etablerte definisjonen fra Bogaert (2004). Det vektlegges i definisjonen over fra Skeiv Ungdom at "praksis" ikke trenger å si noe om aseksualitet som identitet, da det er presisert at man kan "praktisere" aseksualitet på ulike måter. En sentral forskjell fra den første definisjonen og den andre er hvordan den første har et normkritisk fokus gjennom å spesifikt påpeke *forventet seksualitet*. I metodemateriale *Riv Gjerdene* finner vi den mest utfyllende definisjonen av *aseksualitet* fra Skeiv Ungdom, hvor det også er skrevet om *forventet seksualitet*, gjengitt i følgende sitat:

At alle er seksuelle er en tydelig norm i samfunnet. Men alle er ikke interessert i sex, noen av oss er for eksempel aseksuelle. Å være aseksuell kan bety at en ikke kjenner seksuelle følelser, og ikke er interessert i å ha sex med andre og/eller med seg selv. Som aseksuell kan en sette pris på romantiske relasjoner uten sex, men en kan også være aromantisk og ikke ønske den typen kontakt. Å ikke kjenne seksuelle følelser er noe mange kan oppleve i løpet av livet. (...) Som aseksuell kan en også samtidig identifisere seg som hetero, homo, bifil, panfil, skeiv eller noe annet. Det er opp til deg selv å bestemme hvilke ord du vil bruke for å beskrive din seksualitet (Skeiv Ungdom, u.å.b., s.68).

Det er flere aspekter i denne definisjonen som gjør at jeg anser den som den mest utfyllende av de tre som Skeiv Ungdom og RESTART opererer med. Poenget er ikke hvorvidt en definisjon er den "beste", men i hvilken grad en definisjon kan romme utfordringen med å forsøke å operere med korte og presise definisjoner uten å samtidig begrense eller utestenge foranderlighet og nyanser i subjektive opplevelser. Her følger en kort gjennomgang av definisjonen.

Først kan vi lese en "alle"-påstand, med utgangspunkt i hva jeg forstår som en kortfattet beskrivelse av *forventet seksualitet*. Deretter en universalistisk påstand, som motgår *forventet seksualitet*, og samtidig rommer at "alle" kan også inneholde nyanseringer og identifiseringer som aseksuell. Det gis en definisjon på aseksualitet som hva det *kan* bety, dette åpner også opp for mer nyansering. Det trekkes opp til et generelt nivå igjen, gjennom å

konstatere at mange kan ha *aseksuelle opplevelser* i løp av et liv, uavhengig av identifisering slik jeg leser det. Avslutningsvis åpner det igjen opp for mangfoldet i "kryssninger" med andre identitetskategorier. Oppsummert kan vi i denne definisjonen lese et eksempel på hvordan det i praksis kan jobbes med en definisjon og begrepsavklaring som samtidig åpner opp, nyanserer og anerkjenner *epistemisk autoritet*. Et annet eksempel på anerkjennelse av utfordringer med begrepsarbeid fra Skeiv Ungdom kan vi lese i temaheftet *Skeiv sexhåndbok*, gjengitt i følgende sitat:

En utfordring med ordet «sex» er at det rommer veldig mange aktiviteter på en gang. Mange knytter ordet til det de selv oppfatter som «normale seksuelle aktiviteter». Problemet er at det er veldig vanskelig å si hva som er normale seksuelle aktiviteter, om noe slikt i det hele tatt finnes (Skeiv Ungdom, 2013, s.20).

Et tredje eksempel på anerkjennelse av utfordringer i begrepsarbeid er også fra temaheftet *Skeiv sexhåndbok* (Skeiv Ungdom, 2013, s.19): «Det er vanskelig å si noe eksakt om hva sex faktisk er. Men for mange vil det være aktiviteter som innebærer nytelse». Dette gjenspeiler slik jeg forstår det en vektlegging av subjektive begjærsopplevelser, med fokus på at det ikke nødvendigvis er enkelt å gi en avklart definisjon. En tilnærming til begrepsavklaring og definisjonsprosesser, som de eksemplifisert her, kan motvirke "kategorisk fastlåsing", fordi definisjonsmakten også gjentakende blir plassert hos den enkelte gjennom en bevisst praksis av *epistemisk autoritet*.

4.11 Avsluttende diskusjon

Vi kan fra både Uke 6 og Skeiv Ungdom lese eksempler på definisjonsutfordringer i spenningen mellom begrepsavklaring og rom for nyanser og foranderlighet. Det er eksempler på normkritisk tankegang og vektlegging av nyansering og foranderlighet i mennesker opplevelser av (a)seksualitet. Samtidig, så er det generelt lite å lese om hvordan en kan navigere aseksuelle opplevelser og aseksualitet i forhold utenfor en ramme av aseksualitet som identitet. En innvending mot dette kunne være spørsmålet: Men det heter jo *Seksualitetsundervisning*, og ikke *Aseksualitetsundervisning*? Utfordringen er, at om aseksualitet blir avgrenset som noe eget og det kun blir nyansert innenfor en forståelse av aseksualitet som identitet, så sitter jeg igjen med en opplevelse av at aseksualitet blir plassert i et "anneks" til seksualitetens "hus". Aseksualitet virker enn så lenge å ikke ha ledet til noen større strukturelle endringer i dette "huset", det er ikke laget særlig rom for aseksuelle

opplevelser i dette "huset". Det handler om å forsøke å skape rom for aseksuelle identiteter og aseksuelle opplevelser uavhengig av identiteter. Jeg vil videre gjengi en kort oppsummering av foregående teori, perspektiver og begrep for en avsluttende diskusjon og noen personlige refleksjoner.

I kapittel 2 presenterte jeg en definisjon av *forventet seksualitet*, her forstått som: *Sosiale normene og praksisene som marginaliserer ulike former for aseksualitet og aseksuelle opplevelser (...) Forventet seksualitet beskriver også hvordan disse normene kan fremtvinge forventningene for mennesker om å erfare seg selv som begjærende subjekt, innta en seksuell identitet og delta i seksuell aktivitet.* Med utgangspunkt i denne forståelsen av *forventet seksualitet* så har jeg undersøkt og diskutert aseksualitet i møte med etablerte seksualitetsdiskurser. For å gjengi spørsmålet Foucault (2001, s.11) stiller: «Gjennom hvilke sannhetsspill erkjenner mennesket seg selv som begjærende menneske?».

Valentine (2003) skriver om det å forstå begjærsbekjennelser innenfor rammen av etablerte identitetsdiskurser, og hva som kan skje med de bekjennelser som ikke har en plass, eller ikke kan redegjøres for, innenfor etablerte identitetsdiskurser. Utfordringen om det ikke er diskursivt rom for å forstå ens opplevelser leder meg til spørsmålet fra Butler (2002, s. 221, min oversettelse): «Hva skjer når jeg begynner å bli det som det ikke finnes noe sted for innenfor det etablerte sannhetsregime?»). Hvis egne opplevelser i møte med etablerte diskurser blir kategorisert som avvikende eller (p)syke, så kan en forsøke å ta avstand fra dette gjennom å kjempe mot sykeliggjøring og annengjøring, eller forsøke å etablere ens opplevelser som en legitim identitetskategori. Hvilke andre alternativer kan det være? Butler har, i følgende sitat fra *The Psychic Life of Power*, skrevet om hva en kritisk analyse av underkastelsen (*subjection*) i subjektdannelsesprosesser bør inkludere:

A critical analysis of subjection involves: (1) an account of the way regulatory power maintains subjects in subordination by producing and exploiting the demand for continuity, visibility, and place (Butler, 1997, s.29).

Den siste setningen er sentral her, følgende er min oversettelse til norsk: "En kritisk analyse av underkastelse i subjektdannelsesprosesser innebærer en redegjørelse av hvordan regulerende krefter opprettholder subjekter i underkastelse gjennom å produsere og utnytte kravet om kontinuitet, synlighet og sted". Utfordringen jeg ser i møte med normative seksualitetsdiskurser er: Så lenge det vektlegges universaliserende beskrivelser av seksuelle begjærsopplevelser sammen med seksualitetens plass i subjektdannelsesprosesser og i etablering av nære forhold, så vil aseksuelle opplevelser kunne annengjøres. Hvordan kan

aseksuelle opplevelser eksistere som noe annet enn aseksuell identitet *eller* seksuell dysfunksjon?

Butler (2007, s.198) skriver i *Gender Trouble* om hvordan subjektet ikke er determinert av dominante diskurser, fordi prosesser som etablerer mening (*signification*) er en gjentagende regulerende prosess. Det er i gjentagelsen, i repetisjonsporsessen at forstyrrelsen kan ligge ifølge Butler, så hvordan kan en aseksuell forstyrrelse se ut? Jeg tror at det ligger en mulighet i å belyse at prosesser med å gjøre mening ut av oss selv og hverandre allerede *er* uforutsigbare prosesser. Det er *vi* som organiserer oss selv og hverandre innenfor forståelsesrammer som igjen setter avgrensninger. Det er alltid en vedvarende risiko for at begrensninger og tilkortkommenhet i forståelsesrammene kan bli avslørt.

Er vi, gjennom normative seksualitetsdiskurser, investert i forestillinger om *kategorisk stabilitet*? Gjentagende har jeg skrevet om å skape større *rom*, rom for foranderlighet, (a)seksualitetsvariasjon og bevegelse. Dette fokuset på rom kommer fra Chasin (2011, s.718-719) som, i referanse til Brown (1989), gjengitt i kapittel 3 i denne masteroppgaven, beskriver hvordan forskning på aseksualitet blir utformet som å bygge et annekstil "teori-huset" hvor seksualitetsforskningen holder til, uten å se på den grunnleggende strukturen til seksualitetens "teori-hus". Jeg forestiller meg dette som at vi vil ikke la aseksuelle "forstyrrelser" endre på det etablerte normative diskursive "seksualitetshuset" med nyanser og foranderlighet, så nye identiteter blir nye annekst. Hvorfor annekst og ikke et rom i huset? Jeg forstår aseksualitet som å tilby følgende til normative seksualitetsdiskurser: En utfordring av forestillinger og forventinger om seksuelle begjærsopplevelser antatte universalitet og *kategoriske stabilitet*.

Jeg har stor forståelse for at det kan oppleves skremmende eller ubehagelig å oppleve å bli *fratatt* noe eller *forstyrret* i våre relasjoner, som Butler (2004a, s.23-24) skriver om det i *Precarious Life*. Det er et personlig element av gjenkjennelse i Butlers beskrivelser da jeg selv i møte med aseksualitet opplevde det jeg tidligere har omtalt som et *queer* øyeblikk. Jeg hadde bygget en seksuell identitet opp rundt forestillinger om seksuelle begjærsopplevelsers antatte universalitet, at opplevd retning på mine seksuelle begjærsopplevelser på noe vis definerte meg som individ eller de nære forholdet jeg er i. Jeg ble konfrontert med at subjektive begjærsopplevelser *ikke* er en universell opplevelse, som gjorde at jeg revurderte ganger jeg kunne huske å ha en opplevelse av "seksuell lyst", hva var det egentlig jeg "lystet" etter? Jeg kan beskrive det som en opplevelse av å miste den jeg trodde jeg trengte å være. Forventningen om å se på meg selv som et seksuelt begjærende subjekt var ikke lenger der i møte med aseksualitet, og jeg fikk en mulighet til å utforske subjektive opplevelser som ikke lenger var fastlåst som identitetskriterier. Jeg gjengir noen av mine egne erfaringer her fordi

jeg vil at andre skal kunne ha samme mulighet som meg til å stille følgende spørsmål: Hvis seksualitet ikke har en *essensiell* plass i hvordan du identifiserer deg selv eller hvordan du forstår og definerer dine nære forhold - Hva er det du da fokuserer på i din relasjon til din kropp, til dine kroppslige responser og eventuelle subjektive opplevelser av lyst til å delta i "intime fysiske aktiviteter" med eller uten partner? Hvis seksualitet ikke har en essensiell plass, hva er det da du vil vektlegge i eventuell etablering av en nær relasjon til en partner eller lignende?

Til slutt vil jeg repetere min sentrale påstand: Undergravende motstand overfor normative kategorier og definisjoner er, vil jeg hevde, når det normative blir forstyrret og utfordret som like ustabil som det "annengjorte" blir opplevd og gjerne kategorisert som å være. Det å behandle identitetskategorier som å potensielt kunne være midlertidige og som et middel i en individualiseringsprosess er, som tidligere nevnt, ikke et argument for relativisme. Det er en oppfordring til å være årvåken overfor mektige bånd mellom kategorisering eller identifisering og prosesser av etablering og konstatering. En utfordring med essensialistisk identitetsspråk, slik jeg forstår det, ligger i hvordan for eksempel aseksualitet blir betegnet eller opplevd som uforståelig eller uforutsigbart, betyr at det må "låses fast" for å bli legitimt. Om noe(n) oppleves som uforståelig betyr det ikke at noe(n) dermed *er* uforståelig, *eller* at de(t) må "låses fast". Butlers poeng fra «Giving an Account of Oneself» illustrerer godt hva den sentrale kjernen av aseksualitetens utfordring er:

By not pursuing satisfaction, and by letting the question remain open, even enduring, we let the Other live, since life might be understood as precisely that which exceeds any account we may try to give of it (Butler, 2001, s.28).

Gjennom å la spørsmålet om *hvem* du er forbli åpent rundt tema som sex og (a)seksualitet, og som Butler skriver: la spørsmålet bli stående, så lar vi kanskje den Andre leve. Dette betyr at Jeg kanskje også kan leve.

5. Aseksualitetens språk

Etter fullført gjennomgang og diskusjon av hva hovedtema er i denne masteroppgaven, vil jeg avslutningsvis reflektere omkring dette med språk. Hva kan aseksualitetens språk innebære, eller et seksualitetsspråk med rom for aseksualitet, og hvor ville jeg undersøke for å finne det? Jeg skriver "finne", fordi det *er* tilfeller av de som navigerer aseksuelle opplevelser individuelt og i nære forhold, eksemplifisert gjennom teksten til Haugaard Eriksen som jeg refererer til tidligere i oppgaven. Jeg har også mine personlige erfaringer med min partner, som ikke er en fasit men det har vekket min nysgjerrighet etter og interesse for et større ordforråd. Det jeg har lest så langt av forskning på aseksualitet og med aseksuelle perspektiv, er kun en liten andel når jeg foretar søk etter litteratur. Det har blant annet blitt forsket på prosessen hvor aseksuelle kommer frem til sin selv-identifisering (for eksempel: Scherrer, 2008; Mitchell og Hunnicutt, 2018), det er også forsket på aseksualitet i nære relasjoner (for eksempel: Van Houdenhove mfl., 2015). Det er tidligere i denne oppgaven gjengitt flere eksempler på forskning omkring begrepsavklaring og rollen selv-identifisering kan ha i forskning på aseksualitet.

Hva jeg har reflektert over gjennom hele skriveprosessen, som jeg kanskje ble spesielt oppmerksom på i mine oversettelser og arbeid med aseksualitet på norsk, er i hvilken grad aseksualitet som begrep og identitet har "vandret" fra engelsk til ulike språk som for eksempel norsk. I stor grad så er ekisterende forskning på aseksualitet på engelsk og fra forskere som jobber i Nord-Amerika. Hva jeg vet er at det er et større fellesskap av aseksuelle over hele verden, som gjerne finner sine likepersoner via nettsider som AVEN, men også opprettet fellesskap og digitale møtesteder hvor de bruker sine morsmål. Kanskje vi kan finne inspirasjon til det aseksuelle språk med å søke utover det engelske?

For eksempel så finnes det et islandsk fellesskap på nettsiden Facebook, med et eksempel på en språklig vri. Her har de tatt den engelske forkortelsen av *aseksuell*, som er *ace*, altså noen som identifiserer seg som aseksuell, også har de gjort en islandsk vri gjennom å betegne gruppen deres for *Ásar á Íslandi* (2019). På norsk kan dette oversettes til *Æser på Island*. *Æser* er i norrøn mytologi hovedgruppen av guder som holder til i Åsgård. Dette er en språklig vri med humor, som kan vise hva som kan skje når engelske uttrykk vandrer til andre språk, når det allerede finnes uttrykk som ligner med annen betydning.

Et annet eksempel er, som tidligere nevnt i denne oppgaven, *alloseksuell*. Dette begrepet har en annen betydning for det skeive fellesskapet i Quebec, hvor *allosexual* på fransk-kanadisk blir brukt for å beskrive de som ikke er hetero-, altså motsatt betydning av den engelskspråklige definisjonen.

I samtaler med selv-identifiserte aseksuelle har jeg blitt fortalt om andre prosesser av begrepsutvikling, med vektlegging av ord og uttrykk på norsk, eller engelsk-norsk hybrider. Dette er et aspekt ved aseksuelle opplevelser og aseksualitet som identitet og begrep, som virker å være i stadig utvikling. Slike språklige prosesser forstår jeg som en konsekvens av det å oppleve *queer* øyeblikk i møte med etablerte og hegemoniske seksualitetsdiskurser. Jeg skulle gjerne sett at det videre blir undersøkt eksempler på, og støttet opp under en videreutvikling av, et (a)seksualitetsspråk som ikke nødvendiggjøre bruke av anførselstegn og praktisering av *sous rature*. Jeg håper videre fremover at når aseksualitet møter på seksualitetsdiskurser og identitetskategorier som produserer en særegen opplevelse av usynlighet og ordløshet, så kan vi skyve på disse diskursive grensene å lage mer rom.

Litteraturliste

- Ásar á Íslandi (2019) Tilgjengelig fra: <https://www.facebook.com/aceiceland/> (Hentet: 20. september 2019).
- Abbott, E. (2001) *A History of Celibacy*. Cambridge, MA: Da Capo Press.
- Ahmed, S. (2006) *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, Others*. Durham and London: Duke University Press.
- Almås, E. og Benestad, E.E.P. (2008) Lystproblem og "lystproblem", fru Blom!; første og annen ordens forståelser av manglende seksuell lyst hos kvinner. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 45(6), s.757-763.
- AVEN (2019a) *The Asexual Visibility and Education Network*. Tilgjengelig fra: <https://www.asexuality.org> (Hentet: 9. september 2019).
- AVEN (2019b) *The Asexual Visibility and Education Network – General FAQ*. Tilgjengelig fra: <https://www.asexuality.org/?q=general.html> (Hentet 9. september 2019).
- AVEN (2019c) *The Asexual Visibility and Education Network – Overview*. Tilgjengelig fra: <https://www.asexuality.org/?q=overview.html> (Hentet 9. september 2019).
- Bacchi, C. (2005) Discourse, Discourse Everywhere: Subject "Agency" in Feminist Discourse Methodology. *NORA - Nordic Journal of Women's Studies*, 13(3), s.198-209. doi: 10.1080/08038740600600407
- Bogaert, A. (2004) Asexuality: Prevalence and Associated Factors in a National Probability Sample. *The Journal of Sex Research*, 41(3), s.279-287.
- Bogaert, A. (2006) Toward a Conceptual Understanding of Asexuality. *Review of General Psychology*, 10(3), s.241-250. doi: 10.1037/1089-2680.10.3.241
- Butler, J. (1997) *The Psychic Life of Power: Theories in Subjection*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Butler, J. (2001) Giving an account of oneself (The critique of poststructuralism). *Diacritics – A Review of Contemporary Criticism*, 31(4), s.22-40.
- Butler, J. (2002) What is Critique? An Essay on Foucault's Virtue, i David Ingram (red.) *The Political*. Oxford: Blackwell Publishers, s.212-226.
- Butler, J. (2004a) *Prearious Life: The Powers of Mourning and Violence*. London: Verso.
- Butler, J. (2004b) *Undoing Gender*. New York: Routledge.

- Butler, J. (2007) [1990] *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge
- Brotto, L.A. og Yule, M.A. (2009) Reply to Hinderliter (2009). *Archives of Sexual behavior*, 38(5), s.622-623. doi: 10.1007/s10508-009-9514-6
- Brotto, L.A. og Yule, M.A. (2011) Physiological and Subjective Sexual Arousal in Self-Identified Asexual Women. *Archives of Sexual Behavior*, 40(4), s.699-712. doi: 10.1007/s10508-010-9671-7
- Brown, L.S. (1989) NEW VOICES NEW VISIONS – Towards a Lesbian/Gay Paradigm for Psychology. *Psychology for Women Quarterly*, 13(4), s.445-458.
- Brown, W. (1993) Wounded Attachments. *Political Theory*, 21(3), s.390-410. doi: 10.1177/0090591793021003003
- Cacchioni, T. (2007) Heterosexuality and 'the Labour of Love': A Contribution to Recent Debates on Female Sexual Dysfunction. *Sexualities*, 10(3), s.299-320. doi: 10.1177/1363460707078320
- Carrigan, M. (2011) There's More to Life than Sex? Difference and Commonality within the Asexual Community. *Sexualities*, 14(4), s.462-478. doi: 10.1177/1363460711406462.
- Cerankowski, K.J. og Milks, M. (2010) New Orientations: Asexuality and Its Implications for Theory and Practice. *Feminist Studies*, 36(3), s.650-664.
- Chasin, C.D. (2011) Theoretical Issues in the Study of Asexuality. *Archives of Sexual behavior*, 40(4), s.713-723. doi: 10.1007/s10508-011-9757-x
- Chasin, C.D. (2013) Reconsidering Asexuality and Its Radical Potential. *Feminist Studies*, 39(2), s.405-426.
- Collins, P.H. (1990) *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. Boston: Unwin Hyman.
- Egeland, C. og Jegerstedt, K. (2008) Diskursiv tilnærming, i Mortensen, E. (mfl.) *Kjønnsteori*. Oslo: Gyldendal Akademisk, s.70-73.
- Faderman, L. (1993) Nineteenth-century Boston marriage as a possible lesson for today, i Rothblum, E.D. og Brehony, K.A. (red.) *Boston Marriages: Romantic but asexual relationships among contemporary lesbians*, Amherst: University of Massachusetts Press, s.29-42.
- Foucault, M. (1998) [1976] *The History of sexuality 1: The Will to Knowledge*. London: Penguin books.
- Foucault, M. (1999) [1976] *Seksualitetens historie 1: Viljen til viten*. Oslo: Exil
- Foucault, M. (2001) [1984] *Seksualitetens historie 2: Bruken av nytelsene*. Oslo: Exil

- Foucault, M. (2002) What is Critique?, i David Ingram (red.) *The Political*. Oxford: Blackwell Publishers, s.191-211.
- FRI – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (2018) *Begreper*. Tilgjengelig fra: <https://www.foreningenfri.no/informasjon/begreper/> (Hentet: 9. september 2019).
- Gochros, H.L. og Gochros, J.S. (1977) Introduction: Who are the sexually oppressed?, i Gochros, H.L. og Gochros, J.S. (red.) *The Sexually Oppressed*. New York: Associated Press, s. xix-xxiii.
- Gressgård, R. (2013) Asexuality: from pathology to identity and beyond. *Psychology & Sexuality*, 4(2), s.179-192. doi: 10.1080/19419899.2013.774166
- Grünfeld, B. og Svendsen, K.O.B. (2018) libido, i *Store medisinske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://sml.snl.no/libido> (Hentet: 4. august 2019).
- Gupta, K. (2015) Compulsory Sexuality: Evaluating an Emerging Concept. *Signs*, 41(1), s. 131-154. doi: 10.1086/681774
- Gupta, K. (2017) "And Now I'm Just Different, but There's Nothing Actually Wrong With Me": Asexual Marginalization and Resistance. *Journal of Homosexuality*, 64(8), s.991-1013. doi: 10.1080/00918369.2016.1236590
- Halberstam, J. (1998) *Female Masculinity*. Durham and London: Duke University Press.
- Halberstam, J. (2005) *In a Queer Time and Place: transgender bodies, subcultural lives*. New York: New York University Press.
- Halberstam, J. (2011) *The Queer Art of Failure*. Durham: Duke University Press.
- Haugaard Eriksen, A. (2019) *An Asexual's Lack of Words*. Tilgjengelig fra: <https://www.copenhagen2021.com/post/2019/03/14/an-asexual-s-lack-of-words> (Hentet: 4. august 2019).
- Hinderliter, A.C. (2009) Methodological Issues for Studying Asexuality. *Archives of Sexual behavior*, 38(5), s.619-621. doi: 10.1007/s10508-009-9502-x
- Jegerstedt, K. (2008) Judith Butler, i Mortensen, E. (et al.) *Kjønnteori*. Oslo: Gyldendal Akademisk, s.74-86.
- Johnson, M.T. (1977) Asexual and Autoerotic Women: Two invisible groups, i Gochros, H.L. & Gochros, J.S. (red.) *The Sexually Oppressed*. New York: Associated Press, s. 96-109.
- Kim, Eunjung (2011) Asexuality in disability narratives. *Sexualities*, 14(4), 479-493. doi: 10.1177/1363460711406463
- Kinsey, A., Pomeroy, W, Martin, C., Gebhard, P., et al. (1954) [1953] *Kinsey-rapporten: Kvinnens seksuelle vaner og adferd (Tredje bok)*, Oslo: Cappelen Forlag.

- Laquer, T. (1990) *Making Sex. Body and Gender from the Greeks to Freud*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lonnée-Hoffmann, R., Kirste, U. & Sviggum, O. (2016) *Seksuelle dysfunksjoner*. Tilgjengelig fra: <https://legeforeningen.no/Fagmed/Norsk-gynekologisk-forening/Veiledere/Veileder-i-gynekologi-2015/Seksuelle-dysfunksjoner/> (Hentet: 9. september 2019).
- MacInnis, C.C. og Hodson, G. (2012) Intergroup bias toward "Group X": Evidence of prejudice, dehumanization, avoidance, and discrimination against asexuals. *Group Processes & Intergroup Relations*, 15(6), s.725-743. doi: 10.1177/1368430212442419
- Mitchell, H., og Hunnicutt, G. (2018) Challenging Accepted Scripts of Sexual "Normality": Asexual Narratives of Non-normativitet Identity and Experience. *Sexuality & Culture*. 23, s.507-524. doi: 10.1007/s12119-018-9567-6
- Mühleisen, W. og Røthing, Å. (red.) (2009) *Norske Seksualiteter*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Mühleisen, W., Røthing, Å., og Svendsen, S.H. (2009) Norske seksualiteter -en innledning, i Mühleisen, W. og Røthing, Å. (red.) *Norske Seksualiteter*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, s.11-36.
- Nguyen, V. (2015) Me-search, Hauntings, and Critical Distance. *Life Writing*, 12(4), s.467-477. doi: 10.1080/14484528.2014.915285
- Obligatorisk (2018). I *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/obligatorisk> (Hentet: 3. august 2019)
- O'Sullivan, L.F. og Allgeier, E.R. (1998) Feigning sexual desire: Consenting to unwanted sexual activity in heterosexual dating relationship. *Journal of Sex Research*, 35(3), s.234-243. doi: 10.1080/00224499809551938
- Prause, N. og Graham, C. (2007). Asexuality: Classification and Characterization. *Archives of Sexual Behavior*, 36(3), s.341-356. doi: 10.1007/s10508-006-9142-3
- Przybylo, E. (2011) Crisis and safety: The asexual in sexusociety. *Sexualities*, 14(4), s.444-461. doi: 10.1177/1363460711406461
- Rich, A. (1980) Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence. *Signs*, 5(4), s.631-660.
- Rothblum, E.D. og Brehony, K.A. (1993a) *Boston Marriages: Romantic but asexual relationships among contemporary lesbians*, Amherst: University of Massachusetts Press.
- Rothblum, E.D. og Brehony, K.A. (1993b) Introduction: Why focus on romantic but asexual relationships among lesbians?, i Rothblum, E.D. og Brehony, K.A. (red.)

- Boston Marriages: Romantic but asexual relationships among contemporary lesbians*, Amherst: University of Massachusetts Press.
- Rothblum, E.D. (1993) Early memories, current realities, i Rothblum, E.D. og Brehony, K.A. (red.) *Boston Marriages: Romantic but asexual relationships among contemporary lesbians*, Amherst: University of Massachusetts Press, s.14-18.
 - RT (2018) *Grenser*. Tilgjengelig fra: <http://www.rt.no/grenser/> (Hentet: 9. september 2019).
 - Rubin, G. S. (1998) [1984] Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality, I Nardi, P.M. & Schneider, B.E. (red) *Social Perspectives in Lesbian and Gay Studies – a reader*, New York: Routledge, s.100-133.
 - Røthing, Å. og Svendsen, S.H.B. (2009) *Seksualitet i skolen – Perspektiver på undervisning*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
 - Sadlier, A. (2018) Evoking the Female 'Asexual': Narrating the Silenced Self. *Life Writing*, 2018, s.1-23. doi: 10.1080/14484528.2018.1510288
 - Schanning, E. (1999a) Forord, i Michel Foucault *Seksualitetens historie I: Viljen til viten*. Oslo: Exil, s.7-11.
 - Schaanning, E. (1999b) Etterord, i Michel Foucault *Seksualitetens historie I: Viljen til viten*. Oslo: Exil, s.177-198.
 - Séguin, L.J. og Milhausen, R.R. (2016) Not all fakes are created equal: examining the relationships between men's motives for pretending orgasm and levels of sexual desire, and relationship and sexual satisfaction. *Sexual and Relationship Therapy*, 31(2), s.159-175, doi: 10.1080/14681994.2016.1158803
 - Sex og Politikk (u.å.) *Om vårt materiell*. Tilgjengelig fra: <https://sexogpolitikk.no/seksualundervisning/om-undervisningsmateriellet/> (Hentet: 4. august 2019).
 - Sex og Politikk (2018a) *Uke 6 Grunnmateriell – Til undervisning om seksualitet, 8.-10. trinn*. Tilgjengelig fra: <https://sexogpolitikk.no/seksualundervisning/grunnskole/#trinn-8-10> (Hentet: 4. september 2019).
 - Sex og Politikk (2018b) *Lærerveiledning til Uke 6 – til undervisere*. Tilgjengelig fra: <https://sexogpolitikk.no/seksualundervisning/laererveiledning/> (Hentet: 4. september 2019).
 - Sex og Politikk (2019) *Sexikon*. Tilgjengelig fra: <http://www.sexfordeg.no/sexikon/abc/> (Hentet: 4. august 2019).

- Skeiv Ungdom (u.å.a) *Identitet, kjønn og seksualitet – et ressurshefte for deg som jobber med barn og ungdom*. Tilgjengelig fra: <https://skeivungdom.no/brosjyrer/> (Hentet 4. august 2019).
- Skeiv Ungdom & RESTART (u.å.b) *Riv gjerdene! – Et normkritisk metodemateriale i antidiskriminerende arbeid*. Tilgjengelig fra: <https://skeivungdom.no/brosjyrer/> (Hentet 4. august 2019).
- Skeiv Ungdom (u.å.c) *Skeiv fra A-Å*. Tilgjengelig fra: <https://skeivungdom.no/skeiv-a-a/> (Hentet 4. august 2019).
- Skeiv Ungdom (2013) *Skeiv Sexhåndbok – Det du ikke lærte på skolen*. Tilgjengelig fra: <https://skeivungdom.no/brosjyrer/> (Hentet 4. august 2019).
- Spivak, G. (1976) Translators preface, i Jacques Derrida *Of Grammatology*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, s.ix-lxxxvii.
- Storms, M. D. (1980) Theories of sexual orientation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(5), s.783-792. doi: 10.1037/0022-3514.38.5.783
- Stubberud, E., Aarbakke, M.H., Svendsen, S.H.B., Johannesen, N. og Hammeren, G.R. (2017) *Styrking av seksualitetsundervisning i skolen – En evalueringsrapport om bruken av seksualitetsundervisningsopplegget «Uke 6»*, KUN-rapport 2017:2, Forlaget Nora.
- Svendsen, L.F.H. (2018) semiotikk, i *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/semiotikk> (Hentet 27. juli 2019).
- Svendsen, S.H.B. (2012) Elusive sex acts: pleasure and politics in Norwegian sex education. *Sex Education*, 12(4), s.397-410. doi: 10.1080/14681811.2012.677209
- Svendsen, S.H.B, Stubberud, E. og Djupedal, E.F. (2018) Skeive ungdommers identitetsarbeid: SKAM etter homotoleransen. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42(3), s.162-183.
- The AVENgers! (2019) Tilgjengelig fra: <https://www.facebook.com/groups/TheAvengersNorge/> (Hentet:15. September 2019).
- Valentine, D. (2003) 'I went to bed with my own kind once': the erasure of desire in the name of identity. *Language and Communication*, 23(2), s.123-138. doi: 10.1016/S0271-5309(02)00045-9
- Van Houdenhove, E., Gijs, L., T'Sjoen, G. og Enzlin, P. (2015) Stories About Asexuality: A Qualitative Study on Asexual Women. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 41(3), s.262-281. doi: 10.1080/0092623X.2014.889053

- Waite, S. (2015) Cultivating the Scavenger: A Queerer Feminist Future for Composition and Rhetoric. *Peitho – The Journal of the Coalition of Feminist Scholars in the History of Rhetoric and Composition*, 18(1), s.51-71.